

ECKERMANN
WEB ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST
WWW.ECKERMANN.ORG.RS

JAN - FEB 2017.

BROJ 7

SADRŽAJ

ECKERMANN.....	1
PRIVATNO SAM SIZIF.....	3
STRATEŠKO UBIJANJE UMJETNOSTI.....	5
PISATI RETKO.....	10
ZIMSKO VREME.....	13
ČOVEK U FAZI ČEKANJA UZIDAN U ZID.....	17
PAŠTRNAKOVA SUTRA.....	20
RED.....	23
GRAFIT.....	26
U ŽUTOJ KAFANI.....	28
ZIMSKO POPODNE.....	30
ZOVEM SE MIRSAĐ I TEŠKO JE.....	32
ZAŠTO KRITIKA MORA DA BUĐE ANGAĐOVANA.....	34
TELO ŽIVOTA.....	35
MULTIKULTURALNI KARAKTER SEVDALINKE.....	36
MAGIJA KRATKE PROZE.....	41
OSTATAK ŽIVOTA.....	43
UMETNOST ILI PAMĆENJE.....	47
MALA NOĆNA RADIO-DRAMA.....	49
TAKO JE MLADA ISTORIJA DANAS.....	120
VISOKA I NISKA KNJIĐEVNOST DANAS.....	128

ECKERMANN PITA

Sergej Trifunović

PRIVATNO SAM SIZIF

Sergej Trifunović, pozorišni i filmski glumac rođen je 1972. u Mostaru. Potiče iz glumačke porodice. Živeo u Mostaru, Sarajevu, Kruševcu, Užicu i u Beogradu gde je studirao na Fakultetu dramskih umetnosti. Prvu ulogu na velikom platnu dobio je u filmu Gorana Paskaljevića „Tuđa Amerika“ iz 1995. godine. Do sada je glumio u četrdesetak filmova.

Prva slika iz detinjstva?

Ogromna plava masa, veliko plavetnilo, mir u koji tonem. Kasnije sam saznao da sam se bacio sa neke stene na Braču u more, i davio se dok otac nije skočio po mene. Nisam imao ni pune dve godine.

Vaša prva knjiga?

Ako ne računam “Magareće Godine”, Branka Ćopića, “Kako se kalio čelik”, Nikolaj Ostrovski. Imao sam 6 godina i baš sam se nameračio da pročitam neku “ozbiljnu” knjigu iz povelike biblioteke svog oca, a ne samo dečije koje mi je poturao.

Bajka kojoj se vraćate?

Sve. Od onih Grimovih i Andersenovih, preko Baš Čelika do ovih novih, koje zovu epskom fantastikom. Od tih mi je omiljena “Mač od Šanare”, Teri Bruks.

Omiljena pesma?

Because, the Beatles.

Koji su Vaši pesnici?

Majakovski, Laza Kostić, Branko Miljković, Dušan Vasiljev, Miroslav Antić, Tin Ujević, Bob Dylan, Tom Waits, Charles Bukowski, William Shakespeare.

Kakva su Vaša iskustva sa piscima?

Svetislav Basara je krstio mog mladjeg brata, dakle on je porodični kum. Volim susrete sa Matijom Bečkovićem, s njegovom pesmom "Ovo i Ono" sam položio prijemni na Akademiji, sa Duškom Kovačevićem radio... Velika autistična deca, osudjena kao i vajari i slikari, da budu sami sa svojim delom... Uvek sam ih doživljavao kao krhka i osetljiva bića. Da ne filozofiram, ali cela dijagnoza je u jednoj rečenici Džordža Harisona, kad je govorio o Elvisu: "Uvek mi ga je bilo žao. Nas je bilo četvorica i delili smo sve, dobro i zlo, uspeh i neuspeh. On je uvek bio sam: Elvis."

Koja je intrigantnija? Aksinja Astahova ili Ana Karenjina?

Na moju sramotu, ne znam ko je prva. To delo nisam čitao. Anu Karenjinu ne volim kao Sonju Rostovu.

Šta bi bio veći glumčki izazov – Kafkin Jozef K. ili Kamijev Merso?

Jozef K.

Odisej ili Sizif?

Privatno sam Sizif, pa mi je uvek izazovnije da igram nešto što nisam privatno. Dakle, Odisej.

Kakav je Vaš stav prema elektronskim knjigama?

Audio knjiga je nešto jako uzbudljivo. Pre svega za izvodjenje. Knjige čitam samo sa papira.

Film kome se vraćate?

True Romance, Tonny Scott.

Od jezika koje ne znate, koji Vam je najmilozvučniji?

Portugalski.

Mesto koje želite da vidite?

Maču Piču.

Za čim žalite?

Za nekim osobama.

Čega se stidite?

Svojih strahova.

Prema kome ili čemu ste osetili najjaču ljubav?

Nije za javnost.

Kome nikad nećete poverovati?

Političarima.

Kakvu starost želite?

Mirnu, okruženu decom i muzikom.

Praštate li?

Naravno, ko će da vuče te nepotrebne prtljage.

Tražite li da Vam se prašta?

Kad zaserem, da.

Koja knjiga vas čeka na noćnom stočiću?

Trenutno je to "Početak Bune Protiv Dahija", Basara.

Razgovarao: Enes Halilović

Mehmed Slezović

STRATEŠKO UBIJANJE UMJETNOSTI

Mehmed Slezović, rođen je 1960. godine u Novom Pazaru. Fakultet likovnih umjetnosti završio je u Beogradu 1985. godine kod prof. Radenka Miševića . Postdiplomske studije slikarstva završio kod prof. Mome Antonovića 1987.god, a potom i postdiplomske studije grafike kod prof. Emira Dragulja, 1990. godine. Doktorirao teoriju umjetnosti temom „Umjetnički crtež u savremenoj praksi i teoriji”. Zaposlen kao profesor slikanja i crtanja na Departmanu za umjetnost Univerziteta u Novom Pazaru. Član ULUS-a i Grafičkog kolektiva, Međunarodnog udruženja TAMA ART iz Tokija, te Međunarodnog krakovskog trijenala.

Prvo što ste nacrtali?

U početku bijaše linija. Sačuvani su neki crteži na najranijim fotografijama iz mog djetinjstva. Danas ne znam šta predstavljaju te linije, ali u svakom slučaju predstavljaju sebe.

Priča koja je obilježila Vaše djetinjstvo?

Priče moje majke. Bila je iz derviške porodice i priče koje mi je pričala obuhvatale su široke prostore Istoka, vezivale su mistiku i fantazmagoriju, ali su bile vezane za naš, novopazarski prostor. Svaki topos imao je svoju legendu.

Šta Vas je plašilo?

Kad se probudim noću sam, a sjenke kao da pokreću likove koji kao da prolaze sobom. Priče su imale svoj tajni život koji se odigravao u prastarom ambijentu moje kuće .

A šta Vas plaši sada?

Ljudska glupost, ljudska uobrazilja, ljudska ambicioznost bez pokrića, ljudsko neznanje, iracionalnost, sujeverje koje misli da je vera, neznanje koje misli da je znanje, vjera u Boga iza koje je vjera u đavola, fanatizam...ljudska ograničenost koja nije svjesna toga – uostalom kako bi bila?

Koja ličnost iz Vašeg okruženja je presudno uticala na Vaše formiranje?

Odrastao sam bez oca. Ako u tome može biti ičega dobrog, mnogi ljudi na koje sam nailazio, a koji su mi tokom sazrijevanja bili važni, dodali su po nešto mom formiranju. Možda, ipak majka. Premda sam osjećao neku svjetlost koja me vodi.

Šta nikada niste naučili u školi?

U Gimnaziji sam sa matematičkog smjera prešao na jezički. Nešto iz matematike u vezi limesa ili integrala. Bilo je tu nečeg od filozofske problematike. Mislio sam da ću nekad tome moći da poklonim vremena, ali nikad ga više nije bilo.

Kada ste prvi put doživjeli sebe kao umjetnika?

Sad znam da je to sudbina. Čini mi se da sam odviše rano bio svjestan toga. Samo sam se prepustio umjetnosti ne očekujući ništa od toga.

Ko je prvi kupac Vaše slike ili grafike?

Još u petom razredu osnovne škole sam slikao uljem i tada je u Pazar došao jedan novinar da snima neku emisiju. Pravio je intervju sa mnom. Tada je neko kupio par mojih radova – da li je to bio neki Pazarac koji je živio u Beogradu, a koji je došao sa novinarom... ne bih znao da kažem. Inače moj profesor Radenko Mišević mi je rekao: “Da i ja tebi kažem što je moj profesor Milo Milunović rekao meni – ti nećeš ostati gladan od slikarstva.” Preživljavao sam nekako.

Roman koji Vas je razoružao?

Nekada *Sto godina samoće*. Ponekad se ceo roman završava u jednoj rečenici, a pisac te sve vreme vodi toj istini kroz stotine stranica, likova, događaja. Umjetnička istina je u tom fokusu koji bi ostao banalna činjenica ako bi izostala sposobnost građenja forme. Treba reći istinu, naći joj mjesto u procesu pričanja priče. Kasnije je na mene snažan utisak ostavio roman *Tera Nostra*, Miguela Fuentisa.

Nacrtali ste 33 grafike kao komentare na 33 pjesme Dželaludina Rumija? Koliko se Vaše slikarstvo hrani literaturom?

Puno čitam, raznovrsnu literature, ali se ne opterećujem njome. Možda ostane po neka misao koja me duže hrani. To su ipak dva različita medija. Rumi pruža mogućnost istraživanja možda posljednjeg cjelovitog metafizičkog sistema. On je zatvorio neke moje krugove saznanja.

Kako tumačite Rumijev stih “a ja sam samo šaka zemlje kojoj se treba smilovati”?

Sufijska skromnost, ali istinska skromnost pred uvjerenjem da sve prolazi, a samo Bog ostaje, i da je samo Bog postojeći, a da je sve privid. Ako bih ja rekao, koji nešto malo znam o tome, recimo, boja Adema a.s. je siva zato što je zemlja pomiješana sa svetlošću, i da bi o tome mogao napisati esej, to nimalo ne bi bila skromnost već oholost navodnog znanja. A oni koji mnogo znaju nisu bili oholi znanjem, premda su mu težili svim bićem. Ali, koliko je znanje u odnosu na neznanje? To što Rumi kaže nije znanje već spoznaja koja se živi.

Uporedite sebe osamdesetih na studijama i današnje studente kojima predajete? Šta ste Vi tada očekivali od slikarstva, a šta oni očekuju danas?

Skoro je neuporedivo. Mi smo bili posvećeni. Ljudi su po nekoliko godina pokušavali da polože prijemni ispit. Bilo je neke vjere u tome, premda su očekivanja bila mutna. Danas ti se sve nudi na tacni. Promijenilo se uvjerenje da ne moraš biti talentovan da bi studirao umjetnost, studira se kao i sve ostalo. Skinut je oreol posebnosti, da ne kažem svetosti. Mnogi ne znaju ni zašto su tu. Mnogima je jasno da malo toga mogu očekivati. Bitno je, uvijek, da li se u tome prepoznaješ kao u svojoj sudbini. Tad sve postaje drugačije.

Mislite li o hiljadama umjetničkih djela koja su nestala u ratovima?

Često. Mnogo toga je izgubljeno od ljudskog iskustva. Ali ne prestaje potreba da se i dalje stvara. Iskustva se proširuju vremenom.

Zašto današnji slikari nisu pacifistički nastrojeni kao Pikaso?

Pikaso je bio komunista. Jednom je prisustvovao kao počasni gost nekom velikom sastanku komunističkih lidera i bio je kritikovan zbog svog slikarstva. Ne treba očekivati da politika razumije umjetnost, ali Pikaso je bio angažovan, vjerovao je da umjetnost mora biti angažovana na strani života, ljubavi, svjetlosti. XX vijek je posjedovao vjeru u bolji svijet nakon užasa dva svjetska rata.

Koji slikar je presudno uticao na istoriju slikarstva?

Sezan. On je ponovo počeo otkrivanje slikarstva.

Zašto Paul Kle kaže “ja i boja smo jedno”?

Boja mu je dugo izmicala. Bio je veliki mislilac i teoretičar koji promišlja liniju a onda je jedne noći u tuniskoj pustinji doživio egzaltaciju boje. Bilo je to mističko iskustvo identifikacije sa nečim do čega nije mogao doći racionalnim putem već samo osjećajem.

Salvador Dali piše u autobiografiji kako je u djetinjstvu padao da bi izazivao sažaljenje, s tim u vezi, da li je slikarski proces između ostalog i izazivanje sažaljenja?

Ne. Frojd je za Dalijeve radove rekao da ga ne zanima u njima ono nesvjesno već ono svjesno.

Zašto je Betoven smatrao da je umjetnik blago nacije? Da li danas takvo poimanje održivo?

To je vrijeme velikih nacija koje još posjeduju nacionalni duh kao istorijsku težnju za moć punom realizacijom, između ostalog, germanski duh kao oličenje snage i neukroćenih

emocija, francuski duh kao oličenje mjere između racionalnog i emocionalnog, italijanski duh kao oličenje čulnosti i ljepote. Ali treba znati da su nacije istorijske kategorije kao i da su manifestacije duha podložne istorijskim uzlaznim i silaznim putanjama. Već danas ne možemo misliti u tim kategorijama, jer ni rasa ni sredina nisu nadvremenske kategorije. Pogotovu ne u vrijeme globalizacije koja je sva u znaku nivelacije razlika.

Može li likovna umjetnost da se bori sa diletantizmom koji je vrlo agresivan u medijima?

Promijenili su se kriterijumi vrednovanja i pogledi šta je to umjetnost. Govori se o tome da je kritika u doba postmoderne izgubila svaki smisao. Postoji ozbiljna strategija ubijanja umjetnosti. Doba relativizovanja. Međutim, umjetnost će uvijek težiti istinama i nalaziti ih. Takva umjetnost će uvijek imati svoju publiku. Mediji su opet posebna priča. Svako se ponaša rukovođen sopstvenom logikom.

Kojoj ideji ćete uvijek ostati vjerni?

Ljudskoj slobodi, jednakosti i uvjerenju da su ljudi bez obzira na rasne, nacionalne i vjerske razlike braća i sestre i dijele iste praroditelje.

Leonardo da Vinči poručuje da će malo postići slikar koji ne sumnja u svoju sposobnost... kakve su Vaše sumnje?

Moje sumnje, mijenjale su se kroz vrijeme, danas na sve gledam sa ogromnom dozom relativizma. Čini mi se da je najvažnije ne prestati misliti, posmatrati i izražavati se, koliko se može, svi smo ograničeni nekim okvirima.

Vaše najveće razočaranje?

U jednom kratkom trenutku političkog angažmana, kada su nekoliko loših ubili jednog dobrog. Tada sam shvatio realne domete politike koju vode nedorasli, bez suvisle političke ideje. Neću pominjati imena jer se ta formula permanentno ponavlja bar u našim balkanskim koordinatama.

Čemu se nadate?

Vjerujem da mora biti bolje nego što je sada. Pred čovječanstvom je da preispita dimenzije sopstvenog humaniteta.

Kakvu starost želite Vašoj djeci?

Teško ih zamišljam stare. Izgleda da u vremenu koje živimo i koje predstoji, moramo ostati mladi.

Igor Perišić

PISATI RETKO

Igor Perišić (Zrenjanin 1974), književni teoretičar, retko kritičar, ponekad esejista. Diplomirao, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu, na grupi za Opštu književnost i teoriju književnosti. Od oktobra 2006. radi u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Tokom 2014. završio postdoktorsko usavršavanje na Univerzitetu u Notingemu. Objavio knjige *Gola priča* (2007), *Uvod u teorije smeha* (2010, drugo izdanje 2012), *Utopija smeha* (2013) i *Kritika i metakritika* (2014), kao i pedesetak studija, članaka i eseja u naučnim zbornicima, časopisima i književnoj periodici. Jedan je od urednika međunarodnih naučnih časopisa *Književna istorija*, *Filološke studije* i *The Dostoevsky Journal*. Bio je predsednik UO Srpskog književnog društva (2016).

Kada ste naučili slova?

Sa četiri godine, kriva je tetka Slavica.

Dečija pesma koju ste rado recitali?

“Druže Tito, mi ti se kunemo”.

Omiljeni roman za decu?

Sin lovca na medvede Karla Maja. Tetovirao mi je simpatiju za ponižene i uvređene, prezrene na svetu, Indijance u ovom slučaju.

Zašto ste studirali književnost?

Zato što sam pre dvadeset tri godine mislio da je to nešto važno. Uz to, katedra za Opštu književnost tada je bila opoziciono leglo u gnezdu nekrofilnog režima Slobodana Miloševića.

Profesor koji je najviše uticao na Vas?

Nikola Milošević. Povremeno sam dobijao želju da ga zaustavim na hodniku i poljubim. Mislio sam tada da treba ljubiti pametne.

Roman velikog pisca koji Vas je ostavio ravnodušnim?

Derviš i smrt.

Ko je najbolji pisac iz Zrenjanina?

Ne znam. Nisam razmišljao o regionalnim pripadnostima pisaca i spisateljki.

Kako tumačite “Čoveka koji je jeo smrt”?

Kao Pekićevo drugo najbolje delo. Prvo je *Zlatno runo*, roman sa hiljadu nedostataka i kvalitetom da je najbolji komički roman u srpskoj književnosti.

Čemu se Platon smejao?

Tome što je na teorijski način zajebavao pisce.

U čemu je tajna teorije smeha?

U tome što nema blage, već zaumne veze sa smehom.

Da li previše teorije više zbunjuje pisce, teoretičare ili čitaoce?

Ne. Pisci ne treba da čitaju teoretičare, a sve više mislim ni teoretičari pisce. U svakom slučaju, svi treba manje da čitaju.

Šta su osnovne mane savremene književne kritike?

To što se bavi knjigama koje su u 90% slučajeva loše. A i o tom lošem, piše se uglavnom dobro, tj. pozitivno.

Da li surevnjivost među kritičarima liči na surevnjivost među piscima?

Ne primećujem baš neku surevnjivost među kritičarima. Niti sukobe, iliti polemike. Kada ste čuli da su se dva kritičara potukla u kafani? Ili dve kritičarke, što bi po društvenu važnost književnosti bilo još korisnije.

Kako doživljavate Tadićev stih: Ubice se sunčaju na plaži?

Kao stanje stvari. Pravdom se ne bavim.

Kako istaći manjinu dobrih knjiga?

Pisati retko, i voditi psa sa sobom.

Da li ste gledali “Notingem forest”?

Ne njihovu momčad, samo stadion. U Notingemu sam se dva meseca družio isključivo sa ženama, u knjigama.

Šta ne želite da upoznate?

Ponovni ponor posle kraja velike ljubavi. Rad srca u prazno.

Stih koji Vam često pada na pamet?

“Mogao sam da budem dobar sin” (*Partibrejkers*).

Po čemu želite da Vas pamte?

Po tome što sam nekad nekom uspevao da izmamim osmeh.

Ragovarao Enes Halilović

POEZIJA

Edvin Sugarev

ZIMSKO VREME

1

belo nebo bela ulica
belo pamćenje bela ljubav

samo daleko zimsko sunce
stiče
bela suza
po ledenim kristalima
na smrznuto zimsko staklo

po hladnom
belom zaboravu

2

pre nego što umre
triput procveta veliko drvo

tako i u tebi poezija
raspukne u svoja utočišta
isklija u nežne cvetove
naljuti pčele
da sebi da oduška
kroz njihovo zujanje
alii nije suđeno da iznese plodove
drvoseča već oštri sekiru

3

sneg
po izdahnujoj travi

sneg
po golim granama

sneg
iznad skoro mrtve ledenice

gde se ispod nadstrešice od bele paučine
dešava jedno malo
usporeno čudo

gusenica se pretvara u leptira

4

mreža postaje sve tanja
i već ne može da izdrži
toliko mnogo prošlog

na kraju će se pocepati
i ribe iz pamćenja
otplivaće gde im je volja

5

život polako postaje pust
kako se toče godine

opraštaju se
polaze ljudi
malo tužni
jedan po jedan

na kraju će ostati samo dve stvari
ja i krivica
prema drugima

i tek će tad nastupiti pakao
i tek će se tad videti ko je koga

6

moja mala
mala životinjo

trljaš oči šapicama
skačeš sa grane na granu

i tiho zacviliš
kad velike tužne životinje
odlaze u znoju
u središte pustinje
i kopaju noktima kosti
svoje budućnosti

7

drvo je

sporo vreteno
koje usmerava
pamćenje

okruglo
napeto ga vidimo
kad testera bez pamćenja
ogoli krugove godina

kad ćemo naučiti da prepoznamo

8
beli smukovi
gmižu po crnim granama

sivo nebo je premreženo
puderom snežnih pahuljica

zimsko ogledalce
ispričaj belinu

po sivoj visini
zaškriputaj hijeroglifima

9
dovoljna je i mala rupa
da pobegne duša

mržnja je burgija

ljubav je detlić

10
sanjao sam
senka baca u nebo
svoju senku svetlosti

11
trebalo je da se rodim kao crnac
kao stari mrzovoljni bluzmen
koji umorno čupa strune a harmonika
skoro da se gubi u debelim usnama

i koji je seo na rub trotoara
u prašinu
u muljavom i prestupnom čikaškom predgrađu
stavio je kapu pred sebe a iza uha mu viri

cigara sa aljkavo umotanom travom
u papir sinoćnih novina

i svira I svira
priča o tugi
I nije ga briga ko-zašto-i-da-li ga sluša

12
poezija je zapravo posvuda
treba samo da je vidiš

da je vidiš kao što detlić vidi
kako ispod kore špartaju razni drvojadi

14
sitno perje i jesenje lišće
pomešani vetrom

i ništa više ne može da se kaže
i ništa više ne može da se pomisli
osim toga

da je perje i jesenje lišće
pomešano vetrom

15
kratki dani
dugačke magle
repata zima

16
čini mi se da sam već
odavno ušće

čini mi se da već odavno
osećam kako
se moja senka uliva u mene

senka me puni

17
zima
magla
stud

i ovaj mali život
skoro ugasli ugarak
skriva u šaci

a on viri
između čvornovatih prstiju
i šepuri se pred belinom

Sa bugarskog Velimir Kostov

Elsa Korneti

ČOVEK U FAZI ČEKANJA UZIDAN U ZID

Saosećajući s čovečanstvom

II

Ja sam
Srećan čovek
Živim od unosnog upravljanja instinktom
I uspešnog bavljenja
Emotivnim potucanjem.

Ti si
Srećan čovek
Kad plešeš nestaješ
I onda
Tvoj san
Juri
Svoju senku

On je
Običan čovek
Bog mu je dao
Kompjuter kao glavu
Kancelariju kao telo
Sef kao srce.

III

Ako je neko važan
Ne puštaš ga da ode
Zasadiš ga u saksiju
Zalivaš ga
Iznosiš na svetlo
Nazivaš ga
Čovekom unutrašnjih prostora

Nekad će ga upljuvati muva
Nekad će ga prožvakati kućni ljubimac
Nekad će ga neko dete očerupati
Nekad će uvenuti od ravnodušnosti

Svet se stalno snižava

Svet se stalno snižava
Pada na kolena
Klanja se
Ljudima osiguračima
Koji su se udavili u šampanjcima vlažnih snova
I sada se silovito katapultiraju
U staklenim ustima
Pucajući
Mecima od pene
Aroganciju svog nepostojanja
Života
U praznoj ljušturi

Razgnevljeni dželat

Razgnevljeni dželat
noć
lunja na slepo
obezglavljujući
dahove dana
one koji su preostali
da ne ostavi ni traga
ni dokaza
da su postojali

A ti
Sakriveni
Čovek senka

Krišom gledaš
Krišom slušaš kroz pukotinu

s
pola oko
pola uva
pola tela
pola daha

Nekad ćeš ustanoviti da
stidljiv bojaživ
ljubazan diskretan
sačinjavaju jednog
nevidljivog
čoveka

Dobri moj prijatelju nikad nemoj da zaboraviš

Dobri moj prijatelju nikad nemoj da zaboraviš

Banda čovekolikih
Uvija se s elegancijom
aligatora

I ambicija je dužna
Da nadmaši moral

Mekani šeširi pečuraka
U vrtlogu su zajedno sa crnim kišobranima
Čvor je toliko nepredvidiv
Koliko i jedna bešumni ćelijski sudar
I bubašvaba bezbrižno ostavlja svoje tragove
U još jednoj slikarskoj šetnji po tapeti
Neba onoj iscepanoj s lošim ukusom.

Čovek u fazi čekanja uzidan u zid
Živi dosledno pod budnim pogledom
sata
Svake ponoći izleće kroz
vratanca
oglašava svoju dužnost
kao kukavica
drvenog glasa

Da se zaljubiš

Da se zaljubiš
Da proživiš jedan život

Da se ponovo zaljubiš
Da proživiš još jedan život

I još jedan

I još jedan

I još jedan

Dok ne postaneš
Nelegalni vlasnik mnogih života
I budeš oporezovan
Zbog svoje pohlepe.

Sa grčkog Tamara Kostić-Pahnoglu

Vladimir Kopicl

PAŠTRNAKOVA SUTRA

Odsutno telo,
pohotna mesečina.
Neizdržljivo.

...

Pesnik se šeta.
Miris nečije kose
kao sudbina.

...

Praznično veče
visi kao haljina.
Pusto, bez nje.

...

Slavina kaplje.
Mravi iz kuhinjice
sanjaće more.

...

Dve zrele breskve
prijene uz sto.
Puna kuhinja.

...

Gle, pupoljak bi
ponovo da procveta.
Škola večnosti.

...

Oči spavaju.
Kada su one budne
svaka noć spava.

...

U poznu jesen
srndać gubi rogove.
Valjaće nekom.

...

U toploj leji
cvetiće iz semena zri.
Libidonozno.

...

Ispod kolena
belo jagnješće pase.
Iznad manastir.

...

Kaktus sasušen.
Vetar odnosi seme
ka rasadniku.

...

Beli se narcis
usamio u vazi.
Tesno oboma.

...

Mesec se digne,
jazavac sklizne u rupu.
Toplo dno zime.

...

„Ko je najlepší?“,
srna šumicu pita.
„Tuga zečića.“

...

Uznemirena,
ptičica diže repić.
„Gospode, glistu!“

...

Luna zaspala.
Svi koji za njom žude
besani večno.

...

Visoka ponoć.
Mesec viri u bunar,
traži nevestu.

...

Oko pustinje.
Besan zečić u grmu
drhti za nekog.

...

U pustoj bašti
sam i suv je paštrnak.
Zima bez smisla.

...

Kašlje kruškica.
Neka cvetovi njeni
ne rasprše se.

...

Odnapred kratko,
odnazad predugačko.
Šta? Vreme, bez nje.

...

Ljubav sve snaži.
I nežna srna nalik
je arijevcu.

...

Cvetić bi kišu
a oblak nebom žuri.
Žedni oboje.

...

Nepotpisana,
grana kucne u prozor.
Nema nikoga.

Bojan Todorović

RED

kada neko umre
pomislimo na izreku:
neka ide po redu
a kada se red ne ispoštuje
malo toga pametnog ima da se kaže

na našoj sahrani jedan će muškarac
podići kažiprst i reći:
dosta sa pričama o redu
za mene red ne važi
nemam red
jer sam sterilan

dobro je da svaka reka ima svoje ime
jer drugačije ne bi znali
na čijim obalama smo se dodirivali
ipravili taj red
već par godina ne možemo
ali meni se i dalje diže
kad pomislim na te obale

ležiš u postelji bolesna
pokrivena čaršavima
pružam ti ruku gladim ti stomak
i ljubim znojavo čelo
živa si ali misliš da je meni teško
pa ti se život baš i ne dopada
ležem preko tebe
i presuđujem nam

na našoj će sahrani
jedan muškarac podići
kažiprst i reći:
makar su napravili svoj
red

o štampi

deda je redovno kupovao
glas podrinja
to se čitalo i živelo
kao zov rodnog kraja
čitao sam ih uvek otpozadi
dve strane sporta
sedamnaest strana čitulja

ljudi izgleda više umiru
nego što se bave sportom

u sportu sam tražio svoje ime
da li sam taj vikend postigao gol
u čituljama sam tražio
vesele oči sa kojima bih se družio
da smo imali priliku
ili svoje ime
ako ih čitam u zagrobnom životu

vesele oči nikada nisam našao
uglavnom su bile izmorene
čekajući da umru
svoje ime u čituljama takođe nisam
bio sam svaki dan sve življi
a deda je svaki dan
sve više umirao

dečurlija

u staračkom domu
portir uzima dokumenta
radi stroge formalnosti
kao da možemo nauditi penzionerima
više nego što im je nauđeno

deda je sinoć umro
došli smo po telo
portir opet obavlja svoj posao
vazduh je težak
svi ćutimo
a dedini drugovi se njišu
kao deca na sunčanom danu

telo smo dobili na ležaju
a stvari u crnoj kesi za đubre

u kesi su:
kačket
naočare
brijač
dve košulje
pantalone
cipele

nije mrtvo telo ono što
rastužuje čoveka
već životi spakovani u kesi za đubre
čiji sadržaj nismo uzeli

dedu smo sahranili skromno
na groblje mu nikad nisam otišao
jedva ga se i sećam
pamtim samo njegove drugove
koji se njišu
kao deca na sunčanom danu

religija

u milionima gradova
ljudi skrivaju pogled od sunca
i nose naočare kao da je sunce
najstrašnija stvar
a opet svako od tih slabića
je predodredjen za nešto

da je moj bog odraz mog lica
dok gledam u kasiku
mornari bi mi svilenim maramama mahali
gejse bi mi ljubav nudile,
zonglirao bih meteore i jeo željezo
a tebe bih zaboravio
pre nego što sam te upoznao

govorio bih ti da si glupa
da me ostaviš na miru
i da prezirem miris ruzmarina

ali moj bog nije odraz mog lica
dok gledam u kašiku
jer moj bog je sunce
pa i ja kao i svi
čkiljim
i čekam
da me poljubiš

bog je gangster

smrt mi je sinoć pozvonila na interfon
oko 23 časa

dok samslušao album
black messiah

bio sam spreman i oprezan
dok se penjala na treći sprat
lupala je i grebala vrata
ali je ipak ušla da se zgreje
i popije kafu na brzinu
ne želeći ništa od mene

a ja sam pitao
mogu li da postanem besmrtn
pa onda umrem

na rastanku
mi je rekla
zamisli da se
probudiš sutra
a sve pesme su nestale

Branko Čegec

GRAFIT

Grafit

Još jedan dan kojemu nedostaje sunce.
Osmijeh na licu uljepšava ulicu!
kaže minijaturni grafit na rampi ispred banke.
Lica oko mene, ranjena i otvorena,
druga skrivena u slojevima kozmetike:
osmijeh se smrznuo u grimasu.
Grč na licu vremenšne žene na štakama
koja preskače ogradu i krade višnje,
sočne i krvave, cijede se po prstima.
Bodri je mlada žena iz susjednog dvorišta:
–Uzmi još koju, tako su lijepe, nitko te ne vidi!
Silazim stubama u ulici Halida Nazečića,
skojevca i atentatora na Maksa Luburića:
višnje su crvene, ruže su rumene,
promjenu dočekujem u Kranjčevićevoj.
Podižem rampu: ulazi sunce i
raskošan osmijeh s njim.

To više ni smrt ne rastavi.

Sajra

Meni se svijet vrti oko mene – kaže Sajra,
fleet menedžerica u Mercedesu
i kuša biodinamičko vino
vinarije Brkić
u Čitluku.
Njezini isto proizvode vino
u Sarajevu,
zove se Inat jer je nastalo
u inat Sarajlijama
koji su se brutalno cerekali
iza leđa njezina oca: Čuj,
vino u Sarajevu...
Sajra zadovoljno vrti glavom i
pucketa jezikom
dok se biodinamičko vino
razliježe usnom šupljinom
i mehko draži nepce:
kao da je pravljeno za mene. – kaže
samodopadno,
pa se fotografskim aparatom
unese u čašu ne bi li dokumentirala
svoje zadovoljstvo
i plasirala ga u vječnost na Instagramu.

Mirza

Žena mi, kaže mi žena:
Mi raleme, u gasi svi jeću, u gasi je, majke ti!
Smeta me trep tanje dok gledam se riju.
Opet neki parti zani, rat na
Golom o toku.
Ne mogu sa svi jećom, ne mogu ni bez.
Jače je to od mene.
Bila je i tur ska serija, Su lejman,
To mi je bilo lakše,
jer bio je velik, o svajač,
bio je.
Takvih više nema.
Bilo je hrab rih i ve likih.
Nijedan Su ljo, ni jedan
veli čanstveni.
Idem u gasiti svi jeću,
Nek bude mrak, nek bude Miha lić.
Sa bina ima mačje oči,

a misli da ja to
Ne ra zumijem.

U boje, u boje

Jebem ti, grafit ti jebem, Hajro, crni Hajrudine!
zaurla otac na sina u dvorištu obiteljske kuće
vraćajući se iz treće smjene baš kada
je balavurdija bljesnula sprayevima
i nevinu bjelinu poslala
u vječna lovišta.

Otac je preskočio ogradu i zajurio se
prema skupini obješenjaka
koja je revolveraškim refleksom
isukala svoje oružje
i umornog šljakera zaledila bojom
u dvorištu vlastite kuće.

Eno ga gdje i sada stoji kao reklama
vremenu u kojem je miješanje boja
bilo društveno prihvatljiv eksces.

PROZA

Gavra Vlaškalin

U ŽUTOJ KAFANI

Hodam po krovovima. Ne smeta mi kiša koja danima pada. Bosim stopalima gazim po poroznim, raskvašenim crepovima. Nigde nikoga, sem ove kiše koja povremeno prelazi u pljusak.

Ne znam koji je dan, sivilo traje u dugom nizu.

Stopala počinju da peku. Od hoda i preskakanja sa krova na krov na njima više nema kože. Prokisao sam od vode koja dobuje po meni, po licu. Čini se da mi prolazi kroz oči i natapa mi utrobu. Izaziva žeđ.

Popeo sam se i hodam po slemenu najvišeg krova. Umoran i malaksao, ali opušten. Gledam oko sebe dokle god pogled doseže.

Da li bih voleo nekoga da sretnem?

Kiša je ustalila svoj ritam. Sliva se u potocima niz crep. Juri niz useke. Voda otiče ko zna gde.

I shvatam. Svi su tu ispod mene. Ispod mojih krvavih stopala. Ceo grad je ispod stoletnog crepa. Ne mogu nikoga da sretnem jer svi su mrtvi ili na samrti. Osećam njihove poslednje roptaje i trzaje. U očima mi divlja potreba za pogledom, ali kiša ga sve više zastire.

Odlučujem da siđem i već sam niže, gazim po mokroj kaldrmi. U daljini, niz ulicu, vidim malog šarenog petla, od one vrste kakve koriste za borbu kada telima naprave krug i u sredini gledaju sve dok jedna od životinja ne padne mrtva.

Sada su oni mrtvi, a petao ulazi u žuto obojenu kuću na uglu u kojoj je kafana.

Ulazim i ja.

Prostorija je prazna, ali je sve u njoj ostalo kao u poslednjem trenu kada je bila puna. Šareni kočoperni petao sjajnog perja se popeo na šank i stresa vodu sa sebe. Ona stoji nalakćena na široku drvenu ploču i posmatra ga, ne obazirući se na mene. Snežno bela lanena košulja sa podvrnutim rukavima, ista takva suknja opšivena svilenom čipkom i crna duga kovrdžava kosa. Stopala joj krvava kao moja.

Stajem za šank podalje od njih. Gorim od žeđi. Okolo mene razbacane flaše, prazne, usahle. Tišina je potpuna. Samo u mojoj glavi odjek neke davne muzike.

Oslanjam se o šank i posmatram devojkicu u belom.

Telo joj je mirno, ali je pogled vatren. Kao da se zgušnjava i dobacuje samo do petla, do rubin-crvene kreste i oštrog kljuna. Njegove, kao zrno bibera sitne oči pulsiraju. Pričaju joj neku čudesnu, meni nejasnu priču.

Ne postojim ni za nju ni za njega.

Teško dišem. Kupim poslednje tragove kiseonika u vazduhu. Žeđ mi steže grlo sve jače.

Čujem jednolično lupkanje njenih prstiju o uglačanu drvenu površinu šanka. I njen pogled čujem svojim očima.

Petao dolazi do nje. Ona usporava ritam prstiju i konačno prestaje. Posmatram njenu mirnu opruženu ruku. Koža joj je bela, fina, a raspletene sivkasto-plave vene iskočile pod njom. Osmeh nestaje sa lica. Samo joj još u očima igra, dok ih po prvi put, od kada sam tu, usmerava ka meni. Osećam da mi se smeši. Nešto se dešava u nama dok se gledamo.

Da li sam ja, hodajući po krovovima, nesvesno tražio ljude, ili je nešto tražilo mene terejući me da hodam dok nisam došao ovde?

Posmatram petla kako zabada svoj sitan oštar kljun u njenu venu i pije. Pa opet zabada kljun i pije, zabacujući glavu da mu tečnost lakše sklizne niz grlo. Niz moje grlo. Ona me posmatra mirnim pogledom. I ja nju gledam.

Napolju kiša ne prestaje da pada po krovovima ispod kojih su svi već odavno mrtvi. Samo se pomera ovo zrno bibera u žutoj kafani na uglu.

Marko Tomaš

ZIMSKO POPODNE

ZIMSKO POPODNE

Zima je bijela.

Preko dvorišta nosim ogrjev u kuću. Na vrhu sniježnog pokrova za noći se stvorila tanka ledena korica koja popušta pred težinom koraka iza kojih ostaju duboki tragovi. Svako drvo, bunar ili ograda postaju glatko izvajane bijele skulpture koje se stapaju sa zemljom u savršeno i svečano jedinstvo.

Ništa ne može narušiti tišinu zimskog dana u ravnici.

I u kući svi smo nekako dostojanstveno tihi. Pucketanje vatre u peći i jednolično brbljanje televizora i šum novinskih listova u očevim rukama i lagana škripa sestrine olovke i crvčanje žara majčine cigarete i zveket mojih klikera samo su dio te besprijekorne tišine.

Mačke su se zavukle iza peći i spavaju. Pas kao da stražari nad njihovim snom, glava mu je spuštена na šape, a oči širom otvorene. Kada ga pogledam, a onda tim istim neprekidnim pogledom pređem čitavu sobu, lice mi se zažari i čitavim mi tijelom prostruji ugodna toplina.

Poželim nešto reći i naglo ustajem, a iz džepa se prosnu i tepihom zakotrljaju bezbrojni šareni klikeri koji u trenu učine da zaboravim šta sam krenuo kazati.

TU ISPRED NAS JE RIJEKA

Tu ispred nas je rijeka.

Sredina je ljeta. Zrak i zemlja su užareni samo je rijeka uvijek jednako hladna. Ona je jedino mjesto pored kojeg se ljeti u našem gradu uopće da živjeti. Pjenušava je, smaragdno zelena i snažna poput sve snage svijeta zajedno.

Mi smo koštunjavi dječaci upravo izašli iz ledene vode. Stojimo na užarenom kamenju od kojeg je sačinjena plaža i divimo se brzacima čekajući slasne komade lubenice koje su stariji upravo izvadili iz pličaka.

Kada izađeš iz vode osjećaj je neopisiv. Krv struji čitavim tijelom i koža se naježi od zadovoljstva koje donosi iznenadna svježina.

Na stijenama oko rijeke odmaraju galebovi. Iznad stijena gore prema gradu raste drveće i šiblje čije se grane naginju prema rijeci. Ponekad iz vode iskoči riba i zasvjetluca u zraku.

Tu se ne čuju zvukovi grada, samo huk rijeke i ptice. I naš razdragan smijeh i uzvici zadovoljstva kad u ruke dobijemo velike komade u rijeci rashlađenog slatkog ploda iz kojeg, kad ga zagrizemo, ljepljiv i crvenkast sok pokulja niz naše brade i ruke.

OTAC I JA U VINOGRADU

1.

Naš se vinograd nalazi na jednoj od rijetkih visoravni u ravnici. Kada se popneš na vrh, među stabla šljiva, možeš vidjeti isto što vidiš kada stojiš u dnu vinograda na cesti. Sve ispred tebe je ravno, do kraja svijeta, ali, s vrha, možeš vidjeti mnogo dalje, ubjeđuje me otac.

2.

Otac i ja vadimo vodu iz bunara ulubljenom limenom kantom za čiju smo dršku vezali kanap. Bunar se nalazi u najudaljenijem kutu naših bašta, voćnjaka i vinograda. Poklopac je zahrđao i istanjen, neko ko ne zna da se tu nalazi bunar mogao bi upasti unutra, a onda mu ne bi bilo spasa.

Voda koju vadimo u limenoj kanti nije za piće. Služi da zalijemo strukove paprike, ili da u njoj ohladimo pivo.

3.

Otac ne govori mnogo. Siguran sam da u sebi guši lekcije koje mi želi očitati zbog lošeg uspjeha u školi. Ipak, on ne želi pokvariti ovaj lijep dan, sunčanu mirnu subotu u kojoj otac i sin zajedničkim snagama obrezuju vinovu lozu i voćke i zalijevaju leje povrća. Zato šuti. Otvaračem za boce koji je konopom privezan za stol otvara pivo i pruža mi jednu bocu.

Napravili smo pauzu, sjedimo za stolom negdje na pola puta između ceste i vrha visoravni. Gledamo u daljinu, sve ispred nas je ravno, do kraja svijeta. Daljinu kida jedino farma s dva mala silosa i još, iza farme, zvonici gradskih crkvi.

4.

Oštrim vinogradarskim makazama režemo suvišno granje.

Ako smo u vinogradu onda smo polupognuti.

Ako smo u voćnjaku onda se često propinjemo na prste kako bi mogli dohvatiti najviše grane koje moramo zaustaviti u njihovom rastu.

Viši sam od oca za čitavu glavu. U voćnjaku ja sam glavni pa ipak dopuštam ocu da mi daje upute i režem upravo one grane na koje mi on obrati pažnju.

5.

Poslije svega, dok otac zalijeva povrće, ja skupljam granje i stavljam ga na jednu gomilu. Zatim kupimo alat i stavljam ga u automobilsku prikolicu.

Prije nego odemo popijemo još po jedno pivo ohlađeno u vodi koju smo izvadili iz bunara i buljimo u daljinu.

Baš smo lijepo radili, govori otac.

6.

Kraj svijeta je tamo gdje se nebo spaja sa zemljom. Najbolje ga možeš vidjeti u predvečerje kada crveno sunce baš na tom mjestu ponire u ravnicu.

Vladimir Tabašević

ZOVEM SE MIRSAD I TEŠKO JE

Prva priča bez jednog oka, o psu ili kako sam mogao

Došla je, a prethodno je bila pala, i sva je bila u tim modricama koje su trajale duže nego neke obične modrice. Bojao sam se da ima leukemiju. Uvek sam se bojao. Stala je naspram mene koji sam ležao a prozor je bio otvoren širom jer je leto trebalo da nam, i ono, dođe, ubrzo, a otvorenim prozorom čekamo leto, uvek. Počela je da me gleda, na ivici suza. Pored leukemije, plašio sam se i te ivice koja se tako lako uvukla u jezik naš svakog dana koji koristimo, da mi nikako nije bilo jasno šta hoće od nas. Video sam kako stoji na ivici suza i kako joj ta ivica smeta oku, iznutra, i kako može sa te ivice, lako, da padne pravo na mene ili kroz prozor da padne, da uplaši to leto koje nam dolazi. Mogao bih da kažem kako bi mogla jednim letenjem da uplaši leto, ali tad bih ja bio neko ko je na ivici razuma, razume se. Nikako joj se nije dalo da plače i gledao sam kako drhti kao konj kad vidiš da drhti i da mu mišići neprestano, neprestano rade, sitno, titraju onako, vrući pod kapom nebeskom. Tada su obično konji žedni. Znam da je tako kad se ustežeš da ne zaplačeš, ali ja nisam bio kriv i nisam joj mogao pomoći. Gledala je u mene, ćutali smo kraj otvorenog prozora, spolja je to izgledalo kao da celoj kući nedostaje oko, a u toj rupi, ona i ja. Pitala me kako sam mogao, a pas je napolju zalajao, najverovatnije na nekoga ko nam je dolazio u goste i sa kim smo, pet minuta kasnije, sedeli ceo dan.

Zima, pa onda ježevi, pa onda opet zima

Znam sigurno da sam kao dete išao kroz šumu. Danas ne bih smeo, obećavam. Ne bih smeo da tako idem kroz šumu i da tamo nešto šušne a ja sebi da kažem da nije ništa, dok, u stvari, ne znam šta je. Znam sigurno i to da u toj šumi može deset ježeva da vodi neku svoju politiku i da ja naletim na njih i da posle ceo život ne smem nikome da ispričam šta sam video. I to znam. Danas ne bih smeo da idem šumom ali ako bih morao, onda bih išao tako što bih se sećao da sam kao dete ipak smeo da idem šumom. To su, naravno, dve različite šume, ali ja volim da verujem da sam, makar ja, onaj isti koji sam oduvek. Sećam se da je bila zima i da su tada ježevi bili nekako nemogući, ali ja sam ih video, naravno. Tada se nisam plašio. Danas me je strah čak i od toga što se tada nisam plašio. Na zimu idem u šumu, ima načisto da podetinjim, a ako nazimim, pa, bože moj.

Dokolica je, kažu, đavolje igralište

Bio sam užasno lenj, nisam micao ni mali prst. Ležao sam i mislio. Dumao nad svetom. U svojoj osmoj godini sam nastavio da ne radim ništa, mati je bila ljuta na mene, pretila je da će me dati u Zvečansku, na usvajanje, ali ja nisam mario. U školu sam išao unatraske a i tad jedva. Grickao sam nokte i imao sam svoj neki stil u tom grickanju. Prvo palac, pa palac druge ruke, pa onda kažiprst, ali posvećeno. Nežgodno je kad onako jače zagrižeš pa udari zub na zub, mak na konac kao da želiš da isteraš. Ali mislim o nečemu dok grickam, nema tu puno priče. Mati me klepi po ruci i kaže da mi da sam svinja. Onda nastavim da mislim kako sam svinja, a svinja nema nokte, ili ima nokte, ne znam. Mama kaže da je dokolica đavolje igralište i da ću jednom u životu najebati kao žuti. Ne znam puno o đavolima ali učim na vreme, a o žutima da ne pričamo. Izadem napolje i sa Mirsadom peglam kockice. „Puna šaka brade“, u jednom trenutku, kasnije, u životu koji će, kao, biti moj, mogao bih to da izgovorim. Ajde vidimo se kasnije, srce.

ESEJ

ZAŠTO KRITIKA MORA DA BUDE ANGAŽOVANA

Osnovni epistemološki ideal u većini oblasti našeg znanja je ideal naučnosti. Tako ima nastojanja da se i književna, odnosno umetnička kritika, uspostavi kao jedan vid naučnog saznanja o književnom, odnosno umetničkom delu. Takva kritika teži objektivnosti saznanja do kojih dolazi, njeni postupci i zaključci izvode se tako da budu ponovljivi i proverljivi (što su sve karakteristike nauke), ona nastoji da eliminiše terminološke nejasnoće i dvosmislenosti. Sva ta nastojanja donose ne malu korist na strani metodološke pouzdanosti – ali nije mala ni cena koju kritika za to mora da plati. U stvari, ta cena je toliko velika, da kritika, postajući naučna, u isti mah mora da se odrekne dveju svojih tradicionalno shvaćenih funkcija.

Naime, prema uobičajenom shvatanju, književna (umetnička) kritika ima tri osnovne funkcije: ona treba da opiše, tumači i vrednuje delo. U slučaju književnosti, da opiše strukturne, formalne i stilske činioce nekog književnog dela, zatim da ponudi tumačenje njegovih semantičkih i simboličkih činilaca, i na kraju da oceni delo. Kritika ne može da postigne podjednako visok stepen naučnosti u svakom od ovih domena. Razlog tome leži u različitom karakteru znanja i iskustava potrebnih da se zadovolji određena funkcija kritike.

Da ovo pojasnim, poslužiću se jednom analogijom. Aristotel razlikuje tipove čovekovog znanja u skladu sa kriterijumom načina na koji se čovek odnosi prema predmetu koji saznaje; on *posmatra* predmet teorijskog znanja, *učestvuje* u predmetu praktičkog znanja i *proizvodi* predmet poietičkog znanja. Slično tome, onda kada *opisuje* strukturne, formalne i stilske činioce književnog dela, kritičar ih posmatra i ništa na njima ne menja; njegovo iskustvo je kontemplativno – i jedino u tom aspektu delovanja kritike moguće je da se uspostave i zadovolje kriterijumi naučnosti. Kada *tumači* semantičke i simboličke činioce dela, kritičar ulazi u dijalog sa delom, i tumačenje do kojeg dolazi je uvek ishod tog dijaloga, iz kojeg se ne može izostaviti doprinos kritičara; njegovo iskustvo je tada hermeneutičko – i pruža saznanje koje nije objektivno niti jednoznačno, te stoga nije naučno. I konačno, kada *vrednuje* delo, kada ga ocenjuje prema određenim standardima, ili naprosto upoređujući ga sa drugim sličnim delima, kritičarevo iskustvo je normativno; pri tome se razlikuju dva oblika ove normativnosti, nazvaću ih autonomnim i heteronomnim. Prvi se odnosi na stepen uspešnosti u realizaciji onih činilaca dela koji su predmet deskriptivnog postupanja kritike, i utoliko svoje ocene ne zasniva na merilima spoljašnjim delu. Drugi oblik ocenjuje činioce dela koji su predmet hermeneutičkog postupanja kritike, i zasniva se na merilima izvan samog dela. Taj oblik implikuje postojanje jednog povezanog sklopa vrednosti, o čemu će kasnije biti više reči, a za sada mi je dovoljno da zaključim da epistemološki ideal naučnosti književna kritika može da dostigne potpuno samo u domenu jedne od svojih tradicionalno shvaćenih funkcija – deskriptivne, a delimično u okviru evaluativne – naime u njenom autonomnom obliku.

Uzdržavanje od heteronomnog oblika vrednovanja je, prema tome, jedan od kriterijuma naučnosti kritike. Ali njen problem je sada u tome što, uz svu svoju naučnost, ona ne obuhvata ono po čemu nam je neko umetničko delo zaista važno, a to je samo jednim delom podložno

opisivanju – od izraza neponovljive subjektivnosti, do uvida u prirodu intersubjektivnih odnosa do kojeg ne može da se dođe drugim putem. Pošto samoj sebi suspenduje vrednosne stavove heteronomnog porekla, takva kritika teško da može da opravda selekciju svog predmeta, osim čisto konvencionalno. Jedan Šekspirov sonet za nju bi bio podjednako podesan predmet koliko i sonet nekog vikend-stihoklepca; to što se radije bavi prvim, nego drugim, pokazuje da ona ipak ne uspeva da se dosledno pridržava svog epistemološkog ideala. Jer vrednost Šekspirovog soneta nije samo, niti presudno, u njegovim formalnim ili stilskim osobinama, nego u onome što ima da nam kaže, u bogatstvu, složenosti i istančanosti sadržaja pogleda na svet koji stoji iza soneta. Deskriptivni pristup nije, dakle, dovoljan, kritičar izgleda da mora da se upusti i u interpretaciju i heteronomnu evaluaciju dela, ma koliko mu ti postupci izgledali nenaučno i bili nenaučni. Zbog čega je tako?

Odgovor glasi – zato što su samo prve dve funkcije kritike uslovljene prirodom dela o kome kritika govori. Za objašnjenje ću se ponovo obratiti jednoj filozofskoj teoriji. Savremeni američki filozof Artur Danto, određujući pojam umetničkog dela, kaže da neki predmet, da bi bio smatran umetničkim delom, mora da ispuni sledeća dva uslova: da govori o nečemu, i da to o čemu govori otelovljuje. Ta dva uslova odgovaraju hermeneutičkom i kontemplativnom iskustvu kritičara. Umetničko delo nije u prvom redu estetski, već interpretabilni predmet. Otuda i generalizacije u govoru o umetničkim delima ostaju ograničene i uslovne. Heteronomno vrednovanje polazi od nečega izvan dela, od stavova, pa i čitavih teorija neumetničkog porekla. U tom smislu, takvo vrednovanje je ideološko, jer primenjuje na umetnost sklop ideja nastao u neumetničkom kontekstu. Ono po čemu nam su nam važna dela kao što su *Santa Maria della Salute*, *Prokleta avlija*, *Grobnica za Borisa Davidoviča*, ili obe *Plave grobnice*, jesu vrednosti nesvodive na interne odnose književnosti. Ako je tako – onda kritičar mora da se izričito založi za određene vrednosti, da se za njih angažuje. Kritika mora da bude angažovana.

Odatle ne sledi da time što je angažovana, kritika dovršava svoj posao. Danilo Kiš, koji je bio i te kako angažovan pisac, jasno je to pokazao u ogledu u kojem sučeljava dva karakteristična lika pisca iz Istočne Evrope: taj pisac ne želi da bude shvaćen samo kao *homo politicus*, nego i kao *homo poeticus*. Skraćivanje horizonta na samo jednu od tih mogućnosti, na angažovanost, pogrešno je u još većoj meri nego kada se beži od angažmana – jer u tom drugom slučaju ostaje bar uteha u određenom stepenu naučnosti; tamo gde se svodi na angažman, kritika je neutješno pogrešna. Postoje, kod nas, danas, primeri obeju zabluda. A stvar je jasna: kritika mora da bude angažovana. Ali to ni izdaleka nije sve.

Branko Gorgiev

TELO ŽIVOTA

Čudno je telo života: Spolja mnoštvenost – Iznutra jednost.
Spolja galama, buka, nemir, neumerena žurba, rat – Unutra tišina, mirovanje, čudesni mir.

Spolja akcija, drama, ponekad i melodrama, ljubavna, ratna, svejedno – Unutra kontemplacija, meditacija, neprekinuta molitva.

Spolja neprestana promena, animalna borba za opstanak; neki bi rekli neumitna evolucija, ponekad i nepredvidiva revolucija – Unutra nepomućena večnost.

Spolja delo, dobro ili loše, najčešće pomešano, grčki praxis, umetnički poiesis – Unutra grčka theoria, božanski prizor, contemplatio, sozercanje, nepomućena ozarenost duha.

Spolja svest, budnost, neki bi rekli: delimična – Iznutra nesvesno, san, neki bi rekli: predvorje prave budnosti.

Spolja ratio, realnost, čista, nepatvorena, surova stvarnost – Iznutra intuitio, irealnost, zapravo prva, primordijalna stvarnost, čista kao kap jutarnje rose, nežna kao snežno bela pahulja snega.

Spolja kretanje, život, neki bi rekli: privid života – Unutra mirovanje, smrt, neki bi rekli: priprema za onaj istinski, večiti život.

Spolja daimonioni, sile, bogovi, dobri i loši, svetli i mračni, uzvišeni i pali – politeizam – Iznutra Bog, jedan, jedini, jedinstveni, dobar iznad svega, koji se doduše može manifestovati kao kazna i nagrada, pa ga čak i dualistički shvatiti kao dobro i loše, ali u suštini jedan – monoteizam.

Spolja – mnoštvenost – Iznutra jednost – singularnost.

Između i zajedno – binarnost.

Iako je život uvek jedan, binarno je telo života.

Viđeno spolja ima oblik trodimenzionalnog levka, onog imhoff-og. Sagledano uživo, slika i prilika nepredvidivog tornada je.

Viđeno sa strane – u obliku je okrenutog trougla; na vrhu duž, na dnu tačka. Spojiti tačku i duž znači spojiti dno sa vrhom. To i jeste naš život – dno i vrh! Ne treba insistirati na ovom viđenju. Život mora biti nešto više od toga. Još nismo izašli iz dvodimenzionalne pozicije. Još uvek smo u binarnom kodu. Jedino što ovo saznanje nije sasvim privedeno svesti. A i kako bismo ga priveli kada smo iz ko zna kojih razloga osuđeni na ono – spolja!

Pa ipak, primirimo li svoj duh, otvorimo li na trenutak svoja čula za onu kraljevsku, nebesnu tišinu, dozvolimo li na kratko da nas dotakne dašak božanskog mira i eto poruke koja se polako pomalja iz dubina: samo onaj život koji je viđen iznutra nema kraja – nadilazi i trodimenzionalni levak i dvodimenzionalni trougao i jednodimenzionalnu tačku. Jedan maleni saznajni iskorak u stranu i eto poruke bića koje nam tiho šapuće: samo onaj život koji je viđen iznutra je beskonačan, atemporalan, večan! Ko ga dosegne iznutra, postao je bog – po blagodati. Ko ga dosegne i spolja i iznutra postao je – sin Božji.

Bar jedan čovek od svekolikog roda ljudskog postigao je ovo. Ostali samo mogu da se nadaju onom drugom – unutrašnjem. Malo li je to? Mada bi neki rekli moguće li je? Onima koji su odustali – nije moguće, jer su odustali. Njima se ne bismo bavili. Odustali su od mogućnosti – darovanoj svima. Onima koji su se odvažili, makar i ne uspeli, verujemo im, jer su imali hrabrost da se odvaže. Negovali su, gajili su mogućnost – darovanu. Za njih je mogućnost bila neka vrsta stvarnosti. Bar u jednom retkom trenutku. Nije to mala stvar. Ni beznačajna. Prigrlili su sÆm dar. Takvi se nazivaju filozofima utehe. Oni prethodni, nazivaju se filozofima očaja. Ljudi se priklanjaju ili jednom ili drugom filozofskom carstvu. Retko kada su svesni toga.

Jovo Cvjetković

MULTIKULTURALNI KARAKTER SEVDALINKE

Sevdalinka je jedinstven muzički idiom nastao na tlu Bosne i Hercegovine za vreme otomanske epohe. Kada se u naučnoj literaturi i publicistici naglašava da je reč o bosanskoj gradskoj ljubavnoj pesmi snažnog lirskog patosa, onda izraz „bosansko,“ po izvesnoj konzervativnoj navici podrazumeva njen geografski okvir i merodavnu autentičnost, što ne znači da ona pripada isključivo Bošnjacima, nego i ostalim narodima koji žive na ovim našim južnoslovenskim prostorima.

Reč je zapravo o onomastici, antroponimiji i toponimiji, kao i njihovoj rasprostranjenosti u izvornim i (autorskim) ili komponovanim sevdalinkama. Dok su u epskoj tradiciji Bošnjaka antroponimi ženskih figura vrlo retko prisutni, u sevdalinkama imaju izuzetnu ulogu. Kada je reč o muslimanskim ženskim imenima najčešće se pominju: Zulejha, Emina, Hanka, Ajka, Zlatija, Fata, Zejna itd. Što se tiče muških, posebno se ističu imena: Ibrahim ili Ibro, Alija, Zaim, Omer, Mehmed, Jusuf, Džafer, Osman itd. Kada je reč o hrišćanskim antroponimima, katoličko-hrvatske ili pravoslavno.srpske provenijencije, onda su najučestalija imena Ivo ili Jovo, Mara ili Kata. Rečju, radi se o delatnom prožimanju verskih i kulturno-etničkih identiteta što tvore specifičan južnoslovenski supstrat koji, u osnovi, ipak jasno obeležava prevagu nad svim drugim uticajima čija je prisutnost nesumnjiva.

Inače, danas je teško imati predstavu o tome kako su se pevale sevdalinke pre nekoliko vekova. Naprosto, nedostaju nam bilo kakvi tragovi ili radiofonski zapisi. Ono što je sasvim izvesno, odnosi se na činjenicu pevanja sevdalinki, pre svega uz saz, ali, naravno i uz šargiju. Razume se, ovde se nije moglo govoriti o nekakvom obavezujućem kanonu interpretacije, utoliko pre što su se izdiferencirali određeni stilovi sazlijskog muziciranja, pa su nam do sada u okviru Bosne i Hercegovine poznati tuzlanski, zbornički, sarajevski i dr. načini instrumentalnog izvođenja, a samim tim i interpretacije sevdalinke. Izvođač je bio dominantan u odnosu na instrumentalnu pratnju, uz obilje melizama i nazalnu inpostaciju koja je, gotovo po pravilu imala karakter naglašene improvizacije.

Austro-ugarskom okupacijom Bosne i Hercegovine, došlo je do velikih promena u načinu pevanja sevdalinke. Pored violine i duvačkih instrumenata, harmonika je postala dominantan činilac u narodnim orkestrima, naročito posle Drugog svetskog rata. Blagodareći Jozi Penavi, Ismetu Alajbegoviću Šerbi, Jovici Petkoviću, Radetu Jovanoviću, Safetu Kafedžiću, Selveru Pašiću, Mehmedu Kenoviću, Spasoju i Ljubici Berak – tradicionalno-folklorna melodijska matrica ove čudesne pesme postaje temelj njene autorske muzičke obrade. Safet Kafedžić je napisao preko tri stotine pesama koje su pevali vrhunski interpretatori poput Zaima Imamovića, Safeta Isovića, Nedeljka Bilkića i mnogih drugih. Notalizacija je izvršila pravu revoluciju u interpretaciji sevdalinke. Pre svega, obuzdano je preterano držanje tona i korišćenje melizama, disciplinovani tempo, dinamika i ritmika prilikom izvođenja. Što je posebno važno, duhovno i duševno prepuštanje glasa pevača egzaltiranom svetu pesme svedoči o sinkretizmu uma i osećajnosti, duha i duševnosti, ali i presudne uloge glasa u oblikovanju sevdalinke, njenih neponovljivih tonskih valera koji plene naše emocije, čini nas boljim nego što jesmo. Paradigmatički primer takvog izvođenja sevdalinke vezan je za maestralnog dr Himzu Polovinu čiji glas je predstavljao pravu nadrealnu magiju, suptilnost, sugestivnost i mekoću interpretacije, nešto poput čežnje sub specie aeternitatis, sa imperativnim načelom sevdaha da se drugi ljubi i voli. Uostalom, u jednoj prilici je Himzo Polovina rekao i sledeće: „Sevdah je za mene sve ono što čovjeka čini (ne) sretnim i tužnim i bolnim i bespomoćnim. I sve ono što ga veže za sredinu i društvo u kome se kreće i bez svoje volje. Ja sevdah doživljam sartrovski, a nekada je to bespomoćnost kao kod Čehova...to je za mene sevdah. Kod današnjeg čovjeka sve je manje i manje sevdalijskih emocija. U trci sa vremenom nema mogućnosti da se prepusti dubljim osjećajima, a pogotovo da ih ispolji“.

(Izvod iz intervju u listu „Preporod“, br. 20, Sarajevo 1971). U navedenim formulacijama, Himzo Polovina je prepoznao nadolazak beskrupulozne civilizacije profita koja potire ono što je najdragocijenije za svakog čoveka – karamazovsku poruku egzistencijalnog humanizma: „Voleti život više nego smisao njegov“. Uostalom, muzika nije samo jezik emocija, ona je i govor karaktera. Znameniti mostarac je kolegama umeo da kaže: „Lako je vama, vi pjevate, a meni valja pjesmu donijeti“. U jednom svom razgovoru za novine „Preporod“ iz 1971 godine, Himzo Polovina je to objasnio sledećim rečima: „Nije dovoljno samo korektno otpjevati pjesmu. Ima tu još nešto. Treba prodrijeti u unutrašnje tkivo pjesme. Pjesma ima slojeve kao majdan. A svaka, pa i najlošija pjesma, ima svoju utrobu kao što je imamo vi i ja. Do utrobe treba znati prodrijeti. Treba htijeti prodrijeti. Kad se pozabavite tom „geologijom“ ili takvom „anatomijom“, pa kad vi uđete u pjesmu, a pjesma uđe u vas, pa kad takvu pjesmu ispustite prema drugima, onda će i drugi shvatiti da to nije tek pjesma radi pjesme, nego više od toga“. („Preporod“, Sarajevo 1971). Sasvim je izvesno da Himzo Polovina ima ontološko-egzistencijalni pristup sevdalinki, utoliko pre što ona nije puka folklorna činjenica jednog naroda ili naroda (u množini) i prostora, nego način života, pa je utoliko poštovanje i odgovornost interpretatora prema melanholičnom i zanosnom karakteru bosanske duše stvar tumačenja čitave jedne epohe i njenih kulturnih formi. Zacelo, sevdalinka je zahtevna i ni malo laka pesma, kako za vokalne izvođače, tako i za orkestarsku pratnju. Ona je u osnovi jedan raskošan i neponovljivi svet pesničkih slika i jedinstvena manifestacija asocijativnog i aluzivnog – koja, po prirodi stvari uvek žudi za glasovnom i muzičkom perfekcijom, znalačkom tehnikom disanja od strane vokalnog soliste, kao i vrhunskom melodijskom harmonizacijom. Umešnost izdržavanja tona i vođenja fraze, dinamika, tempo i rafinirano udevanje melizama ili ukrasa u osnovnu melodiju, čine ovu pesmu osobenim fenomenom, čak i u okviru onog što se danas naziva „World music“.

Neposredno posle Drugog svetskog rata započinje rad radio Sarajeva, toga trenutka najznačajnije medijske kuće u Bosni i Hercegovini. Ubrzo se formiraju narodni i tamburaški orkestar. Zapčinje rad studija gde se vrši prvi snimci legendarnih izvođača toga vremena, pre svega Zaima Imamovića, a nešto kasnije Himze Polovine, Safeta Isovića, Nade Mamule i mnogih drugih. Veliki talenat pomenutih interpretatora mogao je da dosegne vrhunske umetničke domete blagodareći znanju i trudu poznatih muzičkih pedagoga, pre svega Zvonimira Nevžala, Zije Kučukalića, Marija Arkusa, Joze Penave, Ismeta Alajbegovića Šerbe i ostalih. Sačinjeni su prvi radijski snimci izvornih sevdalinki, a njima je prethodilo ozbiljno učenje solfeđa, teorije harmonije, vokalne tehnike itd. Svakom javnom nastupu je prethodio mukotrpan korepetitorski rad. Bez preterivanja se može zaključiti da je zasluga Joze Penave i Ismeta Alajbegovića Šerbe u traganju za novim, modernijim načinom interpretacije sevdalinke bio nemerljiv. Oni su udarili temelje njene harmonizacije i orkestracije.

Pedasetih godina prošloga veka imamo pojavu prvih novokomponovanih sevdalinki među kojima je jedna od prvih „Sjetuje me majka“ kompozitora Joze Penave, a koju je maestralno otpjevao Safet Isović. Tekstovima bogatog poetskog sadržaja istakao se sarajevski pesnik Safet Kafedžić. Napisao je preko tri stotine pesama od kojih je gotovo polovinu otpjevao bard sevdaha Zaim Imamović. Ostatak je pripao Safetu Isoviću, Nedeljku Bilkiću, Nadi Mamuli, i mnogim drugim pevačima. Tih godina Rade Jovanović iz Goražda, čovek tanane duše, piše za Safeta Isovića nekoliko sjajnih pesama koje su do današnjih dana ostale biseri sevdalinskog pevanja. Među njima su kompozicije: „Jablani se povijaju“, „Malenim sokakom ne prolazim više“ i kultna pesma „Kad sretnoš Hanku“. Po rasponu i jačini glasa, specifičnoj koloraturi, Safet Isović je ostao neponovljiv do današnjih dana. Posebno je to došlo do izražaja u „Hanki“ i u pesmi „Stoj mjeseče“.

Svojevremeno samu listu „Danas“ objavio in memoriam Safetu Isoviću u kojem sam sa neskrivenom egzaltacijom napisao sledeće: „Safet Isović je po mnogo čemu bio unikatan. Njegovo poluvekovno putovanje kroz pesmu sevdalinku je vodilo gotovo molitveno ka

plahovitim rekama i poljima od behara, hitrim atima srebrom okovanim i prekrivenim zelenom dolamom. U akšame rane se prikradao devojkama uz pendžere, i u večernjoj tišini osluškivao muziku saza u pozne jacije. Tumačeći haremska bekrijanja Aziz Abdulaha, vraćao nas u hedonistička vremena begovske čaršije. Strasno je voleo Esmu majkinu i bio opčaran zanosnom Hankom. Ostao je biserni tonski zapis o mahalskim jaranima i gizdavim konama, šehar Sarajevu i zemlji Bosni.

Safet na sceni nije samo pevao, svagda je to bila istinska umetnička ispovest – uzdah i krik, zanos i tajna ašikovanja, pohvala sevdahu kao načinu života, iskonska volja da estetikci egzistencijalno uzvišenog pridoda još poneko novo poglavlje. Na takav način to niko nije umeo, ni pre ni posle Safeta“ (list Danas, od 15.09.2007, pod naslovom „Bio je unikat“).

Zbog svega navedenog, Safetova popularnost je bila nedostižna i nadamo se njenom punom oživljavanju, na radost svih nas.

Predivni stihovi Safeta Kafedžića našli su svoje mesto u nezaboravnim partiturama Ismeta Alajbegovića, Nedeljka Bilkića, mnogih drugih. Čuvena sevdalinka „Kraj pendžera Jusuf stari“, završava „pohvalom“ melanholiji:

Šta je život, par koraka
Od avlije do sokaka
Kratak, kaljav put
Šapće Jusuf mutna čela
Niz obraz mu suza vrela
Kanu na dlan žut...

U dirljivim stihovima Safeta Kafedžića „U mahali, pusta kula stara“, koju je komponovao i maestralno otpjevao Nedeljko Bilkić, možemo pročitati i sledeću strofu:

Kroz odaju tuga luta
Iz duvara memla bije
Kraj bunara dunja žuta
Na šimšire suze lije...

Motiv prolaznosti i izgubljene ljubavi tekstopisac dočarava u pesmi: „Pjevala je Šemsa mala“:

Prošli dani raspjevani
Kao poljem konji vrani
Nesta Šemse, šejtan žene
Umukle su pjesme njene

Otišla je bez pozdrava
Niz drumove zaborava
Bez đerdana i dukata
I bisera ispod vrata...

Mnogi Kafedžićevi stihovi su upitnog karaktera, ali snažnih emocija koja pokreću najskrovitija osećanja slušaoca. Dobar je primer pesme „Sve za ljubav ja sam dao“:

Ne znam, ne znam draga
Šta se sa mnom zbiva
U trepavke tvoje spleo mi se um
Grijel sunce žarko
Svićel zora siva

Il prolomi kiša
Kvase bijel drum...

Dal još Drina hladna
Kao vranac skače
Kad joj grive bijele
Češlja vihor ljut
Ne znam da se grane
U behar presvlače
Il na njim mrije
Zadnji listak žut...

Kompozicije Dragiše Nedovića „U lijepom starom gradu Višegradu“ i „Prođoh Bosnom kroz gradove“, ostaće u trajnoj riznici najlepših sevdalinki. Pesme Jovice Petkovića: „Sa Igmana pogledat je lijepo“, „Da sam ptica“, „Bosno, zemljo moja mila“, „Razbolje se srce moje“ i mnoge druge, takođe ostaju za sva vremena. Kompoziciju Joze Penave „Na teferič pošla nana“, posle legendarne Nade Mamule niko se nije usudio da je ponovo snimi.

Sve ove pesme su izišle iz tradicionalne matrice „poravnog“ izvođenja. One imaju daleko složeniju muzičku strukturu i najčešće imaju tri potpuno različite harmonske i ritmičke celine, tako da ih takava autorska rešenja čine znatno bogatijim, a za izvođača zahtevnijim.

Naposletku, sevdalinka pripada univerzalnog muzičkom i estetskom izrazu, ona je neverovatan spoj „kreativne različitosti“ kulturnih identiteta, i kao takva je daleko od bilo kakve etnonacionalističke ideologije i političkog diskursa. Da ne zaboravimo: sevdalinka je istinska oda autentičnoj ljudskoj bliskosti, osoben trijumfalni pohod emocija i strasti – tvorevina duše koja koja hrli ka iščezlim prostorima sumorne patrijarhalne autoritarnosti – što samo govori da sevdalinka ničim sputana nije. Konačno, ono što pripada unutrašnjim sadržajima nepatvorene intime ljudskog bića, neumorno oblikuje našu primordijalnu potrebu za slobodom koja je uvek i sloboda za drugog. U osnovi, antropološki smisao sevdalinke je čežnja za drugim, i to samo sa jednom jedinom svrhom koju smo već prethodno nagovestili – da bismo i sami bili bolji nego što jesmo.

KRITIKA

MAGIJA KRATKE PROZE

Kratka priča bila je i ostala velika pripovedačka tajna. Čini se da je sve u vezi sa njom upitno – i dužina/kratkoća i poetika i dubina/širina zahvata. Otuda recepta za pisanje kratkih priča nema kao što nema ni jedinstvenog stava o njenom „izgledu“ pa je svaki autor pred tajnom praznog papira/ekrana prepušten sopstvenom talentu i osećaju/instinktu za meru, za potrebno i nepotrebno, za bitno ili nebitno što, sveukupno, garantuje pravu šarolikost (čitaj, bogatstvo) oblika u kojima se kratka priča pojavljuje. Naravno, s druge strane, za čitaoce su sve ove dileme nebitne jer oni traže da priča ispuni samo jedan kriterijum – da oni uživaju u njoj. U svakom slučaju, posle godina oseke čini se da kratka priča ponovo intrigira pisce (iako i dalje živimo u dobu romana) i privlači publiku. Ovog puta osvrnućemo se na dve knjige kratke proze koje zavređuju čitalačku i kritičarsku pažnju.

(Autobiografske (i druge) nestvarne priče Saše Radonjića; izdavač Solaris, Novi Sad, 2015)

Saša Radonjić (1964), pesnik, romanopisac i pripovedač, esejista i bluz muzičar, već neobičnim naslovom knjige „Autobiografske (i druge) nestvarne priče“ „podriva“ uobičajene, standardizovane jezičke fraze jer, naravno, kako autobiografske priče mogu biti nestvarne; autobiografsko bi trebalo biti reper za stvarno – ili, ipak, to nije? Zar nismo bili svedoci raznoraznih korisnih „doterivanja“ sopstvenih životopisa? Uz ovakvu zadržku znatizeljni čitalac ulazi u avanturu iščitavanja knjige i među dvadesetak proza (od minijatura na jednoj stranici do priče od 24 strane) nalazi njih čak 15 koje se, bez zadržke (ili uz minimalnu rezervu) mogu smatrati (uverljivim) autobiografskim epizodama iz života Saše Radonjića i u kojima se punim imenima i prezimenima pominju stvarne ličnosti. U njima se svakodnevne situacije po pravilu pretvaraju i izvanredne, bizarne, na momente groteskne a „fizička“ stvarnost neraskidivo srasta sa literarnom (od odabira knjige „za zauvek“ do zamene identiteta pisaca istih imena i sličnih prezimena). Ton ovih priča je neutralan i objektivizovan (u smislu da autor potpuno definiše događaje i svoje emocije) čime se finalna činjenice/konstatacija potcrtava sa dodatnom snagom – posebno u zastrašujućem zaključku minijature „Voja i ja“ koji kao neporecivu činjenicu dovodi u vezu NATO agresiju i bombardovanje iz 1999.g. i smrt pisca Voje Despotova odnosno iznenadnu Radonjićevu bolest.

Naravno, kako se život sastoji od mnoštva trivijalnih, rutinskih, nebitnih dešavanja svako, pa i najminimalnije odstupanje (iznenadno, zbunjujuće kucanje na vrata, odbrana od napada psa, uvid u sudbinu ljudi koji su, ipak, samo statisti u piščevom životu) otvara – senzibilnoj ličnosti koja nije potonula u bezličnost – niz pitanja i tera je da se samoodređuje prema sopstvenom trajanju, pređenom putu, očekivanjima i postignutim rezultatima. Ova povremena, zadesna „svođenja računa“ još uvek nisu ona presudna ali jesu trenuci u kojima se ličnost razotkriva samoj sebi.

Korak izvan stvarne autobiografije prema „čistoj“ literaturi autor čini u „Lirskoj krimi minijaturi“ odnosno u njenom dodatku koji će pomešati stvarnosno i fikcijsko (i to fikcijsko u dva nivoa: onom „primarne“ priče i onom koji postoji kao širo okruženje-postavka pozornice); naime, motiv plagijata koji je čest u delima „predmetnog pisca“ (koji „liči“ na Sašu Radonjića) postaje temelj zapleta u priči. Čitavo zamešateljstvo će se razrešiti neočekivano i, reklo bi se, izvan racionalnih principa donoseći, ipak, adekvatno finale jedne apsurdne situacije. Sledeći korak izvan realne autobiografije je u poetski intoniranoj alegoriji „Došli su da me odvedu“ (koja, kao provokativni element, otvara knjigu); u njoj junaka/pisca čekaju dvojica neimenovanih ljudi koji će ga odvesti a on, koji zna i zašto i gde ga vode, pokušava da odredi šta je to što će poneti sa sobom i ni posle pet decenija nije završio pakovanje. Na tragu pesničke maksime da „rečima bude tesno a duhu široko“ Radonjić ispisuje jednu dirljivu univerzalnu priču.

Konačno, u pričama „Povratak severnog dečaka opnokrilca“, „Čaj sa Kublaj-kanom“, „Kratko putovanje ka večnosti“ i „Begunac“ (uz prvi deo „Lirske krimi minijature“) Radonjić se vraća svojoj „književnoj stvarnosti“ odnosno svetovima u koje začudno i fantastika neprestano remete ustaljene/naučene principe. Ti „upadi“ onostranog, pak, način su zatvaranja kruga realnosti u kome se uloge, po pravilu, menjaju pa progonitelji postaju progonjeni. Ova svojevrsna „Mebijusova traka“ bez početka i kraja (jer su spojeni) način je i za postizanje „više pravde“ jednako čudesan kao što je obznana onoga „koji određuje tok stvari“ (u „Beguncu“).

Ove priče Radonjić ispisuje bogatim jezikom kojim zaokružuje osećaj začudnosti kao jednu od prepoznatljivih karakteristika koja mu obezbeđuje izuzetno mesto na savremenoj literarnoj sceni.

(Priče s Marsu Srđana V. Tešina; izdavač „Arhipelag“, Beograd, 2015)

Dosadašnji opus Srđana V. Tešina (1971) okrenut je kratkim pričama, praksi njihovog pisanja odnosno proučavanju ove forme/žanra; poslednja priča u ovoj knjizi upravo je naslovljena kao „Kako napisati kratku priču o tome kako napisati kratku priču?“ i sažima oba iskustva: reč je o tekstu koji je, na prvi pogled, pre teorijski nego priča ali – eto čitaocu novog provokativnog pitanja: šta je, zapravo i zaista, priča?

I sam naslov knjige je višesmislen: Mars nije znana nam planeta već naselje, grad pa i država ali i jedan pas te, reklo bi se, stanje duha mnogih ljudi tako da je njegova najpribližnija odrednica (možda) sadržana u trivijalno-kolokvijalnom pitanju „Jesi li ti pao s Marsa“. Knjigu čine tri segmenta: prvi naslovljen brojem „23“ (koliko je u stvari priča u njemu), drugi ima naslov „Poetika“ i čini ga pomenuta „Kako napisati kratku priču o tome kako napisati kratku priču?“ a knjigu završava „Epigraf post faktum“ u kome su „Izvori, epigrafi i citati“ književnih dela na koja se pisac poziva/nadovezuje. Nevoljni junaci priča (iz prvog dela), prizora iz urbanog življenja osim što žive na istom mestu, na Marsu, slični su po opštem doživljaju (i njegovoj realizaciji) nezadovoljstva sobom, svetom u sebi i sveukupnim svetom oko sebe. Ta frustracija guta svu preostalu životnu energiju jedinki i širi se kao zaraza, kao kužni zadah u hodnicima i stepeništima, prolazima ili trgovima, svuda gde se ljudi kreću jer su upravo oni domaćini i kliconoše koji šire zarazu. Ako su „opšta klinička slika“ bolesti i njena dijagnoza iste, pojedinačne reakcije na nju su veoma različite – od potpune povučenosti preko raznih nivoa odbrambenih reakcija do agresivnosti, manje ili više brutalne/fatalne. Pred

znatiželjim čitaocem nižu se prizori-vinjete-kroki portreti starice koja živi sama i potpuno je zatvorena u svoj svet, napuštenog deteta koje će postati ubica, posetiteljke kafića koja će nesrećno završiti, konobarice čiji će poraz biti blaži (izvući će živu glavu), stanara Samačkog hotela izgubljenog u svojim fantazijama, sahrane na kojoj sina brinu nevažne pojedinosti (a zajedljivi svet druge trivijalnosti), „mule“ koja je umrla jer joj se u stomaku provalio paketić droge, bizarnog „feng šui“ provalnika, znatiželjne žene tiranke, salonskog intelektualca sa ustima punim velikih reči i njihove vatrene sledbenice koja reči pretvaraju u dela (ginući od ruku najamnog radnika obezbeđenja do čije svesti njene ideje ne dopiru), bezličnih činovnika, sumanutog pisca, radijskog voditelja, dovtljive direktorke smenjene po političkoj liniji – svaki od njih heroj je sopstvene drame koja se odvija na širokoj pozornici punoj statista a kad započne sledeća epizoda statisti postaju protagonisti a dotadašnjih heroji deo mase jer svet-Mars je mali i u njemu za svakoga postoji uloga. Poneka se ličnost može sagledati iz više uglova što „proizvodi“ različite emotivne stavove i zaključke – pisac horor priča koji će biti optužen za kanibalizam neće uspeti da se „nametne“ publici na književnoj večeri; dečak će biti žrtva raspada porodice a potom i nasilnik bez milosti koji će, opet, stradati od potencijalne žrtve što će, opet, dati izgovor nekim ljudima (jer ne znaju ko je on bio) za akciju odbrane ugroženih maloletnika. Groteskni rezultati nećijih/bilo čijih napora da ostvare svoje ciljeve svojevrsni su dokaz da se iz okruženja Marsa ne može pobeći; tako će i devojka, posle svih poniženja koja trpi da bi stigla u bolju zemlju i bolji život na kraju mučnog puzanja kroz blato stići tek pred kuću iz koje je pošla! A dobrodušna „akcija“ brižne majke, koja u ormar bračne sobe svoje snaje i sin „potura“ priručnik iz seksualnog života, dovešće ne do „poboljšanja odnosa“ već propasti porodice.

Kako knjiga odmiče postaje sve očiglednije da se priče (njihovi junaci i sudbine) slažu kao kockice u veliki mozaik, u sliku Marsa sastavljenu iz fragmenata između kojih, možda, zjapi praznina ali se njeni osnovni obrisi jasno mogu sagledati a nedostajuće „kockice“ će popuniti mašta gledaoca/čitaoca. „Portret“ Marsa nije veseo niti obećava bilo kakav boljitak – to je tužna i ružna slika batrganja u kalu, u besmislu sopstvenog života i sveopštoj besperspektivnosti okruženja u kome on zaludno traje. Ovu sliku Tešin ispisuje škrto ali precizno, bez nepotrebne afektacije, ostajući dosledan svojim kanonima poetike pisanja kratke priče među kojima je najvažniji – princip sažimanja/sažetosti.

Birsena Džanković

OSTATAK ŽIVOTA

(Mahmud Derviš, *Ostatak života, izabrane pesme*, Edicija Anagram – prevedena poezija, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad 2015)

Kada čovjek izgubi snagu i moć da rukom ukloni ili spriječi djela koja mu ugrožavaju život i najelmentarnije životne potrebe, onda on vrlo često posegne za perom i papirom videći u tome svojevršno rešenje i spas. A tek tada počinju istinski okršaji, borba bez kraja i konca. Borba na više frontova istovremeno. Borba sa sobom ili protiv sebe. Borba sa drugima, za druge, ili protiv drugih. Riječ nam postaje i prijatelj i neprijatelj. Njome branimo i napadamo. Liječimo i ranjavamo. Pamtimo i zaboravljamo, ma koliko to paradoksalno zvučalo.

Prevođenjem određenog dijela stvaralaštva Mahmuda Derviša, i uvrštavajući pjesme iz nekoliko njegovih zbirki, Tatjana Botić nam približava još jednog književnika, po usudu i istočnjačkog i zapadnjačkog izraza. Iako je prijevodom njegov pjesnički izraz dosta izgubio, što je uglavnom neminovnost kada su prijevodi u pitanju, emocija i misao preneseni su vjerno. Kroz dati izbor pjesama iz zbirke *Lišće masline* (1964), preko trinaest ostalih u međuvremenu objavljenih pjesničkih zbirki, do posljednje uvrštene u ovaj izbor, a objavljenje 2008. godine, koja nosi naslov *Ne želim da se ova pesma završi*, susrećemo se sa jednim sasvim posebnim poetskim svijetom, ispunjenim upečtaljivim slikama iskazanim bogatim i zvučnim jezičkim izrazom.

Kažu da smo od zemlje u kojoj smo rođeni, odlazak, napuštanje iste, bilo svojevolumno ili ne, uglavnom se doživljava kao čupanje nekog dijela tijela čija rana ne prestaje da krvari a bol ne jenjava, čija praznina konstantno boli i zjapi, otvorena i nezaštićena. Njegovo pjesništvo prije svega možemo posmatrati kao neku vrstu autopoetskog iskaza i to iz više razloga.

Čitajući pjesme uvrštene u izbor *Ostatak života* stičemo utisak da je svaki Dervišov stih jedna otvorena rana, svaka riječ krvari i cvili zbog prekinutog djetinjstva, otete zemlje, otrgnute porodice, prijatelja, mladosti, života. Glasoviti, naredbodavački, bijesom i uzavrelošću ispunjeni stihovi, istorijskom potkom prožeti svjedoče o torturi i prognanstvu Palestinaca, o neposlatim pismima, neizrečenim riječima, neodsanjanim i neostvarenim snovima, razrušenim domovima...

Pjesmom *Lična karta* (Derviš 2015: 13) Derviš posebno skreće pažnju na sebe, i iako je imao ranije objavljenih ovo je pjesma sa kojom glasovito stupa na pjesničku arapsku scenu. Ona ga čini omiljenim na duge staze u širim i užim krugovima poetskog ali i *običnog* svijeta. Bijes i stanje mnogih iskazani su stihovima ove pjesme. *Ličnom kartom* Derviš nastoji potvrditi uveliko osporavani identitet. Izrevoltiran ophođenjem i marginalizovanjem, opovrgavanjem i eliminsanjem spjevao je pjesmu kojom ostavlja lični pečat u poetskom stvaralaštvu Istoka i Zapada:

...

Ja ne mrzim ljude

I nikoga ne napadam

Ali budem li gladan

Jedem meso uzurpatora

Pazi...pazi se... moje gladi

I da se JA ne naljutim!!! (Derviš 2016: 13)

Ostatakom života predočavaju nam se *životni ostaci* prognanih, protjeranih, ili u čošak svog doma satjeranih. Stihovi sabrani u ovom pjesničkom izboru svjedoče i potvrđuju Dervišovu pripadnost „krugu pjesnika otpora“, nemoćnicima pred oružjem koji nastoje razoružati zlo riječima. Njegova poezija duboko je prožeta historijskim činjenicama, ličnom i kolektivnom tragedijom, univerzalnim poimanjem života i smrti; izrečena jezikom i stilom bliskim gotovo svakome, ali opet konstruisana tako da se prilikom svakog čitanja može poimati i razumjeti na osoban način.

U određenim pjesmama i periodu stvaralaštva primjetna je komunikacija Dervišovih stihova sa određenim kur'anskim ili biblijskim ličnostima. To se može posmatrati ili kao poistovjećivanje sa njihovom sudbinom, ili kao prenošenje i predočavanje tragedije koja ih je zadesila, čime ličnom i kolektivnom stradanju daje dimenziju uzvišenosti. Naime, u jednoj od pjesama (*Ja sam Josif, oče*, Derviš 2015: 47) Mahmud se poistovjećuje sa Josifom (Jusufom, a.s.), preispituje se razgovarajući sa Jakovom, ocem. Očigledan je osjećaj krivice u njemu jer ispašta zbog mržnje svoje braće koji je netermice ispoljavaju i demonstriraju bukvalno i surovo, razlog i uzrok svemu tome ostaje nejasan. Na postavljena pitanja ostaje bez odgovora i u ovom slučaju. Kada je u pitanju ova pjesma, što je uostalom i slučaj sa mnogim drugim, pjesničku sliku sa individualnog možemo prenijeti i na kolektivno – stradanje njegovih sunarodnika i njegove zemlje.

Osećaj nepripadanja, nepronalaženja, neznanja ko je i šta, osećaj je koji proganja ovog pjesnika. Derviš istovremeno postavlja i poništava granice, biva centar i margina:

Ovde margina prednjači. Ili centar

Uzmiče. Ni istok nije baš istok

Ni zapad nije baš zapad

Nego je identitet otovren za raznovrsnost

Nema tvrđave ili rovova. (Derviš 2016: 112)

biva neko svjestan svog imena i porijekla, i neko ko svo to potiskuje u stranu i zaboravlja:

A nisam ni tamo ni ovde.

Imam dva imena koja se sastaju i razilaze...

Imam dva jezika al'sam zaboravio

Na kom sam jeziku sanjao,

Imam engleski jezik za pisanje

Pokornih reči

I imam jezik na kom nebo

S Jerusalimom razgovara, srebrnog zvuka

Al'mojoj mašti nepokoran. (Derviš 2015: 111-112).

Našavši se po ko zna koji put na raskršću Derviš postavlja pitanje:

Odakle da počnem? ...gde da završim?

Dok vreme beskrajno otiče

I sve ovo u mojoj tuđini

Prtljag suvog hleba i osećanja

I sveska koja nosi deo mog tereta

I na čijim sam stranicama

Pljunuo na mržnju od koje klonem

Odakle da počnem? “ (Derviš 2016: 7)

Podnošenje silnog tereta koji dijeli sa tuđinom koju ipak prisvaja (*mojoj tuđini*) navodi ga na preispitivanja koja priliče nekome ko je na početku svoje životne potrage, smisla, razloga za životom. Navedeni stihovi su iz zbirke *Lišće masline* objavljene 1964. godine, jedne od njegovih prvih objavljenih zbirki. Trenutno stanje je teško, a bezizlaznost i nepostojanje izgleda da će se to stanje okončati ili promijeniti, budi osjećaj potpune poraženosti jer: odakle početi kad se čovjeku na svakom koraku kraj predočava? kad ni za kakav novi, drugačiji početak nema izgleda? kada za *sve što je rečeno i što će se od sutra reći/Neće se svršiti zagrljajem... ili dodirom ruke/Neće vratiti stranca kući... (Derviš 2015: 7)*

Pitanje egzistencije, osjećaja drugosti, nepovoljnog statusa i položaja izgnanika pod jednim, istim nebeskim tamnim plaštom – pitanje je koje proganja Derviša. Strah, strepnja od toga da niko ne mari za utapanje još jedne duše, još jednog svijeta u svijet umrlih čini da se spjevane riječi prolamaju poput grmljavine. Te riječi razbijaju muk koji noćima vlada, od nje se strepi jer će pokriti još jedno stradanje čovjeka koji pita:

Šta vredi čovek

Bez zemlje

Bez zastave

Bez adrese

Šta vredi čovek? (Derviš 2016: 11)

Borba i potreba za kolektivnim utapanjem javlja se kao vid spasenja, međutim, nemogućnost ostvarivanja istog dovodi do trenutaka obesmišljavanja svega postojećeg. Riječima pribjegava u nekim od najtežih životnih trenutaka, iako ih posmatra na sljedeći način:

Reči nisu ni izgnanstvo ni otadžbina (...) (Derviš 2015: 93)

Odnos Mahmuda Derviša prema riječima možda i najbolje oslikava njegovo stanje, njegov osjećaj i poimanje položaja u svijetu. Ta vrsta osjećaja se očigledno prožima kroz njegovu cjelokupnu poetiku čvrsto je uvezujući.

Lična tragedija – progonstvo iz zemlje i otimanje doma, ali i kolektivno stradanje, ostavilo je očiglednog traga na stvaralaštvo Mahmuda Derviša. Gotovo svaki njegov stih odjekuje bolom za izgubljenim, otežim i napuštenim. Teme proistekle iz takvog stanja očigledno ga prate tokom cijelog njegovog poetskog stvaranja.

Ajtana Dreković

UMETNOST ILI PAMĆENJE

(Maruša Krese, *Da li se plašim?*, Orion Art, Beograd 2016)

Maruša Krese, slovenačka pesnikinja, pisac i novinar, kako stoji u pogovoru romana „Da li se plašim?“, napisala je svoj prvi roman i nekoliko meseci kasnije umrla. U tom ključu možemo razumeti umetnički postupak Maruše Krese. S jedne strane, autorica romana je mogla poželeti da svoj umetnički put završi „ozbiljnom“ i „velikom“ formom, romanom. S druge strane, žureći da ispriča ličnu ispovest kroz nizanje kratkih slika, roman joj je mogao poslužiti kao pogodna forma za *pamćenje*, pamćenje lično (porodična istorija) i pamćenje kolektivno (Drugi svetski rat).

U kontekstu druge pretpostavke pripovedni postupak Maruše Krese čitaocu se može učiniti kao logičan. Naime, ona žuri da ispriča i da upamti, da produži trajanje. Tako se njen postupak često pretvara u nabranje, kao da je nešto požuruje, bilo u stvarnosti (predosećanje smrti), bilo na planu težnje za verodostojnošću, za umetničkim postupkom ubeđivanja čitaoca (kao da pripovedači u romanu zaista beleže slike i osećanja u trenutku bežanja od smrti u ratnim neprilikama). Poglavlja su kratka i veoma brzo se smenjuju, a prevod prevoditeljice Dragane Bojanić Tijardović je izvanredno precizan i dosledan.

Tema romana, na opštem planu, nije nova. Tako se roman „Da li se plašim?“ javlja kao još jedno u nizu svedočanstava o već poznatim istinama. Ali za lične istine u književnosti uvek ima mesta. Pored ideje pamćenja, Maruša Krese svakako teži i umetničkom postupku. Spominjanjem lokaliteta „Bogneča Vas“ (Bog neće vas – kako se u romanu slobodno tumači) ona iskazuje svoje osećanje u vezi s idejom da je sve unapred dato, ali i da je sve besmisleno. U tim trenucima roman teži egzistencijalističkoj filozofiji.

Paralelno sa velikom temom rata (iako je u romanu ponajmanje ratnih scena) Maruša Krese daje i temu braka ili porodice. U njenom svetu oslobođenje i brak nisu kraj, već početak usložnjavanja odnosa i događaja, odnosno samog života.

Iako u prvom delu romana postoje dva pripovedna toka, data kroz govor dva pripovedača, oba u prvom licu, (a kasnije i trećeg), događaji predloženi iz dva ugla nisu mnogo različiti, osim na krajnje ličnom planu. Tako se ponovo stiče utisak da ideja autorice nije da sagleda jedan događaj iz različitih uglova. Pripovedač, označen kao ONA u jednom trenutku gubi osećanje svog pola i pita se „Da li sam se pretvorila u mašinu?“ Tako u određenom trenutku radnje romana rat briše granicu između polova i roman se ponovo ne može čitati u kontekstu polne raznolikosti, odnosno drugosti. Postojanje dva pripovedača ponajviše je, zapravo, motivacija za uvođenje trećeg pripovedača, Njegove i Njene ćerke. U vezi s njom čitaocu pažnju sve do kraja romana održavaju dve bitne i suprotstavljene tvrdnje: tvrdnja njene bake „Od ovog deteta nikada ništa neće biti“ i njena tvrdnja da će biti partizanka. Time Maruša Krese ponavlja još jednu istinu: da čoveka uveliko određuju vreme i mesto rađanja, ali i porodica uz čije stavove i ubeđenja odrasta.

Saša Ćirić

MALA NOĆNA RADIO-DRAMA

UVOD (Spiker):

Radio-drama je šarmantna vrsta drame: slušate njenu radnju, ali ne možete videti njene izvođače. Kao zvučna halucinacija. Glasovi nevidljivih nepoznatih ljudi i tišina. U redu, možete prepoznati nekog od glumaca, ili sve njih, možete prepoznati tišinu studija u kome je drama snimljena, možete imati zamerke na to kako spiker ili glumac čita ili izgovara svoj tekst, može vam zasmetati nametljivost ili nedostatak odgovarajućeg instrumentala i još hiljadu sitnica pride, ali glasovi koji sedaju u vašu fotelju i gledaju zajedno s vama kroz prozor, to su glasovi ljudi koji odavno ne govore uživo, u trenutku emitovanja programa – ustupak veštini montaže i uređivačkoj superviziji – glasovi možda umrlih ili nestalih ljudi, glasovi koji se čuju iako su njihovi pro-izvođači prestali da govore, kao u Linčovom filmu, glasovi koje je čuvala magnetofonska traka pohranjena u arhivu, digitalizovani glasovi pretvoreni u zelene amplitude računarskog programa: encefalograma, ili seizmografa, ili ritmičkog otkucaja hronometra... , glasovi čine da poverujete da su stvarni – ne likovi koje pokušavaju da predstave, ne sadržaji koji se roje u vašoj glavi kao značenja koja se međusobno ulančavaju, ne ni glumci za koje znate da pouzdano ne postoje jer nisu ono za šta se sve vreme svog života izdaju, uvek nešto drugo – već vi, da ste stvarni vi koji slušate, da se glasovi izgovoreni jednoličnim sterilnim tonom obraćaju vama i jedino vama, kao da nosite slušalice i radio predajnik emituje signal samo za vaš prijemnik pričvršćen na mestu gde se račva tanki beli kabao, nalik elastičnoj pertli, stvarnost nastaje u sluhu, glasovi nose stvarnost na svojim eteričnim vibracijama kao kitovi zemljinu ploču na svojim teškim grbavim leđima. Stvarnost je zvuk. Zvuk je istina.

PROLOG

Bendžamin: Dobar dan, ja sam Bendžamin. Više me nećete čuti.

Robert: Dobar dan, ja sam Robert. Ni mene više nećete čuti.

Eleonora: Dobar dan.

ZAPLET

Neko, ili Neka: Vidite, ja sam tu.

Neko: Ja nisam ja. Ja sam, razume se, neko drugi. Ne znam ko. Ali, niko drugi nije ja. Otuda ja ne pripada nikome. Zbog toga ja ne mogu i ne volim i ne bih voleo da upotrebljavam

zamenicu ja. Ali, moram. Moram da se povinujem pravilima gramatike i logike. Bogovi jezika, bogovi komunikacije i, posebno, arhistratezi radio-difuzije doneli su striktna pravila koja se moraju poštovati po cenu samog glasa. Glasne žice su u pitanju. Ako se ne povinujem, promeniće mesta samoglasnika i suglasnika u kodnom sistemu mojih glasnih žica. To je gore nego da ih prerežu i ukinu dotok vazduha u moja pluća i učine me nemuštim pred mikrofonom. Mikrofon ne bi video gadan ožiljak ispod Adamove jabučice, ili iznad, nisam siguran, ali bi osetio moju nervozu i nesigurnost. Zamislite da vama ispreturaju dirke na klaviru i da više ne znate koje dirke su crne a koje su bele, koje daju visoke a koje niske tonove. O, zamislite samo to.

Neka: Nisam slavuj, već grmuša s oštrim krikom, koja se krije duboko u šumi da bi samo sebe čula... Oštar krik, hitro sečivo glasa hitnuto ravno po proplanku, da reže hrbate listova, kao propeler, kao... Zariven u sluh, glas-bumerang, zariven u meku kožicu bubne opne, glas-ekser, siktanje, urlik, krik, hropac, krkljanje, hračak, sik, preludijum za jednu kosu i apsolutni sluh. Duboko u grmlju, duboko u šumi, slušam se – ne slušam se. Drhtim pred krikom koji s mukom zadržavam u grlu, krik je sužanj koga ću udaviti u njegovoj ćeliji. Krik je bodež sa drškom od slonove kosti, beo kao ljudska kost i gladak kao sjaj zakrivljene metalne oštrice, zabiću ga u meku zemlju, da izdahne.

ZAPLET

Ja: Nikad nisam znao kako i kada da nastavim. Kada još i nekako – ponekad, kad se rodi želja, ali kako je nestajalo u blesku autokastracije. Autor – autokastrat. Znao sam kako da počnem. O, pa to je lako, početak je uvek – uvek kad otvoriš usta, početak je novi dan – kada otvoriš oči, kada ti se neko obrati – kada obratiš pažnju, kada te dodirne – kada pružiš ruku, udahneš i osetiš prisustvo. Da, početak to je prisustvo. Ako nema nikoga, ima nečega. Zgodno. Ima ja, imam mene, ja sam tu, ja imam sebe, jesam jer imam – jer imam sebe. Nastaviti, lepo nam reč sugeriše, to je nastaviti niti, uplesti onu od juče sa današnjom. Ali to nisu iste niti. Nema veze, ko će to primetiti i šta će se zbiti ako uparimo neiste niti? Ne znam, nešto će biti, ja će se pobuniti, ja će se pitati: a gde je tu smisao, kako ćemo bogove smisla umilostiviti? Šta će se zbiti ako bogovi smisla na nas bace napalm prokletstva i osude nas na večno glavinjanje bez smisla, da udarimo u jezik kao u kotao krepao, da nam se uši same čude i vijuge moždane u čvor upletu, ne od neuhranjenosti već od zle i sulude hrane što im se kroz slušni kanal dotura mučno? Ne, to ne smemo raditi, proizvoljno uparivati niti. I opet na početku, četku po četku, metak u metku... Budi kotlokrpa, krpi kotao što prazno ječi, krpi, krpi pa se strpi, ili strpaj u Nemi gaj. Netopire, dodaj mi daire. Nepomuk.

On: Šta da radi zvuk u šumi začaranoj i ukletoj? Beži kuda te noge nose i otkuda ti dopire trag stopala tvojih.

ZAPLET

Nikola: Gledaj kako nastaje noć, iz ljuške ćutanja. Velovi zastiru prazninu, u dolu zaspalo je lane, prozor je osvetljen pod pravim uglom, čovek kopa rupu kopa rupu kopa rupu kopa rupu ne bi li prezimio u njoj. Noć je večna noć, noć je ujela mesec, lampa je želudac noći, noć je mirna površina ogledala moje duše gorile koja se kupa u podne je prasak i mit i muk tišina hartije, tiho zujanje monitora, sitan topot miševa po tastaturi, cvrčak se ne čuje, slušaj kako se

ne čuje, poslušaj kako je zaspao, greh, veliki greh i zavera tla protiv neba je grad koji nikad ne spava i mi što menjamo dan za noć, slikar noći ište kapke spavača, kapci su zvezdane kupole filmsko platno i scena na kojoj lome se lelujavu duše predaka. Poslušaj, ali polako, jedva čujni kas tišine – ona grgolji u vodovodnim cevima i zuji u motoru frižidera, pucketa u lakiranom drvetu parketa, oglašava se mačjim vabom i lavežom pseta, lelujanjem pahulja, krešendom i dekrešendom njiska automobilskih konja, postojanim elektricitetom neonskih natpisa.

ZAPLET

On: Tišina je privilegija. Tišina je, razume se, projekcija čežnjivog uma. Kad slušaš i ne čuješ ništa, ne znači da si gluv, znači da se ništa oko tebe ne oglašava ili ne emituje zvuk: cvrčak, pas, muva, automobil, televizor, frižider, čovek koji hoda, čovek koji govori, vika, plač, glasan smeh. Muzika, artificijelni izvor zvuka. Priroda – vetar i lišće koje šumi, potok, slap, detlić, sova, vrana, štiglica.

On: Da li me čujete, da li me čujete? Neko uvek sluša, prisluškiivanje je zanat najstariji, čuti je disciplina duha i privrženost želje, neko uvek čuje, pre ili kasnije. Slušaj vamo! Ko sluša, posluša. Poslušati i poslušnost nisu uvek isto. Netremice lete ptice telegrafске žice. Signal je zauzet, veza se prekida, halo, da li me čuješ, klikni ponovo na istu ikonicu. Slušali smo dobru muziku sinoć, reprodukcija je bila tako verodostojna da smo pomislili da smo u dvorani – imali smo velike slušalice na ušima, pokrile su ušne školjke, ništa nas se nije ticalo, čuli smo i nakašljavanje dirigenta i tihi žamor koji se netom utišava.

On (nije *on* ni *on*): Dok mi je govorio, gledao sam vrhove svojih prstiju. Nokte sam bio podsekao dan pre. Tek na palčevima i kažiprstima budila se bleđa suncolika polulopta. Moje ruke su negovane, koža glatka, bez bora, sa zlatnim neprimetnim maljama. Dok mi je govorio, video sam kako njegove reči plašu po mojim dlanovima, skaču sa prsta na prst kao sa grane na granu, palčevi su im služili kao doskočne daske. Moje ruke su oživele a sluh mi je brideo od uzbuđenja. Znao sam da sam čuo nešto važno. Nadao sam se da ću opet u nekom od snova čuti taj glas, tu poruku. U snovima su moje ruke slale dimne signale, lupale po trbuhu kao po zategnutom tam-tamu, gladile suhu kožu, pucketale krute prste kao plastične prekidače. Prsti su sačuvali njegov glas u izohipsama svojih otisaka. Zato ti zuji u ušima kada ti zavučem prst.

ZAPLET

Polu-spiker: Juče je izbio Treći svetski rat, ali to niko nije čuo. Ne znam da li su to saopštile državne agencije. Bio je neradni dan. Ne znam ko je s kim zaratio, da li je reč o starim omrazama i večnim neprijateljstvima ili o neočekivanim koalicijama. Očekuje se da bude puno mrtvih, spiskovi dobrovoljaca se uveliko sastavljaju. Mnogo ljudi je već izbeglo iz svojih domova, istina deo iz turističkih razloga. Mnogi su sami spalili svoje domove i razorili svoja ognjišta, kažu da im je tako lakše nego da dozvole da njihove vekovne svetinje dopadnu u neprijateljske ruke. Neki su se namazali ratničkim a neki kamuflažnim bojama. Posebno su

na ceni kostimi nevidljivih ljudi. Zli jezici kaži zbog mobilizacije, drugi, pragmatičniji, da bi se izbegla kob kolateralne štete. Iako, niko ne zna šta piše u dnevnom rasporedu Manituove knjige života koju neki zovu Manituova crna kutija. Stara raspra o fatalizmu i aktivnom otporu je utihnula. Neki kažu da je svejedno da li svoju sudbinu čekamo u omiljenoj fotelji u svojoj dnevnoj sobi, u rovu ili u atomskom skloništu, drugi kažu da nije svejedno hoćemo li pre sudnjeg časa sa sobom na put poći sami ili omogućiti još nekome da krene sa nama ili nezavisno od nas, istim putem. Onaj koji sve zna se ne oglašava. Možda su zato spikeri poslali kućama. Ili su regrutovani u vrhovnu komandu da generalima čitaju izveštaje sa fronta. Ko bi ga znao. Važno da je rat počeo. U toku je priprema velike ofanzive, velike kontra-ofanzive, velike zamke i velike odstupnice, velikog preokreta i velikog finala. Svi računaju na dosta pobjeda, nisu isključene ni one Pirove, neće im se gledati u krvave okrajke zuba, gubici su unapred ukalkulisani i oficijalno ožaljani, crkva je održala preventivni moleban za one koje će umreti, morituri te salutant su je pozdravili gromkim aplauzom i uz pogruženu skrušenost pali ničice na hladan pod nedovršenih hramova bez podnog grejanja, trijumf je garantovan svakome po veoma pristupačnoj ceni. Rat, posle objave rata, može zaista da počne. Samo da ne bude po onoj narodnoj: objavljivanje ludom radovanje ili tresla se informativna služba, rodio se demanti fame o motociklistima sa šlemovima i serija lančanih neslanih šala. Daće Bog Mars, neće biti nepravde – pravda za oklevetani rat!

OBRT

Hor: Išli smo i ginuli smo, govorili smo i svetili smo se,
Videli smo gradove i sela koje smo sravnili sa zemljom
I pretvorili u prah. Videli smo rodna polja, ne više izdašna,
Presreli smo vesele žene a već mlade udovice,
Videli smo ljude koji su učili i molili se, uzalud,
Gazili smo minska polja, polja pirinča i polja krompira,
Bili smo proždrljiviji od krompirovih zlatica skakavaca miševa i vaši
Svuda su bežali od nas i rado nas dočekivali otvorenih vrata i s darovima.
Niko nam nije pretekao, nikoga nismo poštedeli, svako je potpisan bar jednim metkom
U čelo ili u potiljak. Iskazali smo se u slavu rata u trijumfu krvi prekaljeni nemilosrdni.
Nismo to uradili zbog nagrade, ne tražimo je, slavu preziremo iz dna duše.
Ljudsko sećanje nas podseća na seme koje istruli pre nego što se zaseje.
Pravo prve noći poštujemo, jer volimo noć i vatre u noći, logorski krug zajedništva,
I oganj koji pročišćuje duše neprijatelja, ali ga ne konzumiramo.
Žeteoci smrti moraju ostati devci apokalipse, netaknuti proroci Sudnjega dana.

Onaj ko donosi kraj ne sme ponižavati, niti dati lažnu utehu.

Put u tminu nije ni put naniže ni put naviše, već slepa jednosmerna ulica

Koja se završava tišinom.

SLOVO O ZVUKU

Ćiril Filozof: Snimali ste me krišom, zato vam ništa neću reći. Ali ću ipak govoriti nemim glasom i nemuštim govorom, pa ko ima uši, neka ih poklopi testijama, a ko ima telepatski transmitter, neka ga uključi.

Moj stan je moja ćelija. Moji zidovi su moja koža. Moj glas je moj vapaj. Moj vapaj i moje ruganje isti su. Ja sam tužan i ozbiljan, ispod maske ozbiljnosti je maska tuge, ispod maske tuge nema ničega. Moje lice je nalepljeno na moje maske, kao tečni vosak. Ja nikad nisam sam jer su drugi ljudi, svi koje sam upoznao, svi s kojima sam razgovarao i družio se, razmenio reč ili pozdrav, svi s kojima sam se rukovao, svi koje sam video: na ulici, u knjigama ili u snu, svi su oni stalno oko mene, kao avetinjski vihor, ili u meni, kao peščana oluja u bubregu. Moje misli su čas bageri za raščišćavanje peščanih dina, čas isterivači duhova. Kada poželim da dođem do sebe, ja se okrenem ljudima koji su pronašli boga. Njihovo svedočenje je blagodet za filozofa: lavirint kriminalističkog trilera i egzistencijalne drame, diskurs o metodu i pitanje diskursa vere, uteha filozofije i radost detektivskog poziva, ime ruže i „ime, družel!“¹, Ivan Karamazov i knez Potemkin. Nikad ne dođem do sebe, razume se, rukavci potrage se raspu i vrlo brzo zaustave pred močvarom dilema, dvosmislica i demotivisanosti. Oni koji su pronašli boga su nesnosni poput srećnika bez zasluge (ah, ta ničim uslovljena božja milost), poput hroničnih konvertita, zilota iz uverenja ili pokrštavajućih usrećitelja. Do boga se ne stiže, ali je bar leševa napretek i na svakom koraku, o ambisima da i ne govorimo. Tu i tamo protrči hoplit angažmana, nekakav ofucani kopljanik, podbuo od kuraži trčanja jednom te istom stazom koju obdelava decenijama. On deli dlaku na četvoro, balansira na vrhu igle i do samrtnog hropca pridržava se inicijalne agende kao svete nafore koja je činila srce njegovog identiteta – bez prangljanja nema orgljanja.

Sreća prati hrabre. I umobolno uporne. Evo za vas i moje zvanične izjave: otpor opor, topot i roptanje, ropac u trupu – tropar u rupcu, raport tarapana, trpi i potri, prti i otpri, trči, trči, trti, ko napne ne boji se smrti.

ZALET

Jernej Kopitar, njegovo pravo i Peter Klepec: Noćnu dramu pišeš noću. Ništa logičnije od toga. Noćne seni oduvek ratuju s videlom dana, zujanje noći sa dnevnom uzrujanošću. Noć unosi mir u notni sistem glasova. Govor teče ravno, vokali su puni i duboki, reč ne gleda u potiljak svog suseda niti stupa u stroju, korača kao u šetnji, sanjarije usamljenog šetača, lepše zvuči izvorno: les rêveries d'un promeneur solitaire, znam, može se sanjariti i preko dana, u vreme sieste, predveče ili u svitanje, kada se ljuska noći odvaja od glatkog tela vremena, u doba preobražaja, kad metež zamre, kad se ljudi povuku i dopuste oku da se zagleda u sebe i uhu da uperi antene prema nutrini, da oslušne rad creva i dahtanje slezine. To je taj mir, mir introspekcije. Neki kažu da unutra nema ništa, uopšte, neki da nema ništa više od onoga što je

neko unapred ili odozgo tu postavio, zašto ne – i zaboravio. Ako su u pravu, samoposmatranje bilo bi lebdenje nad ambisom. Da li bismo imali tada težinu, onaj deo koji posmatra nad onim delom koji je kao korito reke ukotvio prazninu? Da li bismo osetili neko strujanje odozdo, da li bi nas ponor mamio i gravitacija vukla ka podnožju? Ako je dole tek ogledalo boga, fraktalni odraz, zanemarljivo sićušan, celine bića, ako, dakle, znamo šta je dole, ali ne marimo, kako bi rekao onaj među tragičarima koga su najmanje voleli savremenici a najviše prepisivači i istorija, ne marimo jer već znamo ono što treba da znamo pa ne tražimo ono što nam je rečeno jer čemu potvrđivanje oveštalih istina, ne marimo jer ne verujemo, ne verujemo ni u šta, ni u ono što je rečeno, ni u odraze, prikaze i ostale avetinje, u boga, jer dobićemo svoga boga već, kada se nit vremena istanji i postane providan kraj... Nije nas niko stvorio, nismo ni mi sami stvorili sebe, izmičemo i gvođenim zakonima nasleđivanja, hemijskih lančanih reakcija i usudu prvog pokretača i njegovog prvog impulsa, stvaranje je iznad naše moći, naše je da ćutimo u noći, da udišemo blago razređenu tminu... Kada nas niko ne rasteže na točku ili proklinje večnim ognjem, kada su sva uzbuđenja koja donose pitanja minula, ostalo je tek plutanje nad ugašenim ognjištem. Žar se tuli, dim tanji, gasne toplina, možda će se nekad iznova razbukovati žar, ni teskobno u studu jeze i drhtanja, ni ekstatično u unutrašnjoj vrelini samooslobođenja, bez hladnoće i vrelina, dakle, mlako, indiferentno možda, bićemo izbljuvani, o da, ali nećemo više nikad osetiti stid izgnanstva ili težinu poraza. Noćna drama je drama pomirenja sa utiranjem čula i gašenjem svesti, priprema pred dugu noćnu plovidbu.

Xyz: Nemam vam šta više reći.

PRAZAN HOD – INTERMEZZO

Raptor: Vidi, veni i vici kasne. Ili su tu negde, sakriveni. Vidi, videh sve što se mene tiče. Vidi opet, pogledaj na šta se sve svelo ono o čemu smo maštali. Doći ću opet kao što sam dolazio i ranije. Mene ne sprečava ništa da vam banem večeras na vrata. Ili sutra uveče. Ili prekosutra tačno u podne. Ništa me i ne podstiče. Kao Buridanov magarac (a da se magarac nije zvao Buridan), između dva stoga ničega, odsutnih motiva. Ostaće mrtav gladan, neodlučan, i mrtav nepokretan, zgađen na obe odbojne opcije. Ostati ili otići, zadržati se ili izaći, odmoriti se ili posetiti na nekoliko dana, tu ili tamo, ti ili sam... Pobedih (uvek) kad se ne uneredih. Always ultra plus i primus inter pares. Dva para po ceni jednog.

NA BIS

Hor: Ljudi više ne umeju da žive. Sede sami po kućama i rogobore.

Ništa im ne valja, svemu nalaze manu, ni u čemu ne uživaju.

Raskidaju se prijateljstva, veze pucaju, vrelo postaje hladno a blisko daleko.

Prekinulo se gde je bilo tanko. Ali, da li je moguće da je uvek bilo tanko

I padu sklono od samog početka, od prvog poteza arhitekta po hartiji i prvog leta zaludne

Mistrije?

Šta je to sa ljudskim rodom nastalo?

Godine prosipaju teret a ne donose olakšanje. Mozak odbacuje mudrost

Kao strano telo, ponos žudi za priznanjem. Nismo umeli da nosimo teret mašte, zabagovali

Smo a da nismo ni primetili, kao vlak u snijegu bez snega i dečaci Pavlove ulice iseljeni

Iz doma za nezbrinute čitaoce. Kada se bagovi nakupe, kupićemo bager na kredit.

Možda nećemo imati ništa a možda ništa nikad neće imati nas.

INTERMEZZO

DJ u penziji: Poslušajte malo muzike. Kada glas ogluvi a smisao usahne, ostaje čist i nepatvoren zvuk. Oslobođen potrebe da govori, da služi, da se klanja i sklanja sa puta, da uzdiše sa napaćenim i izdiše sa umirućim, da maršira i servira, da se podaje i udaje, zarađuje i umiljava se, da prede kao ris, da pleše kao aligator u radnji za polovnu robu i nađene izgubljene stvari... Ili izdubljene – iz dubine, de profundis, ah, kako pišti žica kao da je sto vragova ganja, od paprati do vrganja, za nešto imati žicu, imam žicu i udicu, kao da hodam po žici, zategnutoj između uma i Neuma, na čarapi pukla mi je žica, op žica, žica, žica, drma mi se kabanica, zlatna žico bakarnog srca, u žici – užici, od žice mreža, od mreže pauk, od reči nauk, od ćutanja neuk, od pesme seljak-veseljak, ljubav preko žice, žickam za hleb, jetrenu paštetu i cigar duvana, gde će ti duša, žico, u sajlu se uplela, u konopac vratogubac, u nit o koju visi mač onaj oštrozubi što visi nad glavom svakog prestodršca, u nit sunčevog zraka što odagnava stud i trijumfuje protiv mraka.

FINALE PRE FINALA

Alkestida: Mnogi misle da žene nemaju dušu, drugi da nemaju pamet a mnogi iz jedne i druge skupine, te poneko izvan njih, da nemaju ni pamet ni dušu. Neko veruje da žene ne mogu posedovati duh genija, pozivajući se na indeks imena u različitim enciklopedijama. Mnoge žene u našem dobu same prihvataju podređenu ulogu zato što im je tako lakše, zato što misli da tako treba, zato što, ustrašene, idu linijom manjeg otpora, zato što im se, povodljive, tako više isplati. Razume se, problem je u sistemu, ali i u onim ženama koje u ime sigurnosti odbacuju slobodu.

Nestor: Ponekad mi se čini da je suviše reči u opticaju. Nijedan dan bez linije pretvorio se u nijedan sekund bez reči. Govor i vreme. Ako govor ili tekst, glasno ili javno izgovorena reč, ili nemi govor, govor koji se stvara u nama dok čitamo odštampane ili postavane reči, ne pokriju vreme „koje teče“, taj nevidljivi fluid po kome nečujno gacamo, nastaće prazan tok ili obnaženo vreme, zavladaće nemost i gluvalo egzistencije. Kako pokriti vreme koje teče, koje teče brže od svakog govora? Treba ga opasati višeslojnom žicom govora, milijardama reči i hiljadama jezika, uključujući i one izumrle, dijalektima i provincijalizmima, argoom,

mucanjem, Brajevom azbukom, govorom prstiju, dimnim signalima, signalima signala..., opasati i prožeti, neka bude armirano vreme, vreme sa kapsulama reči, reči su atomi pulsirajuće prolaznosti, tanka opna, membrana, namreškani celofan. Previše, previše reči. Možda nam je dat samo određeni broj, da se njima služimo umereno i po potrebi, kao srpom, kosom, iglom, krpom, metlom, čekićem ili nožem, više da gledamo i dodirujemo kožu sveta, jezik da miruje u futroli ćutanja.

Nereida: Trenutak u kome zavlada tišina u razgovoru postaje portal koji se otvara da propusti prolazak anđela. Tišina koja se otegne između dva sagovornika trpi topot legije anđela. Tišina koja zameni razgovor postaje okean u koji se zarivaju krilati besmrtnici, naglavačke, kao harpuni, i izranjanjaju sunđere, korale i školjke. Tišina koja kao ustajao vazduh prekrije nedostajuće sagovornike postaje vertikalni grob anđela, koordinantni sistem nakrcan perjem kao seoski jastuk. Tako je toplo u tišini.

EPILOG

Hor (na zahtev slušalaca): Minulo, minulo, sve je minulo. Vreme heroja i gradovi u slavi.

Dolaze i došla su nova vremena i novi glasovi.

Može se govoriti satima i ne kazati ništa suvislo, a može

Se vrebati anđeo sna dok se spušta sa belo okrečenih nebesa
plafona.

Ali, jedino, mora se voditi računa o umetničkoj formi i
strpljenju slušalaca.

To je prvi i osnovni zadatak glasova koji dopiru iz kutije.

Iako su to bili glasovi najobičnijih gremlina. Ne verujete?

Vrlo važno.

Vašom nevericom oni neće postati manje stvarni ni manje

zlobni.

I inače, šta su ljudi do prikaze i glasovi, šta su aparati sem

šumovi

I svetlosni signali?

Stoga... No, ostalo je još malo vremena.

Zato: Laku noć.

Vuk Bijelić

PAUČINA

Lica:

KURVA

POLITIČAR

PROFESORKA

PEDER

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Svi likovi pripadaju izgubljenoj generaciji. Znači onima koji su se rodili od početka čovečanstva do danas.

Svi navedeni likovi glume druge likove po potrebi. Svi su eksperti za sve.

Političar izlazi na binu. Maše gledaocima i počinje da govori.

POLITIČAR

Tokom ove godine dogodilo se ono što niko nije očekivao. Proizvodnja je opala čak za 140%, ali se zahvaljujući dugoj i hladnoj zimi natalitet uvećao čak za 10%. Žao mi je što nije obrnuto, jer u mladima naše partije ne bi bio samo moj sin koji ima dvadeset i jednu godinu. Moja partija vam nudi zaštitu. Zaštitu od drugih. Zaštitu od zapada. Zaštitu od sebe samih. U Moravi postoji jedna vrsta magarca koji živi samo pod vodom. On uglavnom ceo svoj život provede u spavanju i pod vodom... čudi me da nije klasifikovan ko riba.. ali kada izadje na suvo čuva ga jedna kukavica. Ona leti oko njega i čisti ga od parazita. Vi budite magarac, a mi ćemo biti vaša kukavica. Zato treba da glasate za partiju...

Nestaje svetlo

POLITIČAR

Hm. Nestalo je svetlo. Ovo se neće nikada više desiti kada ja dodjem na vlast. Izvozićemo mi struju i na Mesec.

Svetlo se pali.

POLITIČAR

Za kraj ću vam otpevati našu predizbornu pesmu.

Pridružuje mu se Čovek bez svojstva.

POLITIČAR i ČOVEK BEZ SVOJSTVA (pevaju)

Da, da, da, da, da!

Da, da, da, da, da!

Zaokružiću polje koje političar nam da.

Biće dobar na početku,

Zaposliće sve...

Sve svoje...

Rodjake do petnaestog kolena,

prijatelje iz vrtića,
a vi živite kao i pre.

Pojedite mačku,
pa psa,

i na kraju sebe.

Da, da, da, da, da!

Da, da, da, da, da!

Zaokružiću polje koje političar nam da.

Čovek bez svojstva odlazi.

POLITIČAR

Ja bih hteo da vam se....

Pojavljuje se Profesorka.

PROFESORKA

Dosta!

POLITIČAR

Šta je?

PROFESORKA

Shvatili su ko si.

POLITIČAR

Ako želite da još nešto saznate o mojoj partiji idite na sajt...

PROFESORKA

Ti razumeš samo batinu.

Profesorka vadi bejzbol palicu. Političar posramljeno beži sa scene. U prolazu baca svoje vizit karte gledaocima. Profesorka uzima jednu i cepa je.

Izlazi Kurva.

KURVA

Mislim da nam je Političar pojeo vreme.

PROFESORKA

Aha.

KURVA

Ko će prvi? Ti ili ja?

PROFESORKA

Ja! Mi ostali ćemo morati da vam se predstavimo nabrzaka, jer verujem da vam se svima žuri. Ja sam profesorka na fakultetu. Ovo je kurva...

KURVA

Moje ime je metaforično.

PROFESORKA

Ne ubacuj mi se.

KURVA

Izvini.

PROFESORKA

Sada izvoli.

KURVA

Nemam ništa da dodam.

Na scenu izlaze Peder, Političar i Čovek bez svojstva.

PROFESORKA

Inače ako ste toliko glupi da ne možete da se upišete u državni fakultet javite se...

POLITIČAR

Bez marketinga molim! Ja sam Političar, a ovaj mladi gospodin pored mene je...

PEDER (tiho)

Ja sam Peder.

POLITIČAR

Nemaš se čega stideti mladiću.

PEDER

I moje ime je metaforično.

POLITIČAR

kada moja stranka bude vladala ovom državom svi će biti jednaki. Opera će stajati rame uz rame sa pankom. Kožni mantil sa teksas jaknom. Magarac sa kukavicom. Jednakost za sve. Zapevajmo pesmu moje kampanje.

PROFESORKA

Dosta! Ovo je Čovek bez svojstva. On nema cilj, inicijativu, želju, potrebu, hrabrost da bilo šta promeni u životu, a još manje da se predstavi. Od svih likova u ovoj drami on je najbliži svima vama u gledalištu. Zar ne?

Niko ne odgovara.

PROFESORKA

Ovo je drama kako smo svi mi uhvaćeni u paučinu života i o tome kako niko nije slobodan. Neka magija pozorišta započne.

SVI (pevaju)

Kad se osvrnem na moj život

vidim da je lepo počeo

Dogadjaji čudni su se prepleli

sve se zaplelo

ko konci marionete.

I ja visim dugo,

U toj paučini.

Odlaze svi osim Političara. Političar izlazi na binu. Maše gledaocima i odlazi.

PRIČA 1 : Kako je Profesorka postala profesorka i kako se uhvatila u paučinu

1.

Kancelarija saobraćajne policije

Ulazi Profesorka, a za njom Čovek bez svojstva.

PROFESORKA

Ne mogu ti pomoći. Dodji drugi put.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Molim vas! Ovo mi je sedamnaesti put da polažem vozački.

PROFESORKA

Moraćete i osamnaesti. I ne zaboravite da uplatite časove vožnje još jednom u mojoj auto školi. To vam je kondisio sine...kako ono beše...

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Conditio sine qua non!

PROFESORKA

Da! Kondisio sine kva non.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li bi ovo moglo da pomogne?

Čovek bez svojstva daje kovertu Profesorki. Profesorka zainteresovano gleda u nju. Razočarana je sumom koju vidi.

PROFESORKA

Bolje odmah izadji da te ne prijavim.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ako želite mogu da vam donesem još.

PROFESORKA

Ti još misliš da možeš da me potkupiš? Beži ili ću te prijaviti policiji kao piromana !

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ali...

PROFESORKA

Reci još nešto i nećeš dobiti dozvolu ni za vožnju na ringišpilu.

Čovek bez svojstva izlazi.

PROFESORKA

Da vidimo koga još imam?

Profesorka gleda po papirima.

2.

Kancelarija saobraćajne policije

Profesorka razgovara telefonom.

PROFESORKA

Zamisli tog skota. Rekao mi je da nikada neću moći da imam dete. I to mi je rekao mrtav ladan. Ko da priča o prinosu kukuruza na Lanzeroteu. Smiriću se... Znam svi su lekari surovi. Da li misliš da je mogao da pogreši?... Stvarno? Pošalji mi telefon tog lekara. Hvala ti puno.

U policiju ulazi političar (ovde on glumi profesora fakulteta).

POLITIČAR

Izvinite hteo sam da vas pitam da li možete da mi pomognete.

PROFESORKA

Naravno.

POLITIČAR

Juče ste oborili moga sina na vozačkom.

PROFESORKA

Ima plave oči i nosi naočare? Petnaesti put je polagao?

POLITIČAR

Hoćete reći šesnaesti.

PROFESORKA

Da, da. Sedamnaesti.

POLITIČAR

Da.Da.

PROFESORKA

Njegove vozačke sposobnosti su zaista limitirane. Ne gleda u retrovizor kada skreće i ne povlači ručnu kada stane na semaforu. Zasluzeno je pao. Nema tu nikakve netolerancije sa moje strane.

POLITIČAR

Pomozite mu. Treba da ima vozačku dozvolu za pet dana.

PROFESORKA

Ništa ja tu ne mogu da učinim.

POLITIČAR

Vidite ja sam profesor na privatnom fakultetu i ako mi date vozačku omogućiću vam da tamo studirate besplatno.

PROFESORKA

Stvarno?

POLITIČAR

Da.

PROFESORKA

A ko mi garantuje da govorite istinu?

POLITIČAR

Moja vizit karta.

Profesorka gleda vizit kartu.

PROFESORKA

Dekan!

POLITIČAR

Da.

PROFESORKA

A ko mi garantuje da ćete me besplatno upisati?

POLITIČAR

Ja.

PROFESORKA

Dobro.

Profesorka vadi izveštaj iz neke fascikle.

PROFESORKA

Evo.Ovaj je dobar. Kako se zove vaš sin?

3.

Učionica na fakultetu.Političar (i dalje glumi Profesora) predaje, a Kurva, Čovek bez svojstva, Peder sede kao studenti koji ga slušaju sa Profesorkom.Kurva žvaće žvaku i pravi balone.

POLITIČAR

Ekonomski agensi ne realizuju svoje akte na osnovu datih sklopova preferencije i na osnovu statičkih spoljnih ograničenja, nego reflektuju na menjajući poredak preferencija, na unutrašnje želje i to u svetlu određenih vrednosnih orijentacija.Sopstvo u ekonomiji je agens čiji se statut iscrpljuje u vrednovanju sopstvenih učinaka u kontekstu intrinzičnih vrednosti.Odmeravajući podsticaje i signale retkih resursa ne znači da isključujemo samorijentisanu refleksiju.To se odnosi na i na ekonomske organizacije, jer su te organizacije repozitorijum različitih i širokih iskustava, naročito u odnosu na tehnologiju, inovacije i aktivnosti učenja.Ključna karakteristika je da ekonomska etika pokušava da otvori crnu kutiju koja leži iza funkcije korisnosti i raspolaže sa kompleksnim karakteristikama motiva, angažmana i interesa ekonomskih agenasa.

PROFESORKA (Kurvi)

Prekini.

KURVA

A što? Dosadan je kao picajzla.

PROFESORKA

Dekocentrišeš ga!

KURVA

Štreberko!

POLITIČAR

Imate li pitanja?

Javlja se Kurva.

KURVA

Koliko treba da se mučimo da bi dobili šest na ispitu?

POLITIČAR

Onoliko koliko i da bi dobili sedam, ali manje. Još neko?

Javlja se Profesorka.

PROFESORKA

Da li možete da nam preporučite neku literaturu koja se bavi ekonomskom etikom?

POLITIČAR

Ovako iz glave ne, ali ću vam doneti spisak na sledeći čas.

Svi osim Političara i Profesorke izlaze.

PROFESORKA

Moram da vam kažem da su vaša predavanja inspirativna. Prosto se ježim od njih.

POLITIČAR

Drago mi je.

PROFESORKA

Kako vam je sin?

POLITIČAR

Dobro. Konačno se vratio iz Amerike. Tamo se toliko promenio da je to neverovatno.

PROFESORKA

Lepo.

POLITIČAR

Da li ste ikada zažalili što sam vas upisao na ovaj fakultet?

PROFESORKA

Ni jedne sekunde.

POLITIČAR

Vidiš kako su četiri godine prošle brzo.

PROFESORKA

Da.

4.

Političarev stan.Ulaze Političar i Profesorka.

PROFESORKA

Stvarno nije bilo lepo kako su nas izbacili iz onog lokala.

POLITIČAR

Šta ćeš ?

PROFESORKA

Moram priznati da je onaj konobar pravio dobre koktele.

POLITIČAR

Želiš li da probaš neke od mojih.

PROFESORKA

Ti imaš širok spektar znanja.A?

POLITIČAR

Koji želiš?

PROFESORKA

Napravi mi jednu "Vrelu monahinju".

POLITIČAR

Od koktela ja najviše volim "Strasnu kurvu".Verovatno zato što imam vikendicu u planini.

PROFESORKA

Može biti.

Tišina.Poltičar meša koktele i sipa.

POLITIČAR

Vidim da si se lepo snašla na faksu. Jesi li razmišljala o temi za diplomski?

PROFESORKA

Nisam, ali verujem da bi mogao da mi preporučiš jednu.

POLITIČAR

Naravno.

Političar mazi Profesorkinu kosu. Ljube se i ubrzo padaju na krevet.

5.

Učionica na fakultetu. Ispit.

Kurva(kao studentkinja) odgovara Političaru (kao profesoru), a iza nje sedi Profesorka koja lista nervozno knjigu.

POLITIČAR

Izaberite pitanje koje najbolje znate i odgovorite mi na njega.

KURVA

Jao! Nemojte samo to!

POLITIČAR

Vidimo se onda sledećeg roka.

KURVA

Dajte mi još jednu šansu. Imam šest blizanca i nemam mnogo vremena da učim.Molim vas.

POLITIČAR

Dobro, dobro.

KURVA

Hvala vam.

POLITIČAR

Recite mi šta je kredit.

KURVA

Pa..ovaj. To je interesantno.Kredit je ono kada ja vama dam pare za kola, a vi meni plaćate svakog meseca.

POLITIČAR

Šest?

KURVA

Može.

Političar upisuje ocenu u indeks.

POLITIČAR

Dovidjenja.

Kurva izlazi, a Političarka seda na njeno mesto.

PROFESORKA

Dobar dan.

POLITIČAR

Zdravo.

PROFESORKA

Neko može da nas čuje.

POLITIČAR

Ništa ne brini. Pokaži mi svoje znanje.

Profesorka skida majcu i pokazuje mu sise.

POLITIČAR

Da. Da. To je i znanje i znanje. Daj mi indeks.

Profesorka mu daje indeks. Političar upisuje ocenu u indeks.

POLITIČAR

Večeras?

PROFESORKA

Kod mene ili tebe?

POLITIČAR

Želeo bih te i u šatoru.

6.

Političarev stan

Političar kuca na laptopu. Ulazi sretno Profesorka.

POLITIČAR

Već si se vratila?

PROFESORKA

Da.

POLITIČAR

Šta je bilo? Deluješ tako veselo.

PROFESORKA

Imam i razlog.

POLITIČAR

Našla si posao!

PROFESORKA

Ne.

POLITIČAR

Ne drži me u neizvesnosti.

PROFESORKA

Trudna sam.

POLITIČAR

Šta?

PROFESORKA

Da! Zar to nije divna vest.

POLITIČAR

Ne.

PROFESORKA

Kako možeš da budeš takav?

POLITIČAR

Zašto nisi koristila zaštitu?

PROFESORKA

Posle abortusa su mi rekli da nema više šanse da zatrudnim.

POLITIČAR

A jesi li sigurna da je moje?

Profesorka udara šamar Političaru.

PROFESORKA

Ne jebem se ja na svakom uglu.

POLITIČAR

Postoji jedan problem. Ja još nisam razveden.

PROFESORKA

Ona je ionako u ludnici.

POLITIČAR

Ali...

PROFESORKA

Živimo zajedno već godinu dana!

POLITIČAR

Njen otac je...(šapće ime Profesorki na uvo.Profesorka se izbeči kada čuje ime oca) On je vlasnik fakulteta.Shvataš?

PROFESORKA

On!!!

POLITIČAR

Da, da. On!!!

PROFESORKA (još uvek je izbečena)

U svakom slučaju ću ga zadržati.I zvaće se ili teodora ili Teodor.

POLITIČAR

Dobro.Ne shvatam što si mi i rekla.Mogla si samo da ga doneseš za devet meseci.

7.

Političarev stan

Profesorka sedi za stolom i kuca na laptopu..Čuje se zvono na vratima.Profesorka otvara vrata, a ulazi Čovek bez svojstva (koji igra Profesorovog sina)

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zdravo.

PROFESORKA

Zdravo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li je tu tata?

PROFESORKA

Nije.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Umrla je mama.

PROFESORKA

Nije valjda?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da. Jutros.

Profesorka grli Čoveka bez svojstva.

PROFESORKA

Tako mi je žao.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Jedva ste čekali da mama umre. Nemojte da me lažete.

PROFESORKA

Uveravam te da...

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Znate li šta su bile njene poslednje reči? Tražila je da vidi muževljevu fotografiju. Iako je bila luda i dalje ga je volela.

PROFESORKA

Žao mi je.

Profesorka pokušava da ga zagrli.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Bežite od mene.

Profesorka pokušava da ga zagrli.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Bežite.

Profesorka pokušava da ga zagrli. Čovek bez svojstva gura Profesorku i ona pada. Zaječi.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta se desilo?

PROFESORKA

Puko mi je vodenjak, a tek sam u petom mesecu.

Urlik profesorke preplavi stan.

8.

Veća učionica na fakultetu. Profesorka brani doktorsku tezu. U komisiji sede Političar, Čovek bez svojstva kao član komisije. Treće sedište je prazno.

POLITIČAR

Koleginice želim da naglasim da je vaš doktorat bio plod dugog rada i istraživanja. Želim da vam čestitam na njemu i mislim da će sa ponosom moći da se uvrsti u antologiju najboljih doktorata koji su napisani na ovom fakultetu. Šta vi imate da kažete kolega?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Gospodjice molim vas da me podsetite šta je bila tema vašeg diplomskog rada?

PROFESORKA

Islamsko bankarstvo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

A tema za master.

PROFESORKA

Islamsko bankarstvo u XX veku.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Moram primetiti da ste temu Islamskog bankarstva u XXI veku odlično obradili u vašem doktoratu. Mislim da do sada nije napisana tako dobra knjiga na tu temu.

Jedino moram da se požalim na dužinu. 12 strana je malo za doktorat.

POLITIČAR

Ali kolega. Tako se pišu doktorati u inostranstvu.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Stvarno?

POLITIČAR

Da. Naravno.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

E onda se izvinjavam i čestitam vam na najbolje napisanom doktoratu za inostranstvo.

POLITIČAR

Moram reći da mi je bilo zadovoljstvo da sa vama saradjujem. Rad je pokazao vašu zrelost i spremnost da ukoračite u univerzitetski svet.

Uleće Kurva koja glumi trećeg člana komisije.

KURVA

Izvinite što kasnim.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Gospodjica je doktorirala.

KURVA

U redu. Gde da se potpišem?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ovde.

Kurva potpisuje.

KURVA

Moram da idem. Imam drugi doktorat u Piškopeji.

Kurva izlazi.

PROFESORKA

A čast?

POLITIČAR

Biće više za nas.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li ste zainteresovani za upražnjeno mesto docenta na našem fakultetu?

PROFESORKA

Naravno.

9.

Učionica na fakultetu. Političar, Kurva, Čovek bez svojstva i Peder sede kao studenti i pišu. Oko njih korača Profesorka. Peder cima za rukav Čoveka bez svojstva.

PROFESORKA

Bez razgovora!

Peder se smiri. Profesorka se udaljava. Peder vadi puškicu iz džepa. Profesorka ga vidi i vraća se. Peder ne stiže da vrati pušicu u džep.

PROFESORKA (Pederu)

Šta je ovo? Šta je ovo?

PEDER

Puškica.

PROFESORKA

Jesam li rekla da njih posebno ne podnosim.

PEDER (pokazuje na Čoveka bez svojstva)

Da, ali on im bubicu.

Profesorka prostreli pogledom Čoveka bez svojstva.

PROFESORKA (Čoveku bez svojstva)

Gde je?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Nemam je.

PROFESORKA

Lažeš.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Nisam hteo da mu pomognem.Samo se sveti.

PROFESORKA

Nije bitno.Oboje ste pali.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Niste pošteni.

PROFESORKA

Tuži me.

10.

Političarev stan.Profesorka sedi na krevetu i gleda televiziju.Ulazi Poltičar.

POLITIČAR

Imaš li neke lepe vesti za mene.

PROFESORKA

Ne.

POLITIČAR

Nije uspelo?

PROFESORKA

Ne.

POLITIČAR

Jebi ga.

PROFESORKA

Šta ćeš? Vanmaterična oplodnja ne uspeva uvek.

POLITIČAR

Pokušavali smo već petnaest puta.

PROFESORKA

Baš nam se ne da.

POLITIČAR

Da.

PROFESORKA

Mislila sam da odem do neke vračare.

POLITIČAR

Zašto?

PROFESORKA

U slučaju da me tvoja žena proklela.

POLITIČAR

Ma hajde.

PROFESORKA

Ne, ne. Čitala sam u jednom časopisu da duhovi mrtvih žena najviše mrze nove žene svojih muževa i da ih opsedaju.

POLITIČAR

Gluposti.

Političar vadi kofer i počinje da pakuje svoje stvari u njega.

PROFESORKA

Šta radiš?

POLITIČAR

Odlazim.

PROFESORKA

Što?

POLITIČAR

Ni ti ni ona ludača niste mogle da mi pužite ono što sam želeo.Decu.

PROFESORKA

Ima još vremena.

POLITIČAR

Misliš?

PROFESORKA

Naravno.

POLITIČAR

Imam šećer.U roku od dve godine ću postati potpuno impotentan.

PROFESORKA

Ali ja te volim.

POLITIČAR

Ljubav nema veze sa onim što ja želim.

Političar izlazi.

PROFESORKA

Deca su kao neke retke ptice.

Deca su kao blistavi korali.

Deca su kao dragocena bronza.

Ne možeš decu kupiti na trgu.

Ne možeš ni za svo zlato sveta.

Možeš kupiti dvadeset robova.

Možeš kupiti trideset robova.

No radost nam donose samo deca.

Jedino deca zaista su deca.^[1]

Tako sam se ja uplela u paučinu. Nemam ni decu, ni muža. Imam još uvek lep posao koji volim i zaradjujem dosta samo zahvaljujući darežljivim studentima koji su lenji. Njih najviše ima po centrima našeg fakulteta. Svi žele da budu fakultetski obrazovan. I, pa ne može to svako. Ni uz sve protekcije, ni debele novčanike. Ne završe baš svi naš fakultet. Samo oni najuporniji i najbogatiji. Mada, na kraju, i ne postoji velika razlika između profesora u auto školi i na fakultetu. Osim para. Moj bivši muž je oženio neku kurvu. Iskoristio ju je kao priplodnu kravu i ona mu je podarila tri teleta. Nasledili su njenu pamet. Inače ona je toliko mlađa od njega da može askurdjel da joj bude. Često ga srećem na fakultetu, ali se on distancirao. Čak smo prešli na vi. Uz to je pokušao da tu svoju kurveštiju progura na fakultet, ali mu nije uspelo. Ima toliko nizak IQ da bi jedva prošla na prijemnom za vrtić. Lepota i pamet ne idu često u pakovanju. Ali tako je to u životu.

PRIČA 2 : Kako je Kurva postala kurva i kako se uhvatila u paučinu

1.

Stan gde žurka samo što nije počela. Ulaze Kurva i Profesorka (kao njena drugarica)

PROFESORKA

Došle smo prve. Ko neke očajnice.

KURVA

Možda sve ovo nije bila dobra ideja.

PROFESORKA

O čemu pričaš? U gradu si već tri godine, a nemaš nijednu vezu iza sebe. Samo učiš, učiš i učiš. Ko da će da ti slova pobegnu iz knjige. Moraš malo da se opustiš i da se kresneš.

KURVA

Otkud ti znaš šta meni treba?

PROFESORKA

Delile smo sobu u studentskom domu dve godine.Znam kada si žedna, a kada gladna....

KURVA

Užasna si!

PROFESORKA

Idem po piće. Ovde nemaju toplo mleko, pa ću ti uzeti jednu čašu belog.Ok?

KURVA

Ok.

Profesorka odlazi, a Kurva se šeta sama po sobi.Uzima knjigu sa police i počinje da je lista.Vraća se Profesorka.

PROFESORKA

Šta to radiš?

KURVA

Ubijam vreme.Ionako nikoga nema.

PROFESORKA

U drugoj sobi je neki tip. Ima dobro telo i bradu od tri dana.

KURVA

Pa?

PROFESORKA

Da se baciš u akciju.

U sobu ulazi Čovek bez svojstva (kao momak o kome je pričala Profesorka) Profesorka ga vidi i odmah odlazi.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ša je tvojoj drugarici?

KURVA

Ma nešto smo se sporečkale.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li pušiš?

Kurva ga pogleda začudjeno i odstupi par koraka.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta ti je?

KURVA

Ostavi me na miru manijače!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Imaš li cigaretu na pozajmicu? Neko skitnica me je opljačkala dok sam dolazio. Uzela mi je i novčanik i cigarete.

Kurva mu daje metalnu tabakeru. Čovek bez svojstva je otvara i uzima cigaretu.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Otmemo. Nema šta. Imaš ovako lepu tabakeru, a u njima držiš ovakve cigarete.

KURVA

Hvala!

Kurva uzima tabakeru i vraća je u torbu.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ma ni ja ne pušim bolje.

KURVA

Izvini čini mi se da me zove drugarica.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Znači toliko sam dosadan?

KURVA

Ne, ali ja...

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sačekaj da dodju drugi, pa me onda šutni.

Napolju počinje da pada kiša.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sada će sigurno svi otkazati.

KURVA

Bez veze.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Gde je tvoja drugarica?

KURVA

U drugoj sobi.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Idem da je proverim.

Čovek bez svojstva izlazi i ubrzo donosi Profesorku.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Mislim da jo je pozlilo.

Kurva gleda profesorku.

PROFESORKA

Napila se.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ali...

PROFESORKA

Dovoljna joj je jedna votka da se komira.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ja sam već mislio da otkažem žurku.

KURVA

Hm...

Čovek bez svojstva vadi novčanik iz jednog džepa i cigarete i upaljač iz drugog.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Žvaka.

KURVA

Žvaka za ludaka.

Oboje se nasmeju. Na mobilni telefon stiže poruka. On je čita, a na njegovom licu se smenjuju iznenadjenost, zbunjenost i tuga. Pokunjeno vraća telefon u džep.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Jebi ga! Jebi ga! Jebi ga!

KURVA

Šta se desilo?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Moje društvo je dolazilo ovde zajedno.

KURVA

I?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Imali su saobraćajnu nesreću.

KURVA

Nije valjda?!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ma jok. Otkazali su dolazak zbog kiše.

KURVA

Koji si ti serator!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

I pošto oni neće doći neće doći ni ostali.

KURVA

Dakle žurka je propala.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Možemo je imati samo za nas dvoje.

KURVA (pokazuje na Profesorku)

A šta ćemo sa njom?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ona je poput kompjutera bez operativnog sistema. Neupotrebljiva.

Kurva se nasmeje.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li si svesna koliko lep osmeh imaš?

KURVA

Ne.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da jesi stalno bi se smejala. Tako bi činila svet lepšim mestom.

Kurva se smeši.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Samo tako. Samo tako. Svet je već leše mesto.

Profesorka se diže, a u sobu ulaze Političar i Peder. Počinju da pevaju, a Kurva i Čovek bez svojstva igraju.

PROFESORKA, PEDER i POLITIČAR (pevaju)

Ljubav se radja na obalama sna,
kada se probudiš ti je ne puštaš,
i zagrliš.

Pokušaj da zamisliš još jedan dan
bez njega.

Ali ti to ne smeš.

Strast se širi,

Srce lupa brže,

Noge ti klecaju,

A kormilo ispuštaš.

On će njega preuzeti

i bolje te voditi.

Tako je bilo i tako biće.

Prepustila si mu se.

Prepustio joj si se.

Ljubav!

Ljubav!

Ljubav se radja.

2.

Stan Čoveka bez svojstva. Kurva i Čovek bez svojstva leže na krevetu. Čovek bez svojstva puši.

KURVA

Ljubavi. Reci mi šta ti se na meni sviđja najviše.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Tvoja duša.

KURVA

Pokvarenjaku. Znaš šta žene žele da čuju, ali sada budi iskren.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Iskren sto posto?

KURVA

Da.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

U redu.Postavi pitanje.

KURVA

Kako ti se sviđaju moje noge?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Vitke su i seksi.Podsećaju me na karijatide koje sam video u Grčkoj.

KURVA

A guza mi nije prevelika?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ja volim fotelje.Ne dopadaju mi se mnogo drvene stolice.

KURVA

A telo?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ono je predivno.

KURVA

A lice?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ne sviđa mi se što ponekad stavljaš previše pudera samo da bi sakrila te tvoje preslatke ožiljke.

KURVA

Misliš da bi trebala da obojim kosu?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Vise te volim kao crnku.

KURVA

A...

Čovek bez svojstva joj stavlja prst na usta.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Znaš da je čovek sastavljen od zvezdane prašine. I pored toga prirodi je trebalo milion godina da stvori tebe.

Kurva i Čovek bez svojstva se ljube.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hoćeš li ti da budeš iskrena sa mnom?

KURVA

Hoću?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Kada ćeš da kažeš svojim da si se odselila iz doma i da živiš sa mnom?

KURVA

Ja to ne mogu. Sigurna sam da oni još misle da sam virgo intacta.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta te briga?

KURVA

Moji roditelji su teški ljudi.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Pa bori se!

KURVA

Ne mogu.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Dobro. Daj mi neke pare. Molim te. Nemam ni dinara.

KURVA

Ideš?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da, ali ne na žurku. Biću kod drugara. Gledaćemo utakmicu.

KURVA

Mislim da bi stvarno trebao da naučiš da barataš sa parama. Jednog dana trošiš ko da si Krez, a drugog nemaš ni za hleb.

Kurva daje pare Čoveku bez svojstva.

KURVA

Kada ćeš se vratiti?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Kada se završi utakmica i kada popijemo svo pivo.Vidimo se.

KURVA

Ćao.

Čovek bez svojstva izlazi.Kurva seda za sto i počne da podvlači knjigu.

3.

Stan Čoveka bez svojstva.

Kurva nervozno čisti stan.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zdravo ljubavi. Hoćeš da saznaš nešto?

KURVA

Hoću.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ja sam najsretniji čovek na svetu.

KURVA

Lepo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Vidi.

Čovek bez svojstva pokazuje pare Kurvi.

KURVA

Odakle ti to?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zaradio sam kod prijatelja.

KURVA

Prodajom tuđjih organa.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Nikako.Na kartama.

KURVA

Lepo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta ti je?

Kurva ne odgovara.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta se desilo?

KURVA

Ništa.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ne laži me. Čistiš stan brzinom zeca na ekstaziju.

KURVA

Bila sam kod ginekologa i ispalo je da sam trudna.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Interesantno.

KURVA

Šta ćemo da radimo?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Udarila si me maljem i sada očekuješ da ti kažem kojim putem treba da idemo.

Kurva se nasmeši. Ljubi čoveka bez svojstva.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ti si moj lučooša.

KURVA

Ja bih ga zadržala.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Postoji li neki način da te nagovorim na suprotno?

KURVA

Ne.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta me onda pitaš?

KURVA

I?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Živećemo i dalje kao i pre.

KURVA

Ne. Ako ću roditi dete moraš da me oženiš.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zbog onih tvojih? Premosti taj malogradjanski duh koji si donela iz provincije.

KURVA

Moji roditelji nisu malogradjani!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

U kom si mesecu?

KURVA

Za dve nedelje će da bude prekasno.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Moramo onda da vidimo koju priču ćemo da im ponudimo.

Izlaze svi ostali

PEDER, POLITIČAR, PROFESORKA, KURVA, ČOVEK BEZ SVOJSTVA (pevaju)

Slon lepotan Dondolan
I slonica Mica
Venčali se jednog dana
Ispod krošnji od banana.

To je bila ljubav stara
Ometana od šumara
I ostalih iz prašume
Poprilične, brojne sume.

Venčanje je prošlo sretno
Izvedeno vrlo spretno
U prisustvu šumske vlasti
I zvanica od počasti.

Zadovoljni svi su bili
Najeli se i napili
Ljutila se samo puma
Zasto nije bila kuma.

4.

Stan Čoveka bez svojstva. Čovek bez svojstva otvara vrata odstana i tiho ulazi u sobu. U susednoj sobi se čuje dečiji plač. On brzo utihne. Iz dečije sobe izlazi Kurva.

KURVA

Zdravo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zdravo.

KURVA

Mi moramo da porazgovaramo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hajde.

KURVA

Molim te da pokušaš da ostaviš kockanje. Imamo probleme sa novcem, a koliko sam ja videla pola tvoje plate ode na kocku.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta misiš zašto?

KURVA

Zašto?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zato što me je napustila sreća od kako si rodila ona dva derišta.

KURVA

Šta pričaš?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Nisam ništa dobio od kako su se rodili.

KURVA

Što je razlog više da prestaneš.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sereš.

KURVA

Barem pokušaj.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta očekuješ da ti odgovorim.

KURVA

Da ćeš da pokušaš.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Neću. Zato što su tvoji puni ko brod. Neću! Zato što mi je to zadovoljstvo. Neću! Zato što ne volim da slušam druge. Neću! Zato što si mi život upropastila.

KURVA

Ja?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da! Ne mogu da spavam zbog one tvoje nesnosne dece.

KURVA

Odrašće.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zato sam i zaspao na poslu, a onaj kreten od šefa je jedva dočekao da me otpusti.

KURVA

Otpušten si?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da! Ti si kriva za sve.

KURVA

Ljubavi moja prebrodićemo to nekako.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

A šta ćemo da jedemo do tada kurvo?

KURVA

Pozajmiće nam moj tata.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

A kada smo trebali da kupimo kola morali smo da dižemo kredit.Kurvo.

KURVA

Nemoj.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

U brak si me na bebu uvukla.Ko zna da li su oni moji. Kurvo!

Čovek bez svojstva počinje da bije Kurvu.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ostaviću ja kockanje kada ti ostaviš kurvanje.

KURVA

Boli me!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Kurvo jedna neopevana. Nagutala si se kurčeva ko patka dudinja.

Čovek bez svojstva odlazi u sobu. Čuje se dečiji plač. Kurva ustaje i stresa sa sebe prašinu.

KURVA

Te noći je prestao da me voli. Gledao je na mene kao na roba ili slugu. Nastavio je da se kocka, ali neuspešno. Kao da mu je Bog uzeo svu sreću koju je nekada imao u kartama onog dana kada su se rodili naši anđeli. Menjao je poslove sve češće i češće, a i te pare su odlazile na karte. Upadao je u razne dugove iz kojih sam ga ja izvukla. Mislila sam da ću kupiti tako njegovu naklonost. Ali deslo se baš suprotno. Počeo je da me mrzi sve više i više. Kada sam shvatila da on neće više hraniti našu porodicu našla sam posao. Za koju godinu ću i napredovati u firmi. Pošto na mene više nije gledao kao na ženu našla sam ljubavnika. Nažalost niko nije umeo da me voli kao on. Ne mogu da ga ostavim. Mislim da je najbitnije da deca odrastu uz oba roditelja. A i volim ga još uvek, ali on ima strast koja se nikada ne gasi. Nadam se i nadam... Ipak razvešću se uskoro.

KURVA (peva)

**Svoju snagu prepoznaćeš po tome
koliko si u stanju
da izdržiš samoću.
Džinovske zvezde samuju
na ivicama svemira.
Sitne i zbunjene
sabijaju se u galaksije.
Seme sekvoje bira čistine
sa mnogo sunca, uragana i vazduha.
Seme paprati zavlaci se u prašume.
Orao nikada nije imao potrebu
da se upozna sa nekim drugim orlom.
Mravi su izmislili narode.
Svoju snagu prepoznaćeš po tome
koliko si u stanju
da prebrodiš trenutak
jer trenutak je teži
i strašniji i duži
od vremena i večnosti^[2]**

PRIČA 3: Kako je Peder postao peder i kako se upleo u paučinu

1.

Kancelarija

Kurva (kao majka Pedera) sedi za stolom i piše. U kancelariju joj ulazi Peder.

KURVA

Otkud ti?

PEDER

Možeš li da zamisliš šta mi se desilo?

KURVA

Dobio si otkaz?

PEDER

Da.

KURVA

Šta si sada uradio?

PEDER

Ništa. Apsolutno ništa.

KURVA

Mene si našao da lažeš?

PEDER

Ne lažem.

KURVA

Dobro. Nazvaću ga da razgovaramo.

PEDER

Molim te. Obećao sam devojci da ću ove godine da je vodim na letovanje.

KURVA

Ne možeš posao da zadržiš više od tri nedelje, a daješ takva obećanja.

Kurva okreće telefon.

KURVA (u slušalicu)

Dobar dan. Ovde gospodja... A vi ste?... Sada mi je rekao. Šta se to desilo?... Aha. Aha. Dovidjenja.

PEDER

I?

KURVA

Rekao je da si džabalebaroš i mrsomud i da u njegovoj firmi nema mesta za takve.

PEDER

Ja džabalebaroš? Radio sam tri puta više od svih ostalih. Ne veruješ. Kada smo utovarivali jedan prekookenski brod za Pariz ja sam preneo skoro sav bagaž na njega.

KURVA

Dosta! Misliš da me interesuje? Otpušten si i kraj. Idi kući i spremi nam večeru.

PEDER

Izlazim večeras sa Milicom.

KURVA

Pa?

PEDER

Trebaće mi novac.

KURVA

Izvoli.

Kurva mu daje novac.

PEDER

Gde mogu da je izvedem sa ovim parama.

KURVA

Kupiš vino, pa odeš u park i sednete na klupu. Gledaš u zvezde i mesec. Izuješ se i eto ti instant romantike.

PEDER

Da. Ćao.

2.

Park.

Profesorka (kao Pederova devojka) i Peder sede na klupi u parku.

PROFESORKA

Ovo mesto je fantazija.

PEDER

Stvarno tako misliš?

PROFESORKA

Da. Nikada nisam imala utisak da imaš smisla za romantiku.

PEDER

Nekada i sam sebe iznenadim.

Profesorka se smeje.

PEDER

Hoćeš još vina?

PROFESORKA

Da.

Peder joj sipa još vina.

PEDER

Kako je bilo na faksu danas?

PROFESORKA

Ok. Ništa posebno, ali uskoro idem na praksu.

PEDER

Istetoviraću ti na čelu: "Da mi se niko nije udvarao, jer volim moga dečka od neba do nazad, a ja sam njemu ceo svet"

PROFESORKA

Nema mesta na mom čelu za toliku tetovažu.

PEDER (dok govori šara prstom po Profesorkinom čelu. Prst mu se zaustavlja na ustima.)

Ima. Ima. Ovde i ovde.

Peder ljubi Profesorku.

PROFESORKA

Sipaj mi još vina.

Peder sipa vino.

PROFESORKA

Znaš da igram green card lottery?

PEDER

Igraj ako imaš para za bacanje.

PROFESORKA

Uplatila sam i za tebe.

PEDER

Hvala, ali sumnjam da ćemo se uopšte i maći iz ove države.

PEDER i PROFESORKA (pevaju)

Svako jutro kada se probudim

Upitam se:

Zašto sam glasao?

Zašto plaćam porez?

I tako u beskraj.

Kao voz koji nigde ne ide
i loži vagone da bi se kretao
takva je ova zemlja.

Ja iskreno mrzim moju zemlju
jer ona iskreno mrzi mene

3.

Pederova soba

Peder leži na krevetu i čita. U sobu ulazi Kurva

KURVA

Mrsomudu! Našla sam ti posao.

PEDER

Stvarno!

KURVA

Da. Kolegin otac je postao pomalo dementan i treba mu dvadesetčetvoročasovna nega.

PEDER

Ne! Opet neki matori idiot.

KURVA

Plata je dobra.

PEDER

Da. Šta ja treba da radim? Da svoj život podredim njegovom. Da jurim za tim matorcem po gradu i čistim njegova govna.

KURVA

Ili to ili da čistiš klozete u mojoj firmi.

PEDER

Govna mi znači ne ginu.

KURVA

Tako ti je kada se stalno svadjaš sa šefovima.

PEDER

Nadji mi ponovo neki kancelarijski posao. Nisam stvoren za medicinskog brata.

KURVA

Pokušaj. Ništa te neće koštati, a ja ću tražiti neki drugi posao za tebe.

PEDER

U redu.

KURVA

Uostalom kolega kaže da njegov otac ima bolove u nozi i da zbog toga ne izlazi napolje uopšte.

PEDER

Koliko ima godina?

KURVA

Preko osamdeset.

PEDER

Taj će da me napusti za jedno šest meseci.

KURVA

Nisi duhovit.

PEDER

Izvini.

KURVA

Na današnji dan je umro tvoj otac. Želiš li da ideš sa mnom na groblje?

PEDER

Drugi put.

4.

Stan političara (oca kolege)

Čuje se zvono na vratima, ali se niko ne pojavljuje. Čuje se drugo zvono na vratima, ali se opet niko ne pojavljuje. Čuje se otključavanje vrata i u stan ulazi Peder. Iz kupatila izlazi Političar (u ovoj slici glumi koleginog oca)

POLITIČAR

Ko ste vi?

PEDER

Ja sam...ovaj...zvonio, ali niko mi nije otvorio.

POLITIČAR

Pa ste slobodno ušli?

PEDER

Da. Ključeve mi je dao vaš sin. Rekao mi je da imate slušni aparat, pa sam pomislio da ga niste uključili.

POLITIČAR

Slušni aparat imam, ali ga ne koristim, jer mi i ne treba.

PEDER

Vaš sin je rekao...

POLITIČAR

Znam šta je rekao. On mnogo brine za mene. Tako mi je kupio i slušni aparat, jer mi je sluh na kratko oslabio dok sam imao zapaljenje uva. Onda mi je kupio štap kada sam istegao mišić. Sada misli da sam postao dementan, jer sam ga slučajno nazvao imenom mog pokojnog brata.

PEDER

Pa kako mogu da vam pomognem?

POLITIČAR

Ti si medicinski brat?

PEDER

Da.

POLITIČAR

Evo ti spisak lekova i rasporedi ih u dozer.

Peder rasporedjuje lekove i brzo završava.

PEDER

Šta sad?

POLITIČAR

Skuvaj mi kafu.

Peder odlazi u kuhinju i vraća se sa dve kafe.

Političar pije kafu.

POLITIČAR

Odlična je.

PEDER

Hvala. Radio sam i kao šanker.

POLITIČAR

Ti nisi neka moralna ličnost?

PEDER

Molim?

POLITIČAR

Vidiš da sam zdrav. Da od lekova jedino pijem vitamine i onaj lek za pritisak i da si mi potreban ko muškarcima sise. Shvatio si da možeš malo da radiš, a da puno zaradiš.

PEDER

Ja...nisam siguran da je sve to istina.

POLITIČAR

Kako god čovek da te baci ti se dočekaš na noge.

PEDER

Pa..

POLITIČAR

Utorkom i subotom nemoj uopšte da dolaziš.

PEDER

Rečeno mi je da vam treba dvadesetčetvoročasovna briga.

POLITIČAR

Dobro i istrpeću i to ta imam bejbisiterku u ovim godinama samo ako će to smiriti mog sina, ali ne možeš da budeš tu kada mi dolazi prijateljica.

PEDER

Aha. Ne koristite valjda pilule za potenciju? Imate pritisak.

POLITIČAR

Koristim ih ako moraš da znaš.

PEDER

Ali ne smete.

POLITIČAR

I šta ćeš da uradiš. Držaćeš mi sveću?

PEDER

Ne.

POLITIČAR

Napravi mi jednu “Vrelu opaticu”.

PEDER

Ne bi trebalo...

POLITIČAR

jedini zvuk koji želim da čujem je mućkanje.

Peder mućka koktele. Sipa Političaru koktel.

POLITIČAR

Odličan je. Ima isti ukus kao kad mi ga je pravila moja navrnababa.

PEDER

Ali...

POLITIČAR

I da slučajno nisi rekao ništa mom sinu ili ću mu reći da si nešto ukrao.

PEDER

Dobro.

POLITIČAR

Sada možeš da mi središ stan.

PEDER

Ali...

POLITIČAR

Da sam dementan čistio bi mi stan?

PEDER

Valjda.

POLITIČAR

Ako će ti biti lakše zamisli da sam dementan.

5.

Pederov stan

Kurva kuca nešto u laptopu. Na vrata ulazi Peder.

KURVA

Ej! Kako je bilo?

PEDER

Ok.

KURVA

Šta si radio?

PEDER

Čistio za njim. Deda je u ozbiljnom problemu. Iz euforije prelazi u depresiju na svakih trideset minuta. Priča kako će da trči maraton na Himalajima, a onda se sprema za letovanje u Sibiru.

KURVA

Znači u gorem je stanju nego što se misli.

PEDER

Da.

KURVA

Samo izdrži dok ti ne nadjem drugi posao.

PEDER

Svidjam mu se i mislim da smo pronašli zajednički jezik.

KURVA

Lepo.

U stan uleće Profesorka koja glumi Pederevu devojkju.

PROFESORKA

Nećeš mi nikada verovati!

PEDER

Šta?

PROFESORKA

Pobedili smo na green card lottery.

PEDER

Super.

KURVA

O čemu pričaš? Kakva lutrija?

PROFESORKA

Selimo se u Ameriku!

KURVA

Zašto?

PROFESORKA (ne obraća pažnju na Kurvu)

Gde bi hteo da odemo?

PEDER

Los Andjeles ili Majami.

PROFESORKA

Ja bih više volela u Nju Jork.

PEDER

Ni tamo nije loše.

PROFESORKA

Jedino nam trebaju pare da odemo do tamo i da imamo za prvih par meseci dok se ne snadjemo.

PEDER

Daće mi mama.

KURVA

Nema šanse.

PEDER

Što?

KURVA

Da se zezneš ko moj brat. On po Australiji sada popravlja kola.

PROFESORKA

Podići ćemo kredit!

KURVA

Kako? Nemate posao.

PROFESORKA

Dajte nam molim vas.

KURVA

Ja sam svoje rekla.

Kurva izlazi.

PROFESORKA

Kučka.

PEDER

Slažem se.

Stan oca kolege kojeg glumi Političar.

Političar puši cigarete i pije viski. Iz druge sobe ulazi Peder.

PEDER

Završio sam.

POLITIČAR

Hoćeš da mi kažeš šta ti je?

PEDER

Ništa.

POLITIČAR

Nemoj me lagati.

PEDER

Nije mi ništa.

POLITIČAR

Pušim i pijem ceo dan, a nisi mi ništa rekao.

PEDER

U svakom slučaju kockate se sa vašim životom.

POLITIČAR

Ima tu još nešto. Reci mi.

PEDER

Šta se to vas i uopšte tiče. Volite da drkate ljude i da se ponašate ko da ste neki bog.

POLITIČAR

Istina, ali ne volim da vidim nesretne ljude oko mene.

PEDER

Istina je da sam dobio iseljeničku vizu za Ameriku, ali nemam para da odem tamo.

POLITIČAR

A majka?

PEDER

Ne da.

POLITIČAR

Koliko ti treba?

PEDER

Oko 10.000 \$.

POLITIČAR

Dobro, ja ću ti ih dati.

PEDER

A vaš sin?

POLITIČAR

Ne zna ti taj konj ni koliko sam ima.

PEDER

Da li se vi igrate sa mnom?

POLITIČAR

Da.

PEDER

Nosite se.

POLITIČAR

Ali ću ti dati pare ako uspeš da nabaviš za mene izveštaj konzilijuma koji tvrdi da sam 100% zdrava osoba. I fizički i mentalno.

PEDER

Za te pare možete to da uradite i sami.

POLITIČAR

Sin mi je veoma paranoičan tako da bi odmah otkrio ako bi ja to uradio.

PEDER

Ako ste svega toga svesni zašto ga ne oterate u pičku materinu.

POLITIČAR

Zato što ga volim.

PEDER

Dogovoreno onda.

Rukuju se, a Političar mu daje kovertu sa novcem. Peder gleda u kovertu.

PEDER

Ovde je samo pola sume!

POLITIČAR

Da.

PEDER

Šta sada hoćete?

POLITIČAR

Podaj mi se!

PEDER

U redu.

Političar jebe Pedera.

PEDER

Hvala. Baš je prijalo.

7.

Aerodrom.

Kurva (kao majka), Peder i Profesorka (kao njegova devojka) stoje pred čeking pointom.

Glas sa razglasa

Mole se putnici koji lete za London da se čekiraju.

Kurva počinje da plače.

PEDER

Ne plači.

KURVA

Izvini.

PROFESORKA

Biće nam tamo super.

KURVA

Nadam se. Ja jedino znam kako je prošao moj brat.

PEDER

Nemoj ponovo o njemu.

KURVA

Izvini.

PEDER

Javiću ti se čim stignem u Nju Jork.

PROFESORKA

Brinuću o njemu kao da je moj sin.

KURVA

Hrani se zdravo i pokušaj da se što više krećeš.

PEDER

Hoću.

KURVA

Reci mi samo odakle ti pare?

PEDER

Dao sam reč.

KURVA

Nisi uzeo od zelenaša?

PEDER

Ne.

KURVA

Sigurno?

PEDER

Pitala si me već sto puta.

KURVA

Sigurno?

PEDER

Ne. Ni od žutaća. Ni od crvendaća. Ni od plavašana.

Kurva daje koverat Pederu.

KURVA

Uzmi. Neka ti se nadje.

PEDER

Hvala mama.

Peder ljubi Kurvu, a potom je ljubi i Profesorka. Peder i Profesorka odlaze da se čekiraju, a Kurva ostaje da plače.

PEDER

MOJ ŽIVOT JE U AMERICI KRENUO POZITIVNIM
TOKOM. UZEAO SAM KREDIT ZA KUĆU. KADA SAM JE
KUPIO VIDEO SAM DA U NJOJ FALI NAMEŠTAJ.
ONDA SAM PODIGAO DRUGI KREDI I KUPIO
VELIČANSTVEN NAMEŠTAJ OD PUNOG HRASTOVOG
DRVETA. KADA MI JE DOSADILO DA SE VOZIM
AUTOMOBILOM PODIGAO SAM KREDIT ZA KOLA I
KUPIO JEDAN PRELEPI XZY1234. TO JE BIO
KABRIOLET KOJI JE IMAO METALNI KROV NA
PODIZANJE I PIKSLE OD BOJENE CIGLE. ZATIM SAM
PODIGAO HIPOTEKU, A ONDA I HIPOTEKU NA
HIPOTEKU. IŠKOLOVAO SAM DECU U NAJBOLJIM
ŠKOLAMA. SILOM PRILIKA SAM MORAO DA
PODIGNEM KREDIT ZA REFINANSIRANJE
DUGOVA. ALI TO JE BILA KRATKOTRAJNA
KRIZA. POTOM SU MI TREBALE PARE DA BIH IŠAO
NA LETOVANJE. I PODIGAO SAM POTROŠAČKI
KREDIT, POTROŠAČKI KREDIT SA SUBVENCIJOM
KAMATE, KREDIT ZA KUPOVINU AUTOMOBILA,
STAMBENI KREDIT, ITD ITD ITD. JA ZA KREDITE
ŽIVIM, JER SU ONI ZAISTA I MOJ ŽIVOT. I JA SE
PONOSIM TIME. HVALA TI IZUMITELJU KREDITA.

Kredit na kredit,

Dug na dug,

Kredit na kredit,

Dug na dug,

Samo pare brojim

i zbog njih strepim

mislím svet mali koji
sam podigao će se srušítit
ako ne isplatim
dug na dug
Kredit na kredit
Glavobolja dobih
lečim ih samo alkoholom.
Da zaboravim
da odem
da se vratim.
Ali me oni čekaju svuda i pevaju
Plati!
Pati!
Plati!
Pati!
Plati!

PRIČA 4: Kako je Političar postao političar i kako se upleo u paučinu

1.

Štrajk ispred zgrade fabrike

Političar vodi Kurvu, Pedera i Čoveka bez svojstva (kao demonstrante)

POLITIČAR

Ovo što je uradjeno sa poslednom privatizacijom je besramno.

KURVA

Da!

PEDER

Koliko su zemlje samo prodali?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta su uradili za sve ovo vreme?

POLITIČAR

Fabrika je privatizovana pre devet meseci, a u nju od tada nije uložen ni jedan jedini evro.
Zato proizvodnja i stoji.

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Tako je!

Da!

Mamu mu jebem.

Želimo da radimo.

POLITIČAR

Uspeo je da proda sto hektara šume koja je bila u vlasništvu firme i da izda svu sposobnu mašineriju drugom privatniku.

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Proklet bio!

Djavo ga izjeo.

Seme mu se zatrlo.

POLITIČAR

Neka proda dedinu haljinu. Neka proda tatin karmin, ali neka se ne hvata u kolo sa nama.

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da.

Kakav smrad.

pu!

POLITIČAR

Plate nam nisu isplaćene već 24 meseca. Koliko mi mislimo da to trpimo?

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Pare na videlo!

Moje dete jede malter.

Trebaju mi pare za lekove.

Moj sin je narkoman i treba mu droga.

POLITIČAR

Pošto na sva naše apele nije obraćao pažnju predlažem da svako kaže šta mu vlasnik duguje.

PEDER

Ja sam srčani bolesnik i meni su potrebni lekovi. Da nema mog sina bio bih mrtav ko balvan.

KURVA

Moje dete celu noć plače, jer mi je sisa presahla.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ja želim pare koje sam poštenim radom i zaradio.

POLITIČAR

Vičite što glasnije. Hoćemo pare!

POLITIČAR, PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hoćemo pare! Hoćemo pare! Hoćemo pare! Hoćemo pare! Hoćemo pare! Hoćemo pare!

Biti bogat je lepo

piti svaki dan mleko

jesti svež hleb

imati kuvara

Biti bogat

Nije samo biti bogat

Gledaj i one ispod i pomozim im

Oni drže tvoje bogatstvo

I oni ga lako mogu srušiti.

2.

Kancelarija vlasnika fabrike

Čovek bez svojstva sedi kao vlasnik fabrike, a u kancelariju ulazi Političar.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Dobar dan. Sedite molim vas, ali na stolicu ne u fotelju.

POLITIČAR

Stajaću.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Vidite kako su vam pantalone prljave.

POLITIČAR

navikao sam da stojim.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Recite šta želite.

POLITIČAR

Da se isplate zaostale plate i da fabrika ponovo počne da radi.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hmmm.

POLITIČAR

Naši zahtevi su realni.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

To samo vi mislite. Fabrika je imala velika dugovanja. Jedva sam ih pokrio sa parama od one šume.

POLITIČAR

Fabrika nije radila najblje poslednjih godina, ali u zlatno doba...

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

To je bilo pre stodvadeset godina. Sve što ovde proizvede nije ni po ciganskom standardu.

POLITIČAR

Mi smo spremni da radimo i da vratimo ovoj fabrici stari sjaj.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li bi vi hteli da budete direktor fabrike?

POLITIČAR

Nikako. Svi će pomisliti da me tako potkupljavate.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

A vaše dete?

POLITIČAR

Njega ne mešajte u ovo!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Postoji novi metod kojim se uspešno leči njegova bolest.

POLITIČAR

Ne interesuje me.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

I ja ću platiti lečenje ako prihvatite moj predlog.

Političar ćuti.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Dogovoreno?

POLITIČAR

Dogovoreno.

3.

Štrajk ispred zgrade fabrike

Političar izlazi iz fabrike pred Kurvu, Pedera i Čoveka bez svojstva (kao demonstrante)

POLITIČAR

Imam dobru vest. Odlučio je da nam plati tri zaostale plate.

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

To je malo.

Mom detetu ni ne treba više.

Valjda će na kraju i sve isplatiti.

POLITIČAR

Ja vam garantujem. Vodili smo jedan konstruktivan razgovor i došli smo do zajedničkog rešenja. Ja ću biti postavljen za direktora fabrike, jer je i njemu stalo da fabrika radi.

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta pričaš?

Kojim govornima ti je napunio glavu

Kad bi to bilo istina.

POLITIČAR

Možete da mi verujete ili ne verujete, ali ja vam mojom rečju garantujem da su ga glasovi revolta ovog štrajka dosta uzdrnali. Obećavam vam veću proizvodnju u sledećem kvartalu i obećavam vam da ćemo svi brzo videti kako fabrika proizvodi kao u dobra stara vremena. Da li to želite?

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da!

Ko to ne bi hteo?

Naravno!

POLITIČAR

Da li želite da ja budem direktor fabrike?

PEDER, KURVA i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da!

Svakako!

Ljubićemo ti dupe ako se nešto promeni.

POLITIČAR

Onda zakoračite u bolje sutra sa mnom.

Peder, Kurva, Čovek bez svojstva odlaze.

POLITIČAR

Koga lažem?

koga izdajem ?

Zašto?

Da li sam to ja?

Radim za divljeg vuka

a ja sam veverica

Pomozi i oprost mi Bože

4.

Kancelarija vlasnika fabrike

Čovek bez svojstva (glumi vlasnika) i Političar sede i zajedno piju viski.

POLITIČAR

Otisaio zeko u kafanu i napio se. Posle nekoliko sati krene kući i usput zaspi u jarku. Primetiše ga dva vuka koji su hteli da ga pojedu, ali se ubrzo posvadjaše jer je zec bio mršav a oni gladni. Na kraju se vukovi pobiše. kad ustade zec rece: Uvek napravim neko sranje kada se napijem.

Političar i Čovek bez svojstva se smeju.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Nemoj više molim te. Počeo sam da plačem. Nego kako ti je sin?

POLITIČAR

Nikada bolje.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta sam ti rekao?

POLITIČAR

Kada će fabrika da počne da radi? Ljudi mi sve manje veruju i sve ih je teže obuzdati.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Fabrika je prodana.

POLITIČAR

Kada?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Pre par dana.

POLITIČAR

Za koliko?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Za sumu koja ima mnogo nula posle jednocifrenog broja.

POLITIČAR

Kupio si je za dinar, a prodao za milione. Ti si pametan čovek.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hvala.

POLITIČAR

Pa sretno. Izlećio si mog sina i to mi je dovoljno.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Mislio sam da pokrenem i partiju, a da ti i ja budemo na njenom čelu.

POLITIČAR

Zvuči primamljivo.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Imaš harizmu koja je potrebna jednom političaru.

Političar ćuti.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Prihvataš?

POLITIČAR

Naravno. Sve bih dao da odem iz ove nedodjije.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Trulijarak i nije mesto za odgajanje dece.

POLITIČAR

Da.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sada da bacamo kockice da bi odredili ko će koju funkciju da ima.

Čovek bez svojstva baca kockice.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sedam! Sada ti.

Političar baca kockice.

POLITIČAR

Trinaest!

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ti si predsednik stranke.

POLITIČAR

Hvala potpredsedniče.

Čovek bez svojstva i Političar se rukuju. Kuckaju se čašama. Na scenu izlaze Kurva, Peder, a pridružuje im se čovek bez svojstva.

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Izdaja!

Utaja!

Izdaja!

Utaja!

Svi smo ga voleli,

a on nas je ostavio

zbog para

zbog kola

zbog ugodne fotelje

Proklet bio

jer je našu ljubav unovčio

iskoristio kao spasilački pojas

to što mi tonemo

nikoga se ne tiče

Tonemo.

Tonemo.

Tonemo.

Sada smo potonuli i niko za nas ne zna.

Grehovi njegovi su pokopani.

5.

Skup pripadnika Političareve stranke

Na skupu su Peder, Kurva i Čovek bez svojstva koji glume pristalice politike Političara.

POLITIČAR

Mene je obradovalo što ste se okupili na ovako hladnom danu u ovolikom broju. Želim da naglasim da moja partija nikada nije bila u vladi i da je jedina koalicija u koju će ona stupiti biti koalicija sa samom sobom. Mi se borimo za bolje sutra. Za pune trbuhe i pune džepove. Najveća greška sadašnje vlade je što ne radi na izgradnji srenjeg sloja koji treba da bude potporni stub društva bogatih. Umesto toga uvećava se jaz između bogatih i siromašnih. Pre nekoliko dana je umro jedan penzionisani rudar od gladi. Da li to sme da se dešava u našoj državi?

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ne!

POLITIČAR

Da li ćemo to dopustiti?

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ne!

Nikako

Sve što se dešava je strašno.

POLITIČAR

Da li vlast treba da podnese ostavku?

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da!

Još pitaš!

Beži bre. Da nećeš ti da ga naslediš?

POLITIČAR

Takve odgovore nikada nećete dati za vlast koju bude formirala naša partija.

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da, da, da, da, da!

Da, da, da, da, da!

Zaokružiću polje koje političar nam da.

Biće dobar na početku,

Zaposliće sve...

Sve svoje...

Rodjake,

prijatelje,

a vi živite kao i pre.

Pojedite mačku,

pa psa,

i na kraju sebe.

Da, da, da, da, da!

Da, da, da, da, da!

Zaokružiću polje koje političar nam da.

6.

Skup pripadnika Političareve stranke

Na skupu su Peder, Kurva i Čovek bez svojstva koji glume pristalice politike Političara.

POLITIČAR

Došlo je novo doba i za našu stranku i za našu državu. Ja dajem reč kao čovek da ću kao premijer raditi na revitalizaciji naše industrije. Boriću se za subvencije za seljake. Ukinućemo nepotizam i korupciju. Sve ćemo raditi da ovu divnu državu podignemo iz pepela i vidimo je u njenom starom sjaju.

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Tako je!

Bravo!

Samo napred!

Mi smo uz tebe!

7.

Poljoprivredna zadruka

Na skupu su Peder, Kurva i Čovek bez svojstva koji glume seljake

POLITIČAR

Uvek sam govorio da je seljak stub našeg društva. Zato se mora i smanjiti odliv mladih ljudi sa sela. Moramo ih zadržati tamo i ne dozvoliti da tamo ostanu samo stari. Tvrdim da je

budućnost naše države na selu. Etno turizam je nešto na šta preostali trebaju da se preorijentišu.

PEDER

Ima li šanse da dobijemo neku fiksnu cenu za maline?

POLITIČAR

Ja vam garantujem da je prošla godina bila poslednja kada ste prodavali maline po tržišnoj ceni.

KURVA

Tako treba

8.

Druga fabrika

Na skupu su Peder, Kurva i Čovek bez svojstva koji glume zaposlene u fabrici.

POLITIČAR

Uvek sam govorio da je industrija stub našeg društva. Zato se moraju pokrenuti fabrike. Time ćemo i smanjiti odliv mladih ljudi iz manjih gradova. Moramo ih zadržati tamo i ne dozvoliti da tamo ostanu samo stari. Tvrdim da su fabrike budućnost naše države.

PEDER

Hoće li ova fabrika početi uskoro da radi?

POLITIČAR

Hoće.

KURVA

Moj muž nije primio platu 120 meseci.

POLITIČAR

Zaostali dohotci će biti isplaćeni čim nam pare legnu u banci.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Hvala vam.

9.

Grad.

Političar drži govor na mitingu. Na skupu su Peder, Kurva i Čovek bez svojstva koji glume slušaocce mitinga.

POLITIČAR

Danas je došlo doba kada se ruši sve što je čovek gradio vekovima. Tako da sada nestaje sve što je ljudska individua pravila eonima. Vreme je takvo da se prezire sve što je civilizacija

stvarala milenijumima. Sadašnjica nam nudi takav pogled na svet u kome nema mesta za stare vrednosti. Temelji ljudskog društva se u današnjici polako urušavaju.

KURVA, PEDER, POLITIČAR

Kako pametan čovek.

Konačno neko ko ima nešto da kaže.

Svaka čast.

POLITIČAR

Glasajte za našu stranku, jer samo ona može da spreči odumiranje velikih gradova.

KURVA, PEDER i ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da, da, da, da, da!

Da, da, da, da, da!

Zaokružiću polje koje političar nam da.

10.

Kancelarija nekadašnjeg vlasnika fabrike, a sadašnjeg tajkuna.

POLITIČAR

Nekom tajkunu oteli ženu. Kada su je smjestili u tajni objekat jedan od otmičara telefonom pozva njenog muža da se s njim dogovori oko otkupnine. Poslije par minuta razgovora zbunjeni otmičar pokri slušalicu rukom i reče drugim otmičarima:

“Ljudi, kunem se da sam čuo prasak čepa s boce šampanjca!”

Čovek bez svojstva i Političar se smeju.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Kada bi neko oteo onu moju ja bi mu platio da je zadrži.

POLITIČAR

Šta pričaš? Žena ti je baš lepa.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Lepa ko boginja, ali dosadna ko neka luda picajzla.

POLITIČAR

Šta se radi?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Zaradjuje malo, pa mnogo, pa malo, pa mnogo. Ti?

POLITIČAR

Sejem seme lažne nade.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Lepo. Znaš da ćeš uskoro morati da odeš u jedan okrug gde su se ljudi uznemirili jer nameravam da tamo napravim skladište toksičnog otpada.

POLITIČAR

Toksičnog otpada?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Biće smešten u jedan rudnik duboko, ali naravno postoji neka šansa i da se otrov izlije nekada. Zato moraš da odeš dole da ih smiriš.

POLITIČAR

Ja neću to da uradim.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta?

POLITIČAR

Rekao sam svoje.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Usudjuješ se da se suprotstaviš meni?

POLITIČAR

Da.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

nemoj nikada da zaboraviš da sam te je izvukao iz one prćilovice.

POLITIČAR

To što tražiš da uradim je nemoralno.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Sejanje lažne nade je moralno.

POLITIČAR

Nije ista stvar u pitanju. Od lažne nade niko nije umro.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Uradićeš to ili će tvoj sav prljav veš isplivati.

POLITIČAR

Neću.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ti nisi nezamenjiv, ali sam siguran da je tvoj sin nezamenjiv za tebe.

POLITIČAR

Ne bi valjda?

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Šta misliš?

POLITIČAR

Dobro.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Ne volim da zadajem tako niske udarce, ali mora da se spustiš na zemlju i da svatiš ko je ovde šef.

POLITIČAR

U redu. Izvini.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

nema veze.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Da li si za partiju remija?

POLITIČAR

Može.

Čovek bez svojstva odlazi.

POLITIČAR

Nekada sam pronalazio zadovoljstvo u držanju govora i u komunikaciji sa običnim ljudima. Više je nemam, ali i dalje se bavim politikom. Neki demon me goni iako znam da se ništa ne mogu da promenim i da iznad Boga države postoji Bog. Molim te Bože uništi Boga.

Ja.

Ja

Ja.

Ja

Nestao sam ja.

Mene više nema

Moju ljušturu koriste drugi

govore bestijalne stvari

govore laži

govore gluposti

Postao sam njihov zvučnik

Ja.

Ja.

Ja.

Ja.

Nestao sam ja.

Izlazi Čovek bez svojstva i seda na lonac.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Želite li da saznate kako sam ja postao Čovek bez svojstva?

Niko iz publike ne odgovara.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

I da želite nećete to nikada saznati, jer neke stvari i treba da ostanu nedovršene. U tome je njihova lepota i draž. Ja sam ja. Ja sam vi i svako drugi. Svi vi koji se osećate neostvareno. To sam ja. ja sam neostvaren čovek koga guši okolina u kojoj živi. Mene je uvek gušio ovaj provincijski pogled na svet. Imate običaj da kasnite petnaest akademskih minuta. Zna li da taj običaj postoji samo ovde. Baš zato uvek i kaskamo za svetom. Baš zato što se sve radi u poslednji čas su i stvari loše. Ako treba da se nešto preda u dvanaest sati vi ćete to predati u dvanaest i petnaest. Tih petnaest minuta vam omogućava da sredite stvari nabrzaka. Ništa se ne radi nabrzaka. Bog je možda stvorio svet za sedam dana, ali vidite kakav je posao obavio. Ja sam ja. Ja sam vi i svako drugi u ovoj državi. Čovek bez svojstva, a nosim okove života na sebi kao i Peder i Političar i Profesorka i Kurva. Svi ih imamo. Da li ih osećate?

Niko ne odgovara.

ČOVEK BEZ SVOJSTVA

Niko nije slobodan. Niko. Niko. Svi smo mi robovi života i prilika.

Izlaze svi glumci.

SVI

Paučina je gusta

lepljiva i jaka

Držaće vas ona večno

ko se protiv nje bori

još viš njena žrtva postaje

Paučinu imam ja

imaš ti i ti i ti

Imate je svi.

Skinite je da vas ne bi pojeli

pauci sadašnjice

[1] Crnačka narodna pesma (“ni za sve majmune sveta” promenjeno je u “ni za svo zlato sveta”)

[2] Miroslav Mika Antić – Samoća

ZA ANTOLOGIJU

Dejan Aleksić

TAKO JE MLADA ISTORIJA DANAS

Epifanija

Nikada ne napisah pesmu vozeći se autobusom, kada olovka nečitko dubi kariranu belinu. Lomljiv je oslonac vida na kestenu u daljini i potrebna je čvrstina uhodničke reči. Beležim: daleka krošnja podupire nebosklon. Gospođa do mene povremeno sklopi mesnate kapke, mirna, kao posle rasprave o Bogu. U njenom krilu, nalik uginulom šišmišu, leži crni kišobran. Gospode, otme joj se jedva čujno dok pretičemo kamion natovaren stokom.

Ne napisah nikada pesmu vozeći se autobusom, dok kaligrafska strast zavisi od čvrstine amortizera. Lepo vidim: reč nebosklon pamti udar u asfaltnu rupu. Ima i onih koji veruju da je i on, taj svod, rupama bogat, i da kroz njih može da se proviri na svete dane. Ja to zasigurno neću moći. U mom su nebosklonu dva nečitka i uboga slova o, dve ohlađene duplje raspete na promaji vokalskog slepila.

Na kraju pesme napisane u autobusu treba da se kaže još i ovo:
jesen je maćeha kišobrana,
ali Gospod je dobar i umire bez srdžbe
zarad sveta u kom kestenje drži nebo.

Okno

Ono iz kog donose svetlucavi svrab zemlje ili ono kroz koje proviruje se u strahu od zabrane – okno, uvek prolaz ka nečemu gde odavno čekamo susret sa sobom.

Izvukosmo svet na svetlost dana
kroz mala okna reči, ali znamo:
ono što izneto je iz tame
uvećava vrednost ostatka u njoj.

Stoga i dalje silazimo u sebe,
već označenim stazama, po rudu
ili do naslaga uglja oko srca:
biće još mrazovitih zima
i promaja što pevaju kroz rebra.

Vreme kad niko ne dolazi u goste,
a svet se objavi istinski retko,
glasom sove nad senovitom stazom
kojom tek što minuše kopači zlata.

Limeni petlovi

Srećan je narod koji još neguje
limene petlove na krovovima.
Najpre, to znači da ima krovova,
a potom, da se, bez lizanja prsta,
zna sa kojih strana stižu oluje.

Sve ovo priča mi prijatelj koji
deceniju već potroši pod alpskim
nebom, gde vetrovi češće prolaze
kroz harfe nego kroz prazne rukave
smeđih kaputa za ratnu siročad.

Ni danas, posle tolikih godina
što kao izdaja ležu na srce,
ne znam šta spaja vreme s odricanjem,
i otkud silazi apostolski mir
na čela onih koji odriču se.

Otuda mi vera u sopstveni krov,
sa limenim petlom, što ne uspeva
da kukurikne tri puta pre zore,
već samo cijuče na svojoj osi
koju jede rđa od postanka sveta.

Sobne biljke

Verujem da smo biljni narod.
Ana Blandijana

Mi, narod soba i zagrcnutih reči,
Vlasnici leksema svetlost i život,
Znamo, katkada, da nađemo spokoj u ćutanju
Dok zalivamo nežne sobne biljke.
Tajanstvene od gorčine svojih
Latinskih imena, one dele sa nama
Ravnodušje prema velikim rečima.

Dobro napreduje naše drvo života
U uglu dnevne sobe. Odgovara mu mesto,
Kaže moja žena, menjajući televizijski
Kanal sa reklamnim sadržajem.
Potom odlazimo na počinak, gaseći
Svetla, spuštajući u sebe ritualno
Mala sidra jednostavnih rečenica.

Za nama nežne sobne biljke
Ostaju da tinjaju u ćoškovima,
Da dogorevaju svagda žednim lisnatim
Jezicima u sobnoj tami, kao mršave
Noćne vatrice u praznim hramovima.

Pitam se, na rubu sna, imaju li one
Svoje živote ili žive od egzegeze
Naših snova; i možemo li odista
Mi, narod soba i umorne lingvistike,
Da naučimo nešto od svetlosti
Koja razume rast samo na jeziku korenja.

Katkad mi se čini da u gluvi čas
Čujem njihovu apokrifnu liturgiju;
Ili to samo u zimskoj noći vetar
Veša mokre diftonge po gluvom svetu.
Spavaj, šapuće moja žena i zaranja
Dublje pod ćebad. A vek za nama,
Vek vešala i krematorijuma,
Zamračuje lagano svoj proscenijum.

I ostaju daleko od svetlosti
I života naša tužna sveta mesta,
I zagušljiva sumaglica naših snova,
Nad kojima biljni duhovi
Šapuću beskrajne hlorofilne psalme.

Ožiljci

Treba voleti svoje ožiljke, voleti ih
Ljubavlju koja se sahranjuje sa telom.

Niko ne zna šta vide, gledajući bez treptaja,
Te – naizgled slepe – zarasle oči mesa.
Tajna je, ne manja, na koju stranu kože,
Ka unutra ili spolja, skreće taj avetinjski vid.

Može se reći da je pitanje bespredmetno;
Ili da slika sveta ne zavisi od toga
Silaze li ožiljci u mračne podrume tela.

Znam samo da je to bilo ranih osamdesetih,
U proleće, i da moje igranje perorezom potraja
Satima, dovoljno da oprez sklizne u rutinu,
A rutina u obest, vesnicu svake nevolje.

Pamtim da je bol kasnio čitav damar
U požaru nervature na posečenom mestu,
I da sam, trenutak pre navale krvi, jer se koža
Na palcu otvorila kao mesnati kapak,
Ugledao belinu sopstvene kosti.

Tih dana se u našem kraju pričalo, tiho
I u poverenju, o jednoj susedki koja je
Skrenula pameću. Smejala se i plakala
Istodobno, a potom je danima niko nije
Viđao, jer njeni bližnji sklanjahu je od sveta
U strahu da ne izađu na rđav glas.
Zamišljao sam kako obnoć sedi kraj prozora,
Bez sna, kao otvorena rana koja zuri u svet.

I ja sam skrivao svoju posekotinu, danima
Retko vadeći ruku iz džepa, uplašen mogućom
Kaznom zbog zlehude igre i njenog ishoda.
Uveče bih potajno ljuštio krvnu pokoricu
Dok se slatki bol palio pod kožom, kao malo
Kandilo u mladoj i pustoj crkvi mog tela.

Ona nesrećna žena umrla je pre mnogo godina.
Gotovo da više nema nikoga ko bi se mogao
Setiti tamnica iza njenih velikih očiju.
I ja sam otišao iz starog kraja, ali spomen
Na davnašnju igru trajno je upisan u kožu.

Vidim ga kad god nešto beležim, ljušteći fine
Nanose opsena sa stvarnosti; vidim ga kao sliku jednog
Sveta potonulog u meso. Ili on, u stvari, gleda mene –
Ludo oko koje večno odbija da zaspi, uzalud tražeći
Bivšu ranu u drevnim formulama zaborava.

Ako se pamti

Išli smo seoskim putem u kasnu jesen
I tražili znamenja sreće.
Ti si oduvek lako pronalazila
Četvorolisne deteline, a ja se setih
Da negde još čuvam iz kopriva
Davno izvučenu staru potkovicu.

Već bejasm omdakli od poslednjih kuća
Iz kojih klija seme domaćeg dima.
Pljusak se bližio kao nešto ljudsko,
I sekira je udarala daleko u šumi.

Beše to jedan od onih dana koji ne donesu
Ništa novo, ali nas zaduže u večnosti.
Nebo je pritislo četiri strane sveta,
A kraj nas mirno prodoše konji,
Ušiju sklopljenih na kiši.

Da bi napisao dobar stih...

...Najpre treba da umakneš jeziku,
Koji te goni go kao sveća
Tražeći da budeš njegov fitilj.

Geografiju bekstva učiš od peska
Koji je starost dočeka u klepsidri
Hiljadu puta okrenutoj na teme.
Ali jezik ti je stalno za petama.
Čuješ kako ti podiže vešala,
Izmišlja gavrana, zakon i doboš
I drugi scenografski inventar.

Potom, ne presretnu li te kuga i gordost,
Naideš na tamnu duboku vodu
Gde već te čeka tvoje lice sa očima
Punim riba što gutaju zvezde.
Ali ti znaš da su lica samo svetlost u mesu.
Uzmakneš sumnjičav kada ti kaže:
Zapleši, zaigraj sa mnom,
I onaj pesak pospeš po njemu.

Najzad na praznom trgu sretneš voljenu ženu
Koja po jednom beše srećna i tužna.
Srećna kad joj neka iščezla kultura
Izdelja češalj od ribljeg skeleta.
Tužna kada te je jezik u tamnicu bacio
Na kamen nasoljen suzama i hladan,
Da oboliš od studī, oboliš strašno.

Zato ti stolecima dolaze pobožne bakice,
Starije od soli, starije od sumnje,
Da pale sveće i leče te retkim travama
Kojima se prethodno noćima pevalo
Da bi uopšte mogle da niknu.

Iskušenja lektire

Dobro je ponekad otići
S knjigom stihova na groblje
I čitati sam među mrtvima.

Lirika je življa na mestima
Gde ono što nazivamo životom
Nema više šta da kaže.

Doći i čitati među mrtvima
Kao za katedrom s koje vetar
Mete vezice suvoga cveća.

Bude li to za vedrih dana,
Kada je koren senke u srcu,
Ćutljiv se vraćaš pod svoj krov
Lavirintom bezljudnih ulica.

Ali to može biti i s jeseni,
Kad se mokri pečati lišća spuste
Na drevne ugovore sa zemljom –
Doba kad čovek lako oboli.

Potom: noć dugog buncanja u groznici
Dok susedi, tihi kao senke,
Sa druge strane zida osluškuju,
U golemom strahu da ćeš
Iskašljati sopstveno srce.

Književno veče u provinciji

Posle književne večeri, pričamo
Uz vino u zadimljenoj krčmi
Okićenoj jelenskim rogovima.

Kasno je, a napolju zaverenički
Pada sneg i neće biti puta natrag.
Svet je pogasio svoja znamenja
I tinja još samo ovo mesto.
Drugim rečima, moraćemo sami
Da izmislimo vrline i sklad,
Kao na začetku svake mitologije.

Ono što nas vezuje za stari svet jesu
Staklaste oči divljači na zidovima
I siroti muzikant što drema u uglu.
Sanja interese svog malog boga
Zaključanog u crvenom mehu harmonike;
I diše plitko, skoro obredno,
Kao da u njemu gori tanka sveća
Čiji plamičak živi od istog daha
S kojim pleše na rubu gašenja.

Migrenozna kelnerica duva u čaše
Vraćajući im duh devičanstva.
Umorna je od naših jeresi i reči
Oblizanih plamenom vinskih lomača.

Napokon možemo da bacimo kocke,
Jer je svet ostao go kao zimsko svitanje.

A u zimsko svitanje, vratićemo se
Svojim ohlađenim sobama, puteljkom
Između hramova podignutih
U slavu dimova i samoće.

Jednočinka

Pred portom, starci razgledaju
Čitulje. Tako artritično povijeni,
Liče na dogorela palidrvca.
Najniži hladi lice šeširo.
Sparno je, mada leto napušta zemlju ljudi.

Ovoga sam poznavao, kaže.
Imao je golubarnik iza zgrade.
Ostala dvojica spuštaju naočare

Na vrh nosa. Zagledaju pažljivo,
Kao da su pred ogledalom.

Sa crkvenog tornja odbije zvono
Dižući teški lepet golubijih
Krila. Iz parka, gotovo apstraktan,
Dopire smeh neke mlade žene.
Vreme radi prema normama ljudskog
Zaborava i božanske dosade.

Potom, starci odlaze, vraćajući
Šešire na glave, kao na ugašenu
Vest, još toplu u omći plavog dima.

Izdužene im senke klize preko fasada,
Zalazeći onim nagorelim vrškom
U domove pune smeha i života.

Iz beležnice

Iznenada počneš da primećuješ
Stvari koje su ti ranije promicale.
Oluke, na primer – tako mnogo oluka
Da grad liči na kolosalne orgulje
U kojima se bezglasno vole i umiru ljudi.

A vetar orguljaš uzdiše nad nečim
Što je odavno zaboravio, okružen
Biblijskim citatima o delima duha.

Oblaci okreću gole trbuhe ka zemlji.
Bude li kiše, istorija će ponoviti
Onaj tamni čas kad idući niz ulicu
Nisi sreo nikog, osim mršavog psa
Što liže tuđi prag i svoju ranu.

Tako je mlada istorija danas

Tako je mlada istorija danas.
Jeste, brao sam kajsijske u vrtu,
Listao Jejtse, i jednu – tek mrtvu –
Spustio pčelu u grob svoga dlana.

Recimo da se primicala kiša,
Nalik na čistu misao, već stvarna;
Suvišna, premda trik je baš taj višak,
Kao kad zograf dodaje inkarnat

Bledilu putu, čineći ga jačim.
Jeste, prolaznost rado bira način
Da pravda raskoš sopstvenog trenutka.

Već pospan bejah, a u trnce očne
Jedan je prizor hteo da se utka.
I nova prošlost mogla je da počne.

Vesna Trijić

VISOKA I NISKA KNJIŽEVNOST DANAS

O podeli savremene srpske književnosti na „visoku“ i „nisku“ govori se povodom prodora logike biznisa i tržišta u njen život: uznemireni posledicama koje superproizvodnja može da ima po umetničko stvaralaštvo, kao i zastupljenošću literature sumnjivog kvaliteta u javnom prostoru, profesionalni čitaoci je diskvalifikuju kao populističku i „nisku“. Radi se, dakle, o kulturnoj, ali i socijalnoj polarizaciji koja ukazuje na promenu književnog ukusa i estetike epohe, na savremenu varijantu odmeravanja snaga između plemstva i puka, elite i mase, „starih“ i „novih“.

Međutim, kao eksplanatorni model za novonastale poetičke pojave, spomenuta podela nije adekvatna: ona je s jedne strane preširoka, jer dinamiku književnog razvoja nastoji da objasni pomoću trendova koji su ovladali jedino u romanu, a sa druge je preuska jer, suprotstavljajući autore i publiku prema njihovom kulturnom background-u i nivou obrazovanja, zalazi u problematiku socijalne strukture stanovništva, u odnos širih slojeva prema učenosti i neizbežno se dotiče pitanja pada imuniteta srpske kulture u celini.

Kao vrednosni termini u klasičnoj retorici, „visoko“ i „nisko“ su imali estetičke i etičke implikacije; naše doba prednost daje etičkoj: uvažavanje ukusa publike i afirmisanje vrednosti „niske“ književnosti diskvalifikuju se kao posledice intelektualnog kompromisa i korumpiranosti koji vode odbacivanju obrazovnog sistema i urušavanju temelja kulture. Istina je, međutim, da samo retki, izuzetno nadareni pojedinci zaista mogu da biraju publiku, odnosno da li će ili ne proizvoditi šund; ostali to rade spontano, što znači da nisu počinioci, već simptomi spomenutog urušavanja.

Činjenica da se današnji modaliteti kiča u srpskoj književnosti mogu efektno opisati citiranjem autora koji su se o istoj temi izjašnjavali tokom prošlog veka sugeriše da nije

„niska“ književnost ta koja se menja ili razvija zahvaljujući tehnološkoj revoluciji; naprotiv, u njenoj je prirodi da bude inertna i ograničene kreativnosti, u čemu je ona bila dosledna; ono što se zaista menjalo jeste njen položaj u sistemu kulture. Iz toga bi proizilazilo da problem „visoke“ književnosti nije u poplavi estetski irelevantne proze, već u njenoj popularnosti, odnosno u publici i društvu koji favorizuju „neokus“.

Još jedan od paradoksa koji se ukazuje iz ove perspektive jeste da komercijalni izdavači nisu zaslužni za formiranje takve publike: decenije intelektualizma, blefiranog ili stvarnog svejedno, tekstovi koji nisu bili hermetični jedino za profesionalne poznavaoce literature, pokazali su se kao eksperiment koji se oteo kontroli i predugo trajao, potpuno isključivši tzv. običnog čoveka iz života književnosti; na taj način se, i još uz zvuke turbofolka, formirala publika koju su komercijalni izdavači uvažili i okupili.

U suštini, dakle, polarizacija književnosti na „visoku“ i „nisku“ pokušaj je artikulacije sukoba dva ukusa: jednog koji je prevaziđen i drugog koji je loš.

Tekuća književna kritika je ovoj antinomiji dodala još jednu, po prirodu književne činjenice opasniju implikaciju: kako je autor koji teži univerzalnoj dopadljivosti u obavezi da ostane društveno-politički neutralan, „elita“ je sklona da se (samo)odredi ideološkom tendencioznošću i to u tolikoj meri da se savremeni srpski roman, i u prekonceptijama i u recepciji, svodi na novi oblik političkog života. To stvara atmosferu u kojoj bi, na primer, neka intimistička priča bez eksplicitnih društveno-kritičkih stavova, ma kakvim jezikom i stilom posredovana, od strane kritike sklone razmišljanju „u širokim potezima“, bila previđena ili, čak, omalovažena kao eskapistička, malograđanska i „niska“ dok bi, sa druge strane, sama politička provokativnost teksta, bez obzira na estetičnost forme, bila dovoljna za dospeće u centar pažnje, kako književne, tako i šire javnosti.

Zanimljivo je da je upravo ovakav način čitanja, koji sadržine pretpostavlja umetničkim formama, pokušavajući da ih interpretira kroz veze sa svakodnevnim životom i da ih vrednuje merilima (ne)istinitosti njihovih socijalno-političkih implikacija, izrazito „nizak“, populistički; on nema nikakve veze sa književnokritičkim diskursom i u osnovi je način na koji se tekuća kritika prilagođava ukusima publike, prednost dajući laičkom pristupu književnim formama.

I dok, s jedne strane, srpski autori „novog kova“ usvajaju principe mišljenja i predstavljanja iz američke masovne kulture (koju je Suzan Zontag uporedila sa kiselinom koja razjeda kulture svih ostalih naroda), nadajući se poznatosti u domaćoj javnosti i, naravno, profitu, sa druge strane se okupila „ugrožena intelektualna elita“ koja bi radije da postoji na jeziku nekog prevoda nego na srpskom. Suštinskih razlika u pristupu književnosti između ova dva tabora, međutim, nema: nastojeći da ugone onima od kojih finansijski zavise, oni na različite načine reflektuju posledice istog procesa – kulturne globalizacije; u ovom pogledu, sukob između „visoke“ i „niske“ književnosti je fingiran: u pitanju su dve strane istog novčića.

Iako se, dakle, ni ne obraćaju istoj publici, „visoka“ i „niska“ književnost ugrožavaju jedna drugu u borbi za monopol nad kulturnom ekonomijom, kao i za društveni status kojeg, po prećutnom dogovoru, i nema bez odgovarajućeg prisustva u medijima. Mediji, sa svoje strane, naglašavaju konzumni karakter umetnosti: ne samo da legitimišu proizvode „niske“ književnosti, već i ostvarenjima „visoke“, načinom predstavljanja, daju dimenzije kiča (čemu je tekuća kritika takođe dala neslavni doprinos, utvrđujući ukuse i mirise književnih dela). Prigrabivši neke od osnovnih društvenih uloga koje je književnost imala tokom 20. veka (u zadavanju okvira za nacionalni identitet, na primer), mediji su joj, zauzvrat, nametnuli sopstvene zahteve za provokativnošću i kontroverzom, dok su mišljenje o kulturnim sadržajima organizovali po istom principu po kojem i mišljenje o sportu i estradi. Nastojeći da sve predstave kao spektakl, savremeni srpski mediji impliciraju da su autentične umetničke vrednosti – dosadne, da svako može da bude „pisac“ ili „stručnjak“ pozvan da, s usiljenom

ležernošću, raspravlja o stvarima koje ne razume.

To, međutim, ne znači da bi, u cilju boljeg razumevanja sadašnjih prilika, imalo ikakvog smisla antinomiju „visokog“ i „niskog“ zameniti polarizacijom kulture na „elitnu“ i „medijsku“: prisiljen na kompromise i konformizam, današnji intelektualac nije suprotstavljen medijskoj kulturi; ako je istinita Ekova misao da ne postoji dobar način upotrebe medija i surova Brohova ocena da je povlađivanje populizmu oblik zločina protiv kulture, onda smo u tom zločinu, hteli to ili ne, svi saučesnici.

Poetička dominantna koje se u prethodnim godinama generisala nezavisno od podela kojima je pokušavano njeno opisivanje i stavljanje pod kontrolu, zasnovana je na komercijalizaciji književnosti. Njeni zakoni su se upleli u sve faze nastanka i života umetničkog dela, od autorskih prekonceptija (u kojima se u obzir uzima potencijalna isplativost sadržaja i „nekomplikovanost“ narativnih postupaka), preko fizičkog izgleda knjige (kitnjastog dizajna kojim se sugerise „dragocenost“ knjige kao predmeta) do načina medijske reprezentacije (trejlerima, na primer, po ugledu na filmove i TV-serije, čime i knjiga dobija dimenzije spektakla). Uočljiva je i tendencija jezičko-stilske unifikacije proznih tekstova zbog koje ima sve manje prostora za kreativnost i originalnost umetničkog izraza.

Podstaknut obavezom da, ako mu je do opstanka u tržišnoj utakmici, najpre izgradi, a zatim i održi prepoznatljiv imidž, koji se ne zasniva samo na njegovom književnom delu, već i na nastupima u javnosti, autor nije motivisan da se stvaralački menja i razvija, već da oponaša ono svoje delo koje ga je „proslavilo“. Naslovi koji se, usled imperativa serijske proizvodnje, samo nižu, slabo se međusobno razlikujući, upravo autora guraju u prvi plan: on je, a ne njegovo delo, glavni proizvod komercijalizacije književnosti, roba u ponudi na tržištu. To potvrđuje i pokušaj pobuđivanja interesa publike za pripovetku upravo pomoću tematskih zbirki u kojima se okupljaju poznata imena (po ugledu na holivudski hit Ocean's Eleven) ili, u domenu romana, podsticanjem koautorstva. Suptilnom manipulacijom trgovine, autor je istovremeno predstavljen i kao zvezda, ekspert koji je u posedu povlašćenog znanja (pa smelo polemiše sa zvaničnim istorijskim istinama, na primer) i kao neko čiji se ukus i interesi poklapaju sa ukusima i interesima „obične“ publike; njihova „jednakost“ overava se svakodnevno, kroz praksu personalizovanih autograma.

Iako je, dakle, podela književnosti na „visoku“ i „nisku“ uslovna, zbog čega je i obeležavamo navodnicima, to ne znači da estetske hijerarhije više ne postoje niti da šund može da bude vrhunska književnost. Suština svake kulturne delatnosti je u procenjivanju vrednosti i u utvrđivanju razlika; i komercijalna književnost ima svoje hijerarhije ali nije zainteresovana da ih teorijski rasvetli niti da opiše kako su „zabavnost“ i „sviđanje“, na koje se najčešće poziva u pokušaju da dokaže sopstvenu neophodnost, iznutra organizovani. Sami podaci o prodaji o tome, naravno, ne govore, kao što ni tržište ne može da govori o formulisanju kulturnih normi, ma koliko se u tom pravcu trudilo; jedino što ono može da učini jeste da ponudi repertoar.

Živimo u jednoj od prelaznih, suštinski trivijalnih, kič-epoha; ona takva nije ni prva ni poslednja u istoriji književnosti. U prošlosti, takve epohe su bile priprema za prevratnička umetnička dela: da nije bilo viteških romana i Servantesa koji ih je u mladosti vatreno čitao, ne bi bilo ni Don Kihota; da nije bilo nemačkih bestselera po ugledu na koje je Vidaković pisao sentimentalne romane, ne bi bilo ni Vukove recenzije Ljubomira u Jelisijumu sa kojom je rođena srpska književna kritika. I u našem vremenu „niska“ književnost je već mnogo učinila za „visoku“: navela je njene autore da izađu iz Biblioteke i podsetila ih da bez ljudi, bez čitalaca, ni njihova dela, ma s kakvom mukom nastajala, nemaju ni smisla niti prave umetničke vrednosti.

ECKERMANN
WEB ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST
WWW.ECKERMANN.ORG.RS
JAN - FEB 2017.
BROJ 7

Autor: Mehmed Slezović

Sva prava zadržana © 2016-2017 Eckermann ISSN 2466-3220 (Online)

